

Mari Filander
Maria Kolehmainen

Kuka ottaa kopin?

Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjonnan vastaaminen nivel-
vaiheissa olevien nuorten tarpeisiin

Opinnäytetyö

Syksy 2009

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö
Koulutusohjelma: Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä/t: Mari Filander & Maria Kolehmainen

Työn nimi: Kuka ottaa kopin? Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjonnan vastaaminen nivelvaiheissa olevien nuorten tarpeisiin

Ohjaaja(t): Mirva Siltakorpi

Vuosi: 2009

Sivumäärä: 83

Liitteiden lukumäärä: 9

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää miten Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjontaa vastaa nivelvaiheissa olevien nuorten tarpeisiin. Tutkimuksessa pyrittiin tuomaan esiin nuorten tarpeita, jotta niihin voitaisiin vastata paremmin koulutus- ja palvelutarjonnassa. Teoriaosuudessa käsitellään nuoruutta elämänvaiheena sekä osallisuutta yhteiskunnassa. Tämän lisäksi tarkastellaan suomalaista koululaitosta sekä millaista nuoren elämä nivelvaiheissa voi olla ja miten sen asettamiin haasteisiin voidaan vastata yhteiskunnassa. Työssä esitellään myös Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjontaa.

Tutkimuksessa keskityttiin nivelvaiheiden ensimmäiseen ja toiseen osuuteen, eli alle 17 -vuotiaisiin nuoriin, jotka eivät ole hakeutuneet tai päässeet jatko-opintoihin, tai ovat keskeyttäneet toisen asteen opintonsa. Tutkimukseen osallistui myös nuoria aikuisia, joilla oli jo kokemus nivelvaiheista, sekä ammattilaisia jotka työskentelevät nuorten parissa. Osallistujia oli yhteensä yksitoista henkilöä. Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen ja tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla, kyselyllä ja kirjeellä. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavan analyysin avulla ja tukena käytettiin aineistosta esiin nousseita teemoja.

Tulokset osoittivat, että Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjontaa vastaa nivelvaiheissa olevien nuorten tarpeisiin silloin, kun nuori on vielä koulun oppilas tai opiskelija sekä silloin, kun nuorella on joku erityinen tarve kuulua palvelun piiriin. Ensimmäisessä nivelvaiheessa olevan nuoren tilanne oli hyvä, sillä kouluilla oli vielä tarjolla tukitoimia häntä varten. Toisessa nivelvaiheessa olevan nuoren tilanne saattoi olla heikompi, sillä koulutus- ja palvelutarjonnalla ei ollut välttämättä selkeää syytä tarjota hänelle tukea ja ohjausta.

Avainsanat: nuoruus, koululaitos, nivelvaihe, syrjäytyminen, tukipalvelut

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work
Degree programme: Degree Programme in Social Work
Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Mari Filander & Maria Kolehmainen

Title of thesis: Youth in transitional phases and public education and services provided in Seinäjoki.

Supervisor(s): Mirva Siltakorpi

Year: 2009

Number of pages: 83

Number of appendices: 9

The aim of this thesis was to examine how educational and public services in Seinäjoki meet the needs of young people in transitional phases. The research was aiming to bring out the needs of youngsters so they could be better noticed by the educational and public service systems. The theory section examines Finnish educational institution. Furthermore, we discuss the challenges in youngster's life during different transitional phases and how these challenges can be overcome. Educational and public services of Seinäjoki are also introduced.

The research was focused on the first and the second transitional phase, seventeen years old youngsters who had not applied for, nor been admitted into further education or had dropped out of school. Young adults, who have experienced transitional phases and professionals, who work with young people, were also participated in the research. This research has a qualitative approach with material based on theme interviews, questionnaire and letter. Analysis was supported by theory and it handles themes which arose from the material.

The results showed that at the first transitional phase, the situation for adolescents is good because schools still have supportive measures to offer. At the second transitional phase, the situation was less bright because educational and public services do not necessarily have a clear reason to offer support and guidance for a youngster.

Keywords: youth, public education, transitional phase, alienation, support services

SISÄLTÖ

Tiivistelmä	2
Abstract.....	3
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ	8
3 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA	11
3.1 Fyysinen ja psyykinen kehitys	13
3.2 Sosiaalinen kehitys ja osallisuus yhteiskunnassa	14
3.2.1 Sosialisatio ja osaksi ryhmää tuleminen	15
3.2.2 Kansalaisuus ja yhteiskunnan odotukset	16
3.3 Voimavarat, elämänhallinta ja haasteet	17
4 KOULULAITOS SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA.....	20
5 NIVELVAIHEIDEN MÄÄRITTELY	23
5.1 Nuori peruskoulun jälkeisessä nivelvaiheessa	24
5.2 Koulutusvalintatavat	25
5.3 Keskeyttäminen – nuori toisen asteen nivelvaiheessa	26
5.4 Koulutuksen ulkopuolella – uusi alku vai tie syrjäytymiseen	28
6 NIVELVAIHEIDEN HAASTEISIIN VASTAAMINEN	30
7 SEINÄJOEN KOULUTUS- JA PALVELUTARJONTA.....	33
7.1 Sosiaali- ja terveystalvet.....	33
7.2 Nuorisopalvelut	34
7.3 Opetustoimi	34
7.4 Muiden toimijoiden tarjoamat etuudet ja palvelut	35
8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	37
8.1 Laadullinen tutkimus	39
8.2 Tutkimusmenetelmät.....	40
8.2.1 Teemahaastattelu	40
8.2.2 Kysely	42
8.2.3 Dokumentit: Julkinen/ yksityinen	42
8.3 Tutkimuksen reliabelius ja validius	43
8.4 Tutkimuksen eettisyys.....	44

9 ANALYYSIN TOTEUTUS.....	47
10 TUTKIMUKSEN TULOSOSIO	51
10.1 Nuoruus.....	52
10.2 Koulu.....	54
10.3 Palvelut	61
10.4 Yhteiskunta	64
11 JOHTOPÄÄTÖKSET	66
11.1 Nuorelle tukea ja turvaa	66
11.2 Koulusta eväät elämään.....	67
11.3 Palveluja moninaisiin tarpeisiin	70
11.4 Nivelvaiheissa olevat nuoret yhteiskunnassa.....	72
12 POHDINTA	74
LÄHTEET.....	77
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämä työ on meille tärkeä, sillä niin kliseiseltä kuin se kuulostaakin, me uskomme, että nuorissa on tulevaisuus. Jokaisella nuorella on oikeus seurata unelmiaan ja kulkea omia polkujaan; onnistua. Oman paikan etsiminen ja löytäminen tässä elämässä, ei kuitenkaan aina ole niin yksinkertaista tai mutkatonta. Joskus sen löytämiseen tarvitaan apua ja tätä elämä nivelvaiheissakin saattaa olla. Nivelvaiheella tarkoitetaan aikaa, jolloin siirrytään yhdestä elämäntilanteesta seuraavaan. Nuorten kohdalla se voi tarkoittaa siirtymistä koulutuksesta tai palvelusta toiseen. Työelämäyhteytemme, Seinäjoen nuorisotoimen koordinoima moniammatillinen työryhmä, esitti meille toiveen nivelvaiheissa olevien nuorten elämäntilanteiden kartoittamisesta. Tämän lisäksi he halusivat meidän selvittävän millaisia koulutusvaihtoehtoja ja palveluja Seinäjoki tarjoaa näille nuorille ja kuinka tarkoituksenmukaisia ne ovat. Opinnäytetyössämme tutkittiin, millaisia nivelvaiheissa olevien nuorten tarpeet ovat ja miten Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjonta vastaa niihin. Keskitimme nivelvaiheiden ensimmäiseen ja toiseen osuuteen, eli alle 17 -vuotiaisiin nuoriin, jotka eivät ole hakeutuneet tai päässeet jatko-opintoihin, tai ovat keskeyttäneet toisen asteen opintonsa.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa avaamme tutkimuksen taustan ja tutkimustehtävän. Tämän lisäksi käsittelemme nuoruutta elämänvaiheena, sen haasteita sekä itsenäistymisen ja elämänhallinnan problematiikkaa. Teoriaosuudessa tarkastelemme myös koululaitosta yhteiskuntaan integroivana järjestelmänä sekä osana nuorten elämää. Määrittelemme nivelvaiheikäsitteen, sillä tutkimus keskittyi juuri nivelvaiheissa olevien nuorten tarpeisiin. Teoriaosuudessa tuomme esiin haasteita, joita nuoret kohtaavat siirtyessään perusopetuksesta jatko-opintoihin. Tämän lisäksi esittelemme erilaisia teoreettisia näkökulmia koulutusvalintatapoihin sekä pohdimme keskeyttämisen syitä ja seurauksia. Tuomme esiin myös sen, miten nivelvaiheiden asettamiin haasteisiin voidaan vastata yhteiskunnassa. Tämän lisäksi esittelemme Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjontaa siltä osin kuin se koskettaa opinnäytetyön kohderyhmää.

Opinnäytetyön tutkimusosuus alkaa tutkimuksen toteutuksen kuvaamisella. Tämän jälkeen selitämme mitä laadullinen tutkimus on ja mitä se merkitsi opinnäytetyösämme. Esittelemme myös käyttämiämme tutkimusmenetelmiä sekä tarkastelemme miten reliabiliteetti, validiteetti ja eettisyys toteutuivat opinnäytetyössä. Tämän lisäksi tuomme esiin käyttämämme aineiston analyysimenetelmän ja esittelemme tutkimuksen tulososion ja johtopäätökset. Pohdinnassa arvioimme omaa työskentelyämme opinnäytetyöprosessin aikana sekä tarkastelemme tutkittua ilmiötä sosionomin näkökulmasta.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Teimme opinnäytetyön aiheesta Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjonnan vastaa- minen nivelvaiheissa olevien nuorten tarpeisiin. Tämä aihe kiinnosti meitä suoritet- tujen sosionomiopintojen puolesta, työharjoitteluissa esiin tulleiden haasteiden kautta sekä työelämäyhteyden esittämien toiveiden pohjalta. Sopimus opinnäyte- työstä laadittiin Seinäjoen nuorisotoimen kanssa (LIITE 1). Työelämäyhteytemme oli Seinäjoella toimiva moniammatillinen työryhmä, jota Seinäjoen nuorisotoimi koordinoi. Työryhmään kuuluivat Seinäjoen nuorisotoimen nuoriso-ohjaaja Raisa Mäkynen, Seinäjoen lukion kuraattori Jaana Haukkala, Seinäjoen seudun työvoi- man yhteispalvelupisteen sosiaaliohjaaja Kirsi Rinta-kyttä, Kaks' kättä työpaja Oy:n yksilövalmentaja Merja Hautakangas sekä nuorisoasema Steissin sosiaali- työntekijä Sonja Vuorio. Tämä työryhmä perustettiin opetushallituksen alaisen Nuorten osallisuushankeen aikana.

Valtakunnallinen Nuorten osallisuushanke pyöri vuosina 2003 – 2007 ja sen tarkoi- tuksena oli luoda uusia, nuoria osallistavia käytäntöjä. Erityisesti Nuorten osalli- suushanke edisti nuorten vaikutusmahdollisuuksia, loi uusia toimintamalleja nivel- vaiheisiin sekä vei eteenpäin nuorisoalan seudullista ja kunnallista koordinaatiota. (Nuorten osallisuushanke 2007.) Seinäjoella toimivassa moniammatillisessa työ- ryhmässä koettiin, että vaikka hanke päättyi, työtä oli vielä tehtävänä. Keväällä 2008 työryhmän kanssa käydyssä palaverissa sovimme, että opinnäytetyössä sel- vitämme millaisia koulutusvaihtoehtoja ja palveluja Seinäjoki tarjoaa nivelvaiheissa oleville nuorille, ja kuinka tarkoituksenmukaisia ne ovat, kun ajatellaan näiden nuorten tarpeita.

Nuorten koulunkäynnin problematiikkaa sekä osallisuutta ja syrjäytymistä on käsi- teltä eri tutkimuksissa. Kuitenkin nivelvaihe – käsite esiintyy lähinnä erilaisten pro- jektien loppuraporteissa sekä Opetusministeriön kehittämistyöryhmän muistiossa. Esimerkkinä mainittakoon Turun yliopiston ja Euroopan Sosiaalirahaston alainen VaSkooli – projekti, jossa pyrittiin tuottamaan uutta tietoa ja ymmärrystä syrjäyty- misen mekanismeista sekä nuorten elämänvaiheista ja opinpoluista. Tämän tuli

luoda pohjaa nuorten koulutukseen sijoittumisen kestävyydelle ja pysyvyydelle. Lähtökohtana oli nuori, joka on vaarassa syrjäytyä ja jäädä koulutuksen ulkopuolelle. (Ahola & Kivelä 2007, 60.) Opetusministeriön kehittämistyöryhmän muistio puolestaan laadittiin selvittämään ja arvioimaan nopeutta nuorten siirtymisessä perusopetuksesta jatko-opintoihin. Tarkoituksena oli myös kartoittaa, millaisia toimenpiteitä tarvitaan, että jatkokoulutusmahdollisuudet voidaan jatkossa turvata koko ikäluokalle. (Blom ym. 2005.) Nuorten osallisuushankkeen selvityksessä pyrittiin saamaan kokonaiskuva peruskoulun jälkeisessä yhteishaussa hakematta jättäneistä sekä heidän ohjaustarpeistaan ja asennoitumisestaan eri tukimuotoja ja koulunkäyntiä kohtaan. (Niittymäki, [viitattu 30.8.2009].)

Vanhan sanonnan mukaan hyvä kysymys on jo puoli vastausta. Tutkimustehtävät tulisi harkita tarkkaan ja muotoilla selkeästi ennen varsinaista aineiston keruuta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 113.)

Päättökimustehtävänämmä oli selvittää:

- Millaisia tarpeita nivelvaiheissa olevilla nuorilla on ja miten Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjonta vastaa niihin.

Pyrimme löytämään vastauksia tutkimustehtävään neljän (4) eri teeman kautta:

- Nuoruus
- Koulu
- Palvelut
- Yhteiskunta

Yleisesti aineistoa kerätessä pohditaan aineiston kokoa: kuinka paljon aineistoa tulee kerätä, että tutkimus olisi tieteellistä ja edustavaa (Eskola & Suoranta 2000, 60). Osallistujien määrään vaikuttavat usein käytettävissä olevat tutkimusresurssit, kuten raha ja aika. Aineiston koko puhututtaa niin opinnäytetöitä kuin väitöskirjojakin tehtäessä. Opinnäytetyö on tekijänsä harjoitustyö ja sen tarkoituksena on osoittaa oppineisuutta omalta alaltaan. Tässä mielessä aineistojen koot voidaan asettaa omaan arvoonsa, eikä niiden kokoa tule pitää opinnäytetyön tärkeimpänä kriteerinä. Tietenkin aineiston koosta on syytä keskustella, mutta tulee muistaa

että määrää ratkaisevampaa ovat tulkintojen kestävyys ja syvyys. Periaatteessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasti ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on asiasta omakohtainen kokemus. Näin ollen tiedonantajien valinnan ei tule olla satunnaista vaan tarkoitukseen sopivaa ja harkittua. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 87 - 88.)

Tutkimuksemme tarkoitus oli alun perin rajata aineiston keruu alle 17 – vuotiaisiin nivelvaiheissa oleviin nuoriin. Emme kuitenkaan saaneet tarpeeksi tutkimukseen osallistuvia nuoria, eikä aineisto ollut mielestämme riittävän edustavaa. Ratkaisimme aineiston suppeuteen liittyvät ongelmat tarkastelemalla päätutkimustehtäväämme kolmen eri tutkimusryhmän avulla. Tutkimukseen osallistui yksitoista (11) henkilöä, joista neljä (4) oli alle 17 -vuotiaita nivelvaiheissa olevia nuoria ja kolme (3), nivelvaiheen jo kokeneita noin 22 – 30 -vuotiaita nuoria aikuisia. Tämän lisäksi tutkimukseen osallistui neljä (4) nuorten parissa työskentelevää ammattilaista. Ammattilaiset osallistuivat tutkimukseen omalla nimellään. Haluamme kuitenkin painottaa, että tutkimuksen tarkoituksena oli saada nimenomaan alle 17-vuotiaiden nivelvaiheissa olevien nuorten ääni kuuluviin. Nuorten aikuisten ja ammattilaisten tuottaman aineiston oli tarkoitus syventää ja tukea nuorilta saatua tietoa.

Nimesimme tutkimusryhmät seuraavasti:

- Alle 17 -vuotiaat nuoret ovat ryhmä 1.
- Nuoret aikuiset ovat ryhmä 2.
- Ammattilaiset ovat ryhmä 3.

3 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Jokaisella meistä on omakohtaisia kokemuksia siitä millaista on olla nuori. Joillekin nuoruus on voinut merkitä suurten seikkailujen aikaa, toisille taas kriisejä tai ujoutta ja ujostelua. Nuoruus on elämänvaihe, jonka pituus vaihtelee kulttuureittain ja yksilöittäin. (Aaltonen, Ojanen, Vilhunen & Vilén 2003, 13 - 14.) Nuoruus muistuttaa lapsuutta siten, että ihminen on vielä kahden sosialisatioagentin, kodin ja koulun vaikutuspiirissä. Nuorella ei myöskään ole vielä omaa taloudellista asemaa tai kaikkia kansalaisoikeuksia. (Puuronen 2006, 160.) Nuoruusvaiheen edetessä lapsesta muotoutuu aikuinen, jolla on yksilöllinen persoonallisuus, ulkomuoto ja sosiaalinen ympäristö. Tämä on aikaa jolloin nuori selkiyttää oman elämänsä merkitystä. Nuoruus ei kuitenkaan ole vain välitavoite ”täydelliseen” aikuisuuteen, vaan elämänvaihe, jolloin nuori kasvaa psykofyysissosiaalisesti kokonaisuudeksi. Nuoruudella tarkoitetaan siis elämänvaihetta ja nuorisolla taas sukupolvea, joka elää tietyssä ajassa ja yhteiskunnassa. Nuoruutta on vaikea määrittellä tiettyyn ikään kuuluvaksi. Jokainen kehittyy hiukan eri tavalla ja eri tahdissa. Nuoruuden alkamista on helpompaa määrittellä kuin sen loppumista. (Aaltonen ym. 2003, 18; Mäki-Kulmala 1989, 11 - 14.)

Joillakin nuoruus alkaa jo alaluokilla, useimmilla viimeistään yläasteella. Keskeisimmät muutokset ovat fyysisiä mutta myös itsenäistyminen ja vanhemmista irtautuminen alkavat hiljalleen. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 18; Pulkkinen 1984, 17.) Nuoruuden ja sen erilaisten ilmiöiden tarkastelemisen helpottamiseksi nuoruus jaetaan summittaisesti kolmeen eri vaiheeseen: varhaisnuoruuteen (noin 11- 14 -vuotiaat), keskinuoruuteen (noin 15- 18 -vuotiaat) ja myöhäisnuoruuteen (noin 19- 25 -vuotiaat). (Aaltonen ym. 2003, 18.) Pelkkää ikärajoilla toimivaa nuoruuden määrittelyä on kuitenkin jatkuvasti kritisoitu, sillä erilaiset sosiaaliset ja fyysiset muutokset tapahtuvat niin eri nopeudella ja eri tavoin. (Mäki-Kulmala 1989, 11.) Nuoruus on alussa tyypillisesti oman fyysisen minän tutkistelua. Nuoruusiässä tarkastellaan itseä myös psyykkisellä tasolla, jolloin käydään läpi omia tunteita sekä muodostetaan jatkuvasti itsenäisempää identiteettiä. (Aaltonen ym. 2003, 18.)

Lapsuudessa saavutettu minä joutuu koetukselle nuoren etsiessä paikkaansa ja tarkoitustaan. Identiteetti on oman yksilöllisyyden kokemuksen löytämistä. Siihen liitetään myös erilaiset roolit, joita pyritään harjoittelemaan ja omaksumaan. Identiteetti liittyy siis tiiviisti yksilön sosiaaliseen maailmaan, kun taas minäkäsitys kuvaa enemmän nuoren sisäistä maailmaa. (Aaltonen ym. 2003, 74; Hall 1999, 22; Koivusilta & Rimpelä 2000, 156; Pulkkinen 1984, 18 - 19.) Sosiaalinen kehitys johtaa kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman saavuttamiseen, yhteiskuntaan integroitumiseen, ja vielä myöhemmässä vaiheessa oman ammatti-identiteetin löytymiseen. Nuoruus tuo pintaan myös eettiset pohdinnat, kodin arvomaailmaa saatetaan kyseenalaistaa sen näyttäessä vanhanaikaiselta. (Aaltonen ym. 2003, 74; Mikkola 2002, 19.) Nuorelle tulisi antaa aikaa tälle etsimiselle ja kokeilulle, sillä hiljalleen nuoren maailmankatsomus alkaa muotoutua yhtenäisemmäksi ja ajattelu itsenäisemmäksi. Normeja kyseenalaistamalla ja vähän vastaankin taistelemalla nuori alkaa rakentaa itsenäisiä mielipiteitä. Nyky-yhteiskunnan ollessa täynnä monita-
hoista ja erilaista informaatiota on hyvä, että nuori oppii jo varhain kyseenalaistamaan ja arvioimaan kaiken saamansa informaation paikkansapitävyyttä.

Nuoren kasvuun ja kehitykseen vaikuttaa kypsyminen, jonka taustalla on perimä ja ympäristö sekä nuoren oma aktiivisuus. Nuorilla voi olla perinnöllisiä vahvuuksia, jotka voivat muotoutua lahjakkuudeksi nuoren oman aktiivisuuden ja ympäristön tuen vaikutuksesta. Oma aktiivisuutta nuori osoittaa muun muassa asettamalla itselleen tavoitteita myöhempää elämää varten. Toisaalta myös ympäristö asettaa hänelle tavoitteita ja velvollisuuksia. (Aaltonen ym. 2003, 15; Nivala & Saastamoinen 2007, 11 - 12.) Nuoruutta voidaan tarkastella kahdella pääakselilla: suhteessa kouluun ja ammattiin sekä suhteessa perheeseen ja parisuhteeseen. Nuoren vartumista tuettaisiin parhaiten silloin, kun hän saa osakseen ymmärrystä ja turvaa niin perheen kuin muidenkin yhteisöjen osalta. (Puuronen 2006, 16.) On tärkeää että nuori tulee kuulluksi. Nuoren on kuitenkin myös vähitellen itsenäistytävä ja irrottauduttava kasvuympäristöstään kohti itsenäistä elämää. Tämä kehitysprosessi saattaa olla kivuliastakin tasapainoilua vapauden, vastuun sekä turvallisten rajojen välillä. Nuori tarvitsee siis turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet sekä suotuisan kasvuympäristön. Koti, koulu ja ystäväpiiri ovat nuoren elämässä merkittävässä roolissa. (Aaltonen ym. 2003, 15; Kaimola 2005, 18; Mäki-Kulmala 1989, 69.)

3.1 Fyysinen ja psyykkinen kehitys

Nuoren fyysiseen kehitykseen kuuluvat kasvu ja motorinen kehitys. Nuoren kohdalla merkittävää on erityisesti puberteettikehitys ja siihen liittyvät hormonaaliset muutokset. (Aaltonen ym. 2003, 51.) Tyttöillä fyysisen kypsymisen merkit alkavat näkyä noin kymmenen ikävuoden vaiheilla, pojilla hiukan myöhemmin. Murrosiän alkuun kuuluu kasvupyrähdys, joka näkyy ensin pituuskasvuna joka suuntaan, erityisesti pojat tuntuvan olevan pelkkää pitkää jalkaa ja käsivartta. Omassa vartalossa tapahtuvat muutokset käynnistävät myös psyykkisen aikuistumisprosessin. Kehon kehitys naisen ja miehen mittoihin luo nuoren mieleen hyvää tekevää arvostusta ja ylpeyden tunnetta – se on merkki kohti aikuisuutta. Tähän voi sekoittua kuitenkin ahdistaviakin tunteita, nuori saattaa olla hämmentynyt muuttuvan vartalonsa kanssa. Se on hänelle outo ja vieras, eikä lopputulosta voi edes ennakoida. (Jarasto & Sinervo 1999, 44 - 45; Lehtinen & Lehtinen 2007, 18 - 20.) Kun ihminen kehittyy nopeasti ravinto, liikunta ja riittävä lepo muodostavat terveyden perustan ja voivat jo vähentää kehityksessä ilmeneviä mahdollisia ongelmia (Lehtinen & Lehtinen 2007, 64).

Nuoren psyykkinen kehitys perustuu aivojen kokonaiskehitykseen. Esimerkiksi seitsemäsluokkalaiset ovat ajattelussaan vielä niin sanotun konkreettisen ajattelun tasolla, eli asiat ymmärretään ja uskotaan niin kuin ne sanotaan. Ajattelutapa muuttuu murrosiän myötä kuitenkin abstraktimmaksi. Nuori hahmottaa asioita eri näkökulmista ja laajentaa omia käsityksiään. Tämä avartaa älyllisesti ja henkisesti. Tietoisuus ympäröivistä asioista laajenee ja uteliaisuus maailmaa kohtaan herää, pohditaan monia asioita. (Jarasto & Sinervo 1999, 50; Lehtinen & Lehtinen 2007, 22.) Psyykkinen kehitys sisältää kognitiivisen kehityksen sekä persoonallisuuden kehittymisen. Kognitiiviseen kehitykseen kuuluvat muun muassa ajattelu, muisti, oppiminen, havaitseminen sekä motivaatio. Muutoksia tapahtuu niin nuoressa itsessään kuin muissakin. Koko elämän muuttuessa on vaikeaa hallita tunteitaan. Ympäröivää maailmaa hahmotetaan sen mukaan, miltä tuntuu. Samalla kun nuori yrittää selviytyä ajoittain voimakkaistakin tunnekuohuista, nousevat muun muassa koulutukseen tähtääminen sekä itsensä kehittäminen ajankohtaisiksi ja tärkeiksi asioiksi. (Aaltonen ym. 2003, 51 - 60.) Tämä kehityskaari on havaittavissa esimerkiksi koulussa. Siinä missä seitsemäsluokkalaiset ottavat tiedon pureskelematto-

mampana vastaan, ottavat yhdeksäsluokkalaiset jo vahvasti kantaa, väittelevät ja perustelevat. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 22.)

Persoonallisuuden yhteydessä puhutaan usein luonteenpiirteistä ja käsitellään sellaisia asioita, joiden avulla opitaan itsevarmuutta. Lapsuudessa yksilö etsii sisäistä minäänsä. Hän hakee omaa yksilöllisyyttään ja elää peilisuhteessa lähiympäristöönsä, yhteiskuntaan ja kulttuuriin: muokkaa käsityksiään itsestään saamalla palautteen avulla. Nuoruuden identiteetikriisissä omia voimavaroja ja tarpeita haetaan suhteessa ympäröivään kulttuuriin ja sen asettamiin tavoitteisiin. (Aaltonen ym. 2003, 74 - 75; Jarasto & Sinervo 1999, 30.) Hyväksyntä ja paheksunta ovat hyväksynnän mittarin ääripäät. Hyväksynnän saava nuori kokee itsensä arvokkaaksi ja onnistuvaksi. Paheksuntaa kokeva nuori taas kokee epävarmuutta ja muodostaa minäkuvastaan kielteisen. Jos aikuisten maailma ei arvosta nuoren valintoja esimerkiksi harrastusten tai koulutussuuntausten valinnassa, saattaa nuoren omanarvontunto jäädä heikoksi. (Kinnunen 1999, 33 - 34.) Tässä vaiheessa nuori on siis erittäin hauraassa ja herkässä tilassa, kun ympäriltä tulevat näkemykset ja mielipiteet määrittävät paljon sitä, mikä on hyväksyttävää ja mikä taas ei. Jossain määrin on surullista huomata, että joskus materialistiset ja ulkoiset arvot, kuten tuoreen kännykkämallin omistaminen tai merkkivaatteiden käyttäminen, saattavat tarjota hyväksyntää ja suosion.

3.2 Sosiaalinen kehitys ja osallisuus yhteiskunnassa

Ihminen saa eväät sosiaaliseen maailmaan lapsuuden kasvuympäristöstään. Varhaiset ihmissuhteet vaikuttavat paljon siihen, miten ihminen myöhemmin kohtaa muita ihmisiä ja siihen, millaiseksi hänen kokemuksensa sosiaalisesta maailmasta muotoutuvat. (Aaltonen ym. 2003, 85.) Kodissa opitaan käyttäytymismalleja ja asenteita. Esimerkiksi se, miten vastoinkäymisiin tai toisiin ihmisiin suhtaudutaan, opitaan kotona. Kasvun tavoitteena on se, että näitä malleja arvioidaan ja pohditaan, halutaanko niitä toteuttaa omassa elämässä. On hyvä, jos perheen ilmapiiri on sellainen, että kielteisiä ja myönteisiä tunteita on mahdollista ilmaista. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 41.) Nuoruusiän kehitys kulkee monella elämänalueella siirtymi-

en kautta. Aluksi siirrytään yhä selvemmin kodin vaikutuspiiristä ystävien pariin, ystävyys-suhteista seurustelusuhteisiin ja oppivelvollisuuden täyttämistä ammatin tähtäävän koulutukseen. Nämä kaikki ovat eräänlaisia siirtymiä joiden kautta voidaan kuvata onnistunutta siirtymistä nuoruudesta kohti aikuisuutta. Samalla nuori itsenäistyy ja alkaa kantaa vastuuta omasta ja muiden yhteisön jäsenten elämästä ja hyvinvoinnista. (Koivusilta & Rimpilä 2000, 157.)

3.2.1 Sosialisatio ja osaksi ryhmää tuleminen

Sosialisatio tarkoittaa kehitysprosessia, jonka kuluessa ihminen omaksuu yhteiskuntansa normit, arvot ja käyttäytymismallit. Se on kokonaisvaltainen ja suhteellisen suunnittelematon prosessi. (Aaltonen ym. 2003, 85; Helve 2002, 16; Nivala 2007, 98.) Sosialisatio on siis toiminnalliseen kansalaisuuteen kehittymistä, sillä nuoruudessa laajennetaan yhteiskunnallista toimintakykyä, joka lapsena oli vasta lähiympäristön jäseneksi kuulumista. (Pulkkinen 1984, 21; Nivala 2007, 99 - 100; Sutinen 1997, 94.) Periaatteessa yksilö on oppinut näkemään itsensä toisten silmin. Tämän päivän nuorista enemmistö on jo lapsuudessaan sosiaalistunut maailmaan, jonka perustana ovat kaupunki, kansainvälisyys sekä kulttuuriteollisuus. Monet aikaisemmin velvoittaneet traditiot ja normistot ovat muuttuneet lähinnä sopimuksenvaraisiksi. Perinteiset auktoriteetit ovat korvautuneet eri alojen asiantuntijoilla. Myös erilaiset itsensä löytämiseen liittyvät pyrkimykset korostuvat. Ylipäällään maailma on tullut vaikeammin ennakoitavaksi. (Aaltonen ym. 2003, 85 - 87.)

Sosiaalinen kehitys ilmenee sosiaalisena käyttäytymisenä. Ihmisillä on odotuksia omasta sekä toisten käyttäytymisestä. Nämä odotukset muodostuvat muun muassa aikaisempien kokemusten, muualta saatujen tietojen, sosiaalisten normien sekä kulttuuristen stereotyyppien ja sosiaalisten roolien kautta. Odotukset helpottavat sosiaalista vuorovaikutusta, koska jokainen toimii suurin piirtein ennakoitavalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Nuorilla on halu tulla hyväksytyksi ja kuulua ryhmään. Tästä syystä paine käyttäytyä kaveripiirissä vallitsevien normien mukaisesti on suuri. Kuvitellut normit saattavatkin rajoittaa ja säädellä huomattavasti nuorten käyttäytymistä. (Aaltonen ym. 2003, 86 - 87.) Nuoruuteen kuuluvat myös

ensimmäiset seurustelusuhteet. Kahdeksaslukkalaisista tytöistä vajaa viidennes, pojista vielä harvempi seurustelee vakituisesti. Suhteitten määrä kasvaa kuitenkin pikkuhiljaa peruskoulun päättymisen lähestyessä. Ensimmäiset seurustelusuhteet ovat täynnä suuria tunteita, sekä ilossa että surussa. Koska nuoruuteen kuuluu muutenkin tunteiden heittelehtimistä, tuntuvat hylätyksi tulemisen, rakastumisen tai epävarmuuden tunteet erittäin vahvoina. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 61.)

3.2.2 Kansalaisuus ja yhteiskunnan odotukset

Nuoruus ja kansalaiseksi kasvaminen on muuttunut ajan kuluessa. Aikaisemmin kansallinen osallisuus opittiin ja lunastettiin kasvamalla työntekoon ja yhteisön jäsenyyteen vanhempien kautta. Nyt työhön ja ammattiin kasvattaminen tapahtuu muodollisen koulutusjärjestelmän puitteissa, vaikka perhettä yhä pidetäänkin yhteiskunnan kannalta keskeisenä kansalaisuuteen kasvattajana. Jokaisen yhteiskunnan jäsenen tulisi olla valmis vastaamaan markkinatalouden tarpeisiin omalta osaltaan, sillä yhteydet talouden ja yksilön välillä ovat rakentaneet käsityksiä ja odotuksia modernista kansalaisesta. Yhteiskunnallisen tehtävän perusteella nuoruus on siis valmistautumista yhteiskunnallisiin tehtäviin, kuten työhön, vanhemmuuteen ja kansalaisuuteen. Nuoruusajan yksi tehtävä on taitojen ja valmiuksien opetteleminen ja harjoittelu. Nuoret, eli tulevat kansalaiset, tulisi kasvattaa siis tähän (työ)markkinoita palvelemaan valmiuteen. (Harinen 2000, 31 - 35; Nivala & Saastamoinen 2007, 11 - 12.)

Yksilöä valmistellaan tulemaan toimeen olemassa olevassa yhteiskunnassa ilman ristiriitoja. Tässä epäonnistuminen tarkoittaa sitä, ettei yksilö jostain syystä omak-su tarvittavia valmiuksia eikä löydä omaa paikkaansa yhteiskunnassa. Näin hän elää ja toimii hyväksytyjen normien ja tapojen vastaisesti. Vaarana on jäädä yhteiskunnasta irralliseksi, marginaaliin ja reuna-alueille. Yhteiskuntaan kuulumisen ja sosiaalistumisen ovat yhteiskunnan tasapainon säilyttämisen edellytys. (Nivala 2007, 100 - 101.) Perinteisen suomalaisen työetiikan mukaan vain ne ovat arvokkaita, jotka ovat mukana työelämässä ja yhtenä aikuisuuden kriteerinä on nähty ihmisen toimiminen työelämässä. Työelämään pääsemisen vaikeudet vaikuttavat

nuoren aikuistumiseen psykologisesti, sosiaalisesti sekä yhteiskunnallisesti. Nuoren ammattitoiveiden ja odotusten toteutuminen tai toteutumattomuus, on nuoreen kohdistuvan yksilöllisen asian ohessa, laajempi yhteiskunnallinen ja poliittinen kysymys. Ne vaikuttavat siihen, miten hän voi ottaa aikuisen roolin, muuttaa pois lapsuudenkodistaan, avioitua, hankki lapsia ja niin edelleen. (Helve 2002, 60 - 62; Jarasto & Sinervo 1999, 56; Nieminen 2007, 43.)

3.3 Voimavarat, elämänhallinta ja haasteet

Voisi sanoa, että nuoren elämässä vallitsee neljä erilaista tasoa, jotka kaikki vaikuttavat nuoreen ja tämän elämänlaatuun. Ensimmäiseen kuuluu nuoren lähiympäristö, kuten perhe ja sukulaiset. Toinen taso tarkoittaa niitä verkostoja, joihin lapsi suoraan kuuluu. Tällaisia ovat esimerkiksi koulu, harrastusryhmät ja koti. Kolmas taso kattaa asiat, jotka koskettavat lasta hieman etäämmältä, mutta vaikuttavat silti elämänlaatuun, esimerkiksi vanhempien talous sekä työllistymistilanne. Neljäs ja laajin taso muodostuu yhteiskunnallisesta tasosta, joka pitää sisälleen esimerkiksi koululainsäädännön. (Pulkinen 1996, 37 - 38.)

Vanhemmat ovat nuorelle tärkeä voimavara ja tuki tämän kritisoidessa kaikkea ympärillään ja etsiessään identiteettiään. Vanhemmat ovat ensimmäiset ihmiset jotka ottavat vakavasti nuoren oman suunnan etsinnän. (Wais 2005, 96 - 100; Järvinen 1993, 24.) Heidän tulisi rohkaista, suojella ja auttaa nuorta siinä. Murrosikä saattaa tuntua tuhoisalta lopulta, mutta on todellisuudessa jonkin uuden alku. Kaikesta torjuvuudesta ja vanhempiin kohdistuvasta kritiikistä huolimatta nuori tarvitsee edelleen vanhempiaan, nyt vain erilaisessa tehtävässä kuin tähän asti. Tämän vuoksi myös vanhempien on kehityttävä ja uudistettava suhteensa lapsiinsa. Murrosiän alkaessa nuori vetää hyvin selkeän rajan vanhempiinsa. Oma tie ja oma elämäntapa eivät voi olla vanhempien elämän aukoton jatke. Tämä aiheuttaa vahvaa kyseenalaistamista, ja näin ollen monet asiat vanhempien elämässä koetaan vanhanaikaiseksi ja ahdasmieliseksi. Ennen kuin nuori tietää, kuka hän on tulevaisuudessa, hänen tulisi tietää, kuka hän ei ole. Näin ollen nuori kritisoii monia asioita elämässään. Vanhempien tulisi hyväksyä tämä kritiikki, ei myötäilevästi vaan

keskustellen kritisoitavasta asiasta ja ottamalla vakavasti nuoren identiteetin etsinnän. (Jarasto & Sinervo 1999, 69 - 71; Wais 2005, 96 - 100.)

Irtautuminen voi olla nuorelle hämmentävää ja vaikeaa. Vanhempien tulisi antaa tilaa itsenäistymiselle ja halulle irtaantua, mutta samalla määrätä rajat, joita vastaan kapinoida. Tämä osoittaa nuorelle, että hänestä välitetään, vaikkei hänen kaikkia tekojaan hyväksyttäisikään. Useimmat nuoret pitävät siitä, etteivät heidän vanhempansa ole liian sallivia, omien siipien kokeilu on näin turvallisempaa. Nuoruusiästä on tavattu sanoa, että se tarjoaa ihmiselle uuden mahdollisuuden. Silloin nuori on valmis tekemään omia valintojaan ja myös pohtimaan, mitä elämältään haluaa. Mikäli koetaan, että jonkin osa-alueen tulisi olla elämässä toisin, sitä voidaan muuttaa tietoisesti. Onkin tärkeää, että nuori pohtii tulevaisuuttaan. Siitä olisi hyvä keskustella turvallisen aikuisen kanssa. Uudet kokemukset kasvattavat ja saavat muuttamaan omia toiminta- ja ajattelutapojaan. Itsenäistyminen, vanhemmista irtautuminen, aikuistuminen sekä vastuun kantaminen ovat suuria haasteita. (Jarasto & Sinervo 1999, 53 - 54; Kaimola 2005, 19; Lehtinen & Lehtinen 2007, 32; Pulkkinen 1984, 58.) Kasvatuksen tehtäväksi nähdään yleensä se, että lapsi sopeutuisi nykyiseen yhteiskuntaan. Tämä on kuitenkin vaikeutumassa oleva tehtävä, sillä kuilu aikuisen ja nuoren välillä näyttää kasvavan. (Wilenius 2002, 35.)

Osa murrosiästä kuuluu siihen, että nuori etsii vertaistaan ryhmää, joka hyväksyisi hänet. Perhekeskeisyydestä siirrytään ystäväkeskeisyyteen. Näin samaistutaan ikäisiinsä ja kaverit ovatkin kuin peili, josta nuori näkee mitä muut hänestä ajattelevat. Se taas kertoo hänelle, millainen hän oikeastaan on. Ystävien avulla opitaan sopeutumaan erilaisiin ryhmiin ja tulemaan toimeen toisten ihmisten kanssa. (Aho & Laine 1997, 176–177; Aho & Rinkinen 2005, 57; Kinnunen 1999, 46–47.) Nuoret kuitenkin korostavat olevansa ensisijaisesti yksilöitä, vasta sitten jonkin ryhmän jäseniä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö nuoret etsisi sosiaalisia kiinnostuksia, vaan hakevat omaa identiteettiä ja minäänsä ryhmässä olemisen rinnalla. Nuorten ryhmäihanteet ovat vapaaehtoisia ja avoimia, joissa halutaan ja monesti myös uskalletaan tuoda esille omat mielipiteet. (Suurpää 1996, 60.)

Normaalisti tytöillä on yksi tai kaksi tiivistä ja syvää ystävyysuhdetta jotka voivat olla myrskyisiäkin. Poikien ystävyudet eivät ole yhtä läheisiä, niin sanottua sy-

dänystävää ei koeta samalla tavalla tärkeäksi. Tärkeämpää on kaveriporukkaan kuuluminen ja sen hyväksyntä. (Kinnunen 1999, 46 - 47; Pulkkinen 1984, 56.) Ystävien merkitys saattaa olla niin vahva, että se vaikuttaa elämänvalintoihinkin, kuten esimerkiksi siihen, hakeutuvatko nuoret uudelle paikkakunnalle opiskelemaan mikäli ystävät jäävät vanhalle paikkakunnalle. Myös koulunkäynti yleensä sekä harrastukset tai niiden lopettaminen muokkautuvat paljon oman ystäväpiirin mukaan. Vaikka vertaisryhmät ovat nuorelle tärkeitä, vanhemmat vaikuttavat nuoriin vahvasti, kun tulevaisuuden suunnitelmat ovat kyseessä. Nuoret saattavat toimia kavereiden kanssa tässä ja nyt, mutta vanhempien ääntä kuunnellaan, kun on kyse esimerkiksi ammatinvalintaan liittyvistä kysymyksistä. Kulutuskäyttäytymisessä puolestaan ohjaavat kavereiden mielipiteet. (Puuronen 2006, 146.)

4 KOULULAITOS SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA

Liittyminen yhteiskunnan tehtävä- ja roolirakenteeseen ei tapahdu automaattisesti. Tämä tehtävä on siirtynyt yhä suuremmissa määrin kasvuperheeltä yhteiskunnalle ja sen sosiaalistamisesta huolehtiville tahoille. Sosialisatiosta on kehittynyt joissakin yhteiskunnissa erillinen tehtäväalue, mutta myös laaja yhteiskunnallinen ongelmakenttä. (Mäki-Kulmala 1989, 10.) Koulu on nähty yhtenä sosiaalisen integraation hienovaraisena välineenä, sen tehtävänä on sosiaalistaa yhteiskunnan tavoitteisiin ja arvoihin. Koulun tulisi antaa riittävät opit ja taidot, jotta nuori voisi hakeutua toisen ja/tai kolmannen asteen opintoihin ja edelleen työelämään. (Lampinen, Savola & Välke-Salmi 1982, 126; Takala 1992, 20.) Koulun kolme yhteiskunnallista funktiota ovat: ”säilyttää, valikoida ja sosiaalistaa oppilaitaan.” (Broady 1986, 127.)

Koulutusta pidetään niin kestoaltaan kuin merkitykseltäänkin yhtenä tärkeimmistä vaiheista nuoren elämässä. Koulutuksen kautta nuori kiinnittyy työelämään, samaistuu johonkin työryhmään ja ammattiin ja löytää oman paikkansa yhteiskunnassa. Koululaisten sanotaankin olevan erittäin tärkeän tehtävän edessä hakiesaan peruskoulun päättyessä jatko-opintoihin, mikä saattaa tuntua nuoruusiän myllerryksessä sekavalta kokemukselta. (Helve 2002, 49.) Vaikka koulutuksen vaikutus työllistymiseen on vielä positiivista ja nuorissa on kouluoptimismia, on kuultavissa myös kriittisiä äänenpainoja. Esimerkiksi koulutuksen vaikutus palkkaan voidaan kokea liian pieneksi. Tärkeäksi nousee koulutuksen laadun painottaminen. (Helve 2002, 47 - 48.) Koulutuspolitiikan tavoitteena on perinteisesti ollut tarjota nuorille tasa-arvoiset mahdollisuudet opiskeluun, ja entistä yksilökeskeisempään koulutusmalliin pyritään jatkuvasti. (Helve 2002, 46; Lampinen ym. 1982, 70.)

Suomen koululaitosta on syytetty pirstaleisuudesta, ja tiedon muistamisen liiallisesta arvostamisesta sen sisäistämisen sijaan. Oppimiskäsitykset ovat saaneet runsaasti kritiikkiä. Pahimmillaan saattaa olla, että koulun vaikutus näkyy motivaation katoamisena ja pinnallisten selviytymiskeinojen etsimisenä. Oppilas kokee

suomalaisen peruskoulun lähinnä välineelliseksi arvoksi, pakolliseksi elämänvaiheeksi. Oppiminen itsessään ei kiinnosta. Nuori on tällöin ensisijaisesti vain vastaanottajana. Mikäli nykypäivän koulu todella koetaan näin kaavoihin kangistuneeksi ja muuntautumiskyvyttömäksi, saattaa olla ongelmallista löytää sopiva ja yksilöllinen lähestymistapa jokaista oppilasta kohden. Myös resurssipula vaikeuttaa tätä omalta osaltaan ja näin ollen jokaisen tarpeisiin ei aina välttämättä kyetä vastaamaan. (Aaltonen ym. 2003, 69 - 70.)

Lapsuudesta nuoruuteen siirtyvä varhaisnuori on useimmiten vielä kiinnostunut koulusta. Tyttöjen keskuudessa fyysinen kehittyminen saattaa näkyä jo varhaisnuoruudessa keskittymiskyvyn heikkenemisenä, koulu ei enää kiinnosta. Levottomuus -ongelmia tulee pian pojillekin. Nuoruuden keskivaiheeseen siirryttäessä keskittymisongelmat näkyvät selvemmin jo pojissakin. Koulua käydään, koska on pakko. Nuoren on vaikeaa kontrolloida tai edes ymmärtää tunteitaan, tämä kaikki näkyy oppimisen tasossa. Jotkut nuoret saattavat kehittää myös täysin päinvastaisen reaktion ja muuttua yhtäkkiä kasvattajien mielestä parempaan suuntaan. Nuori saattaa parantaa arvosanojaan innokkaasti. Tämän taustalla saattaa olla epävarmuus omasta tulevaisuudesta ja kaikki energia keskitetään suoritusten parantamiseen. Tämä energia saatetaan kohdistaa myös harrastuksiin, esimerkiksi urheiluun. (Aaltonen ym. 2003, 62 - 63.)

Nuoruuteen kuuluvan maailman hahmottamisen, asioiden kyseenalaistamisen ja tunnekuohujenkin keskellä myös koulutukseen tähtääminen, sekä itsensä kehittäminen nousevat entistä tärkeämmiksi haasteiksi. Koulun käyminen ja ammattiin kouluttautuminen ovat nuorelle tärkeitä asioita, vaikka välillä vaikuttaa etteivät ne kiinnostakaan. Kysymys kuuluu, miten motivoida nuoret koulunkäyntiin? Opiskelumotivaatiota voivat vähentää muut asiat – uudet ja mielenkiintoisemmat. Nuoruuteen liittyy myös ajatuksia siitä, miten elämä saattaa 30-vuotiaana olla jo ohi. Näin ollen elämästä tulisi nauttia mahdollisimman paljon, ennen tylsäksi aikuiseksi muuttumista. (Aaltonen ym. 2003, 60; Helve 2002, 125; Jarasto & Sinervo 1999, 51.) Esimerkiksi korkeakouluun lukemaan haluamaansa ainetta pääsee vain osa ylioppilaista. Näin ikää karttuu sekä hauissa että itse opiskelussa ja työhön sekä itsenäisen elämän aloittamiseen voidaan päästä usein vasta varhaiskeski-iässä. Jatkuvalle koulutukselle ei välttämättä ratkaista mitään. (Helve 2002, 125; Jokinen

1996, 27.) Opiskelumotivaatiota saattavat vähentää myös jatkuva kiire ja kilpailuhenkisyys, joka on levinnyt koko yhteiskunnasta myös kouluihin, näin nuorille kasataan paljon paineita. Kilpailu alkaa jo peruskoulussa eikä mahdollisuutta epäonnistumiseen tahdota nähdä. (Koivusilta & Rimpilä 2000, 167; Takala 1992, 18; Wilenius 2002, 11.)

Myöhäisnuoruudessa monet nuoret kiinnostuvat opiskelusta uudelleen. Tasapainon saavuttaminen vaihtelee kuitenkin paljon yksilöittäin. Joillakin varhaisaikuisuuden vaihe kestää pitempään ennen koulutuksesta kiinnostumista. Tätä ilmiötä voitaisiin ehkäistä ennalta paremmin mikäli kotona ja peruskoulussa pystyttäisiin havaitsemaan nuoret, joilla saattaa olla vaikeuksia tällaisissa asioissa. (Aaltonen, ym. 2003, 63; Jarasto & Sinervo 1999, 51.)

5 NIVELVAIHEIDEN MÄÄRITTELY

Yhteiskunnan ja työmarkkinoiden muutosten myötä nuorten ammatinvalinta on vaikeutunut ja monimutkaistunut. Perusopetuksen päättävät nuoret joutuvat tekemään valintoja yleissivistävien lukio-opintojen sekä ammatillisen koulutuksen eri alojen ja tutkintojen välillä. Haastavaksi tilanteen tekee vielä se, että ammatinvalintaan liittyvissä asioissa moni perusopetuksen päättävä nuori on kypsymätön, tai kokee muutoin uravalinnan vaikeaksi. Valintatilanteeseen liittyy erilaisia kysymyksiä, kuten riittävätkö omat tiedot ja taidot koulutukseen pääsyyn ja siitä selviytymiseen, tai kiinnostaako ala riittävästi koulutuksen jälkeistä työelämää ja ammattia ajatellen. Monet nuorista eivät vielä tiedä, mille alalle haluaisivat suuntautua, jolloin opiskelupaikka saattaa tulla valituksi täysin sattumanvaraisesti tai toisarvoisin perustein. (Blom ym. 2005, 10.)

Laajan määritelmän mukaan nivelvaiheeseen kuuluviksi voidaan lukea kaikki 16 - 24 -vuotiaat nuoret, jotka eivät ole sijoittuneet toisen asteen koulutukseen. Lisäksi tässä yhteydessä nivelvaihe tarkoittaa toisen asteen koulutukseen sijoittumisen pitkittymistä tai ongelmallisuutta. Nämä nuoret tarvitsevat usein enemmän ohjausta kuin peruskoulun tai ammatillisten oppilaitosten normaalien ohjausresurssien voimin on mahdollista antaa. (Nuorten osallisuushanke 2007.)

Nivelvaihekenttään tullaan kolmea eri reittiä, joista ensimmäisenä ovat peruskoulun päättäneet nuoret (1). Näiden nuorten kohdalla nivelvaiheen työ alkaa peruskoulun opinto-ohjaajien tekemästä yhteishakuun liittyvästä ohjauksesta. Yhteishaun jälkeen tehdään paikallinen eli kunnallinen, seudullinen tai alueellinen selvitys peruskoulun päättäneiden sijoittumisesta koulutukseen. Seurannan perusteella saadaan tieto koulutuksen ulkopuolelle jääneiden lukumäärästä. Paikallisesti on useimmiten käytössä jokin toimintamalli, missä määritellään kuka ottaa yhteyttä näihin nuoriin ja millä tavalla jatko-ohjaus järjestetään. Nivelvaiheeseen tullaan lisäksi toisen asteen opintojen keskeyttämisen (2) sekä työttömyyden kautta (3). Opintonsa keskeyttäneille nuorille on tarjolla pitkälti samanlaisia palveluita kuin peruskoulun päättäneillekin, mutta yli 17 -vuotiailla nuorilla on jo mahdollisuus

osallistua erilaisiin työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin. (Nuorten osallisuushanke 2007.)

5.1 Nuori peruskoulun jälkeisessä nivelvaiheessa

Peruskoulun jälkeinen koulutusvalinta on nuorten elämässä tärkeä päätös, ja siksi se on monille niin vaikea tehdä. Lisäksi valinnanvapauden lisääntyminen ja vaihtoehtojen suuri määrä, tekevät valinnasta entistä haasteellisemmän. Harvat nuorista seuraavat enää vanhempiensa jalanjalkia, sillä koulutusvalinnassa korostetaan yksilöllisyyttä ja omia kiinnostuksen kohteita. Koulutukseen hakeutuminen peruskoulun jälkeen on kuitenkin vallitseva normi, jota voidaan pitää suoranaisena pakkona. (Ahola & Kivelä, 2007, 37.) Koulutukseen on hakeuduttava, vaikka toiveammattista ei olisi vielä tietoaakaan (Päivänsalo 2003, 5). Yhteishakuun osallistuminen merkitsee nuorelle myös ensimmäistä konkreettista sitoutumista lyhyemmän tai pidemmän koulutuksen tavoitteluun sekä suuntautumista työmarkkinoiden eri sektoreille (Järvinen 1999, 46).

Peruskoulun jälkeisen yhteishaun kautta tapahtuu yksi nuorisoikäluokan merkittävimmistä jaoista. Osa nuorista suuntaa ammatillisen koulutuksen eri aloille ja toiset jatkavat yleissivistävään lukioon. Peruskoulun päättävien nuorten jako eri koulutusmuotoihin perustuu pääosin nuorten koulumenestykseen ja laaja-alaisemmin, koulussa pärjäämiseen sekä kodin taloudellisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin pääomiin. (Ahola & Mikkola 2004, 11, Aholan & Kivelän 2007, 37 mukaan.) Aikaisemmin lukio-opintoihin hakeutuminen on saattanut ilmaista nuoren hyvästä koulumenestyksestä ja opiskeluhaluudesta, eikä lukioihin pääseminen 2000 – luvun alkupuolella ollutkaan itsestään selvyyttä vaadittujen korkeiden keskiarvorajojen vuoksi. Tällä hetkellä tilanteen voidaan kuitenkin katsoa muuttuneen ja Pekkanen (2009) toteaaakin, että Seinäjoella vuosina 2007 – 2008 lisä- eli kymppiluokan osallistujamäärä pieneni lukioiden alhaisen keskiarvorajan vuoksi.

Yhteishaussa voidaan kerralla hakea viiteen koulutuspaikkaan. Tietoa paikoista on melko hyvin saatavilla ja voitaisiinkin kuvitella, että vaikeudet valinnan tekemises-

sä johtuvat muista tekijöistä kuin tiedon puutteesta. Ongelmana on mitä luultavimmin nuoren ja ohjauksen kohtaamattomuus sekä se, ettei saatavissa olevaa tietomäärää osata hyödyntää tarkoituksenmukaisesti. Tärkeintä onkin nuoren oma aktiivisuus. Hyvin koulussa menestyneillä, korkean koulutuspääoman perheistä tulevilla nuorilla, valmiudet koulutusvalintaan ovat muita paremmat. Tarjolla olevaa tietoa osataan hyödyntää jos tietää mitä etsii, ja aloittaa koulutusvalinnan pohtimisen riittävän ajoissa. (Ahola & Kivelä 2007, 37 - 38.) Tämä näkemys pitäneekin hyvin paikkaansa, mutta kaikkein tärkein elementti opinpolkua etsiessä lienee kuitenkin nuoren oma motivaatio. Jos koulu ei kiinnosta, miksi sinne haluaisi edes hakeutua.

Toisen asteen opintoja etsimässä, hakemassa ja aloittamassa olevat nuoret muodostavat varsin kirjavan joukon (Blom ym. 2005, 69). Yhtä värikkäitä saattavat olla myös näille nuorille suunnatut toimenpiteet. Blom ym. (2005, 96) toteavatkin, että nuorten seuranta peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheessa on vaihtelevaa ja riippuu kunnasta. On todettu, että seuranta voi usein riippua jopa yksittäisten koulujen, oppilaitosten ja opinto-ohjaajien aktiivisuudesta. Vaikeimmin seurattavia ovat ne nuoret, jotka eivät hae mihinkään perusopetuksen jälkeen, tai eivät vastaanota saamaansa koulutuspaikkaa. Toisin sanoen ne nuoret, jotka ovat suorittaneet oppivelvollisuutensa, mutta ovat alle 17 -vuotiaita, eivät kuulu minkään järjestelmän piiriin. Tässä mahdollisesti piileekin ensimmäisen nivelvaiheen suurin haaste, eli kuka kantaa vastuun näiden nuorten tukemisesta ja ohjauksesta.

5.2 Koulutusvalintatavat

Koulutusvalintoja voidaan tarkastella erilaisina valintatyyppeinä tai – tapoina. Koulutusvalinnat jaetaan kolmeen erilaiseen tyyppiin, joita ovat **vapaaehtoinen valinta**, **normatiivinen valinta** sekä **valitsematta jättäminen**. Vapaaehtoinen valinta tarkoittaa yksilön omien ehtojen mukaan tehtyä valintaa. Normitettu valinta puolestaan tarkoittaa eräänlaista pakkovalintaa. Tällöin yksilö kokee esimerkiksi yhteiskunnan sosiaalisen paineen, vanhempien painostuksen tai velvollisuuden itseä ja muita kohtaan pakottavan hänet tietynlaisten valintojen tekemiseen. Valintaa voi-

daan pitää normitettuna myös silloin, jos olosuhteet rajoittavat todellisia valintoja merkittävästi. (Nyyssölä 2004, Aholan & Kivelän 2007, 42 mukaan.) Rajoittavina tekijöinä voivat olla esimerkiksi heikko koulutodistus tai vaikeus muuttaa kauas opiskelemaan (Ahola & Kivelä 2007, 42).

Koulutuksen ulkopuolelle jääminen liittyy usein heikkoon koulutusmotivaatioon, ja taustalta voi löytyä myös laaja-alaisempi ongelmavyöhyke, kuten puutteellinen elämänhallinta tai siitä johtuvat ongelmat. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna kyse ei siis välttämättä ole varsinaisesta valinnasta, vaan valitsematta jättämisestä ja ajalehtimisestä elämäntilanteesta toiseen. Valitsematta jättäminen voi lisäksi tapahtua niin sanottujen näennäisvalintojen kautta, mikä tarkoittaa valintavaihtoehtojen pitämistä avoimena mahdollisimman pitkään. (Nyyssölä 2004, Aholan & Kivelän 2007, 43 mukaan.) Esimerkiksi lukio toimii monelle nuorelle eräänlaisena näennäisenä ja strategisena valintana, jolla saadaan ostettua lisää aikaa todellisten valintojen tekemiseen (Ahola & Kivelä 2007, 43). Nuorten asenteet ovatkin viime vuosina muuttuneet niin, ettei ylioppilaslakkaa enää tavoitella entiseen malliin. Tämä puolestaan asettaa suuria haasteita ammatilliselle toiselle asteelle. Toisin sanoen, onko ammatillisilla oppilaitoksilla riittävästi resursseja ottaa vastaan tämä alati kasvava hakijoiden joukko. (Kuure 2008, 29.)

5.3 Keskeyttäminen – nuori toisen asteen nivelvaiheessa

Nuoren päätöstä keskeyttää opiskelunsa lukiossa tai toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa, ei koskaan saisi jättää käsittelemättä. Joillakin ammatillisen toisen asteen linjoilla, keskeyttäneiden määrä voi olla jopa yli 50 prosenttia. Tällaisia tilastoja on kuitenkin osattava tulkita oikein, sillä suuri osa keskeytyksistä voidaan määritellä positiivisiksi. **Positiivinen keskeyttäminen** tarkoittaa nuoren hakeutumista toiselle linjalle tai työelämään, joten näille nuorille keskeyttäminen voi olla uusi mahdollisuus. Nykyisin huolta aiheuttavat lähinnä **negatiiviset keskeyttäjät**, jotka saattavat jäädä ajalehtimaan päämäärättömästi. (Kuure 2008, 29.) Koulutuksen keskeyttämiset kertovat siitä, kuinka vaikeaa nuoren on tehdä omaa elämäänsä koskevia valintoja. Vaihtoehtoja on runsaasti eikä nuorella enää useimmiten ole

sellaista perheen tai suvun tuki- ohjaus- ja arvorakennelmaa, johon peilata tulevaisuuttaan. Jostain syystä hienot ammatinvalinta- ja opinto-ohjausjärjestelmäkään eivät aina kohtaa nuorta tai anna hänellä riittävää tukea valinnan tekemiseen. (Kiväkäs 2001, 21, Aholan & Kivelän 2007, 25 mukaan.)

Lukiokoulutuksen keskeyttää vuosittain noin neljä prosenttia opiskelijoista. Noin puolet keskeyttäneistä kuitenkin jatkaa opintojaan jossain muussa koulutuksessa, useimmiten toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Suurin osa lukiokoulutuksen keskeyttämisistä tapahtuu ensimmäisen opiskeluvuoden aikana ja yleisimmät keskeyttämisen syyt liittyvät huonoon lähtötasoon opintoja aloittaessa, puutteelliseen opiskelumotivaatioon, alhaiseen opintomenestykseen sekä erilaisiin psykososiaalisiin ongelmiin. Ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen yleisimpiä syitä ovat puolestaan, epäonnistunut koulutusvalinta, oppimis- ja opiskeluvaikeudet sekä henkilökohtaiset syyt kuten vaikea elämäntilanne tai terveysongelmat. Lisäksi taloudelliset syyt kuten opintotuen vähäisyys ja toimeentulon niukkuus voivat aiheuttaa keskeyttämiä työelämään siirtymisen vuoksi. (Blom ym. 2005, 57, 60 - 61.) Kaikki nuoret eivät ehkä kuitenkaan ole niin onnekkaita, että saisivat työpaikan ilman ammatillista koulutusta.

Huoli keskeyttäjästä johtuu sekä keskeyttämisen syistä että seurauksista. Yksilön kannalta keskeyttämisongelmasta puhutaan yleensä syrjäytymisongelmana. Koulutuksen ulkopuolelle joutuminen voidaan nähdä kulttuurin reuna-alueille sijoittumisena sekä sosiaaliseen syrjäytymiseen johtavana kriisinä. Koulutusyhteiskunnassa kouluttamaton nuori rajautuukin monessa mielessä erityiselle vaaravyöhykkeelle. Keskeyttäminen nähdään yksilöllisen tappion ohella myös yhteisöllisenä ja yhteiskunnallisena ongelmana. Keskeyttämiset ovat koulutusjärjestelmän tehokkuuden kannalta, ei – toivottuja häiriötekijöitä, sillä koulujärjestelmää arvioidaan juuri suoritettujen tutkintojen ja keskeyttämisten määrillä. (Komonen 2001, 51.) Keskeyttämisistä puhuttaessa, ei voi olla ajattelematta motiiveja, jotka ovat nuorelle tarjotun tuen takana. Mitä todennäköisimmin, nuorten halutaan jäävän kouluun ajatellen heidän etuaan, mutta on myös tuotava esiin näkemys koulutuspaikkojen omista intresseistä ja kilpailukyvystä. Milloin on siis kysymys nuoren edusta, milloin koulutuspaikan edusta?

5.4 Koulutuksen ulkopuolella – uusi alku vai tie syrjäytymiseen

Koulutuksen laajeneminen on nähty yleensä hyvin suoraviivaisesti vain positiivisena asiana. Mitä enemmän koulutusta järjestetään ja mitä kehittyneempi tämä järjestelmä on, sitä parempi on kansakunnan hyvinvointi. Koulutusyhteiskunnassa koulutukseen osallistumisesta on tullut velvollisuus jota perustellaan siten, että koulutus mahdollistaa sosiaalisen nousun tai vähintään vakituisen työpaikan. Tämä pitääkin paikkansa siltä osin, että työttömyys koskee edelleen eniten vähemmän koulutettua väestöä. Esimerkiksi ilman ammatillista koulutusta olevien yksilöiden kohdalla, riski syrjäytyä pysyvästi työmarkkinoilta alkaa olla suuri etenkin nuorten ikäluokkien osalta. Koulutus- ja työyhteiskunnan muutosten myötä yksilö kuitenkin kohtaa aivan uudenlaisia uhkia ja riskejä; syrjäytyminen koskee nyt yhä useampia nuoria, suoritetusta tutkinnosta riippumatta. (Komonen 2001, 41 – 43.)

Suomessa 98 prosenttia nuorisosta hakeutuu jatkokoulutukseen heti peruskoulun jälkeen, mutta kaikki eivät kuitenkaan saa heti koulutuspaikkaa ja osa keskeyttää opintonsa. Toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jää arvioitten ja eri tilastojen mukaan noin 10 prosenttia ikäluokasta. (Ahola & Kivelä 2007, 7.) Näiden tilastojen tulkinnat saattavat vaihdella kyseisen ongelman vähättelystä, ongelman paisutte- luun. Tärkeintä lienee kuitenkin se, että emme unohtaisi nuoria näiden tilastojen takana.

Osa ilman opiskelupaikkaa jääneistä nuorista on koulutuksen ulkopuolella vain hetkellisesti ja saa paikan jo seuraavana keväänä. Nuori voi käyttää väliajan hyödykseen hankkimalla arvokasta kokemusta esimerkiksi työharjoittelusta. Kaikille tilanne ei kuitenkaan ratkea yhtä sujuvasti ja taustalta voi löytyä hyvinkin moninai- sia ongelmia, jotka voivat johtaa syrjäytymiseen. Nämä ongelmat saattavat olla havaittavissa jo huomattavasti ennen peruskoulun viimeisen luokan kevättä. (Hämäläinen-Luukkainen 2004, 7, Aholan & Kivelän 2007, 16 mukaan.) Syrjäytymi- seen puuttuminen ja ongelmien esille tuominen voi kuitenkin olla opettajille ja kou- lun henkilökunnalle haastavaa, sillä nuori ei aina itse koe olevansa syrjäytynyt. Toisaalta, kuka haluaisikaan kutsua itseään syrjäytyneeksi; ihmiseksi, johon yhdis- tetään useimmiten itse aiheutetut ongelmat ja huono-osaisuus (Helne, Hänninen & Karjalainen 2004, 7, 16).

Suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsee voimakas koulutusnormi, jonka rikkomisen koulutuksen ulkopuolelle jäämällä, saattaa asettaa yksilön kyseenalaiseen asemaan (Ahola & Kivelä 2007, 43). Yksi suomalaisen koulutuspolitiikan ongelmista onkin se, että keskustelu nuorten syrjäytymisestä on aivan liian koulutus- ja tutkintokeskeistä. Olisi jo tunnustettava, että kaikki nuoret eivät viihdy tai pärjää koulussa. Monista syistä kuten median tai internetin vaikutuksesta, pitkitetystä koulutuksesta on tullut nuorten näkökulmasta entistä ”kuivempi” paikka tai elämänvaihe. Syrjäytymisen ehkäisemisen kannalta olisikin tärkeää, että koulu voisi paremmin sopeutua oppilaiden erilaisiin taipumuksiin ja tarpeisiin, eikä päinvastoin. Koulun tulisi löytää kunkin nuoren vahvuudet, joiden varaan nämä voivat rakentaa tulevaisuuttaan. Jokaisen nuoren tulisi voida löytää koulun tai harrastusten piiristä ”omat juttunsa”, jotka kiinnostaisivat niin paljon, ettei nuori kokisi itseään syrjäytyneeksi tai yhteiskunnan ulkopuoliseksi. (Ahola & Mikkola 2004, 100, Aholan & Kivelän 2007, 36 mukaan.)

6 NIVELVAIHEIDEN HAASTEISIIN VASTAAMINEN

Suomessa arvioidaan olevan tällä hetkellä vakavasti syrjäytymisvaarassa olevia nuoria 15 000 – 20 000 ja ryhmän ytimen muodostavat nivelvaiheissa olevat nuoret (Nuoret ovat kunnan tulevaisuus 2008, 4). Nuorten syrjäytymisvaara on tällä hetkellä erityisen suuri etenkin taantuman vuoksi (Mäkelä 2009, 18). On myös laskettu, että nuorena syrjäytyvä henkilö aiheuttaa elinkaarensa aikana yhteiskunnalle kustannuksia 1,2 miljoonaa euroa (Nuorista Suomessa 2008 - 2009, 17).

Syrjäytymisen ennaltaehkäisemistä ja varhaista puuttumista korostetaan nykyään koulua koskevassa lainsäädännössä ja opetussuunnitelmissa (Ahola & Kivelä 2007, 8). Lainsäädännön mukaan koulun oppilashuollon tehtävänä on vastata lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja sen edistämisestä koulussa, sekä korjata siinä ilmeneviä puutteita. Oppilashuollosta vastaa yleensä opetuksen, opinto-ohjauksen, erityisopetuksen, kouluterveydenhuollon ja sosiaalityön edustajista koostuva moniammatillinen työryhmä. Laissa on myös määritelty oppilaan tai opiskelijan subjektiiviset oikeudet saada ohjausta. Lisäksi ohjaustoiminnan tavoitteet on kirjattu opetussuunnitelman perusteisiin, joiden pohjalta jokaisen oppilaitoksen on laadittava oma ohjaussuunnitelmansa sekä paikallisen tason suunnitelma yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Lasten ja nuorten syrjäytymistä ehkäisevien toimien merkitystä korostetaan myös opetusministeriön koulutuksen kehittämissuunnitelmassa. (KESU 2004, Aholan & Kivelän 2007, 8 mukaan.)

Uuden koulutus ja tutkimusluonnoksen 2007 – 2012 painopisteenä on muun muassa perusopetuksen laadun kehittäminen. Tavoitteisiin kuuluu perusopetuksen ryhmäkokojen pienentäminen sekä tuki- ja erityisopetuksen vahvistaminen. Perusopetuksen laadusta huolehtimista pidetään erityisen tärkeänä, koska se luo pohjan myöhemmälle oppimiselle sekä asenteille koulutusta kohtaan. Luonnoksessa korostetaan myös koulutuksen tehokkuutta ja syrjäytymisen ehkäisyä, joihin pyritään parantamalla kaikkien koulutusasteiden läpäisyä sekä vähentämällä keskeyttämiä. Keskeyttämiä pyritään vähentämään kehittämällä opinto-ohjausta, koulutusta koskevaa neuvontaa ja tiedotusta, opiskelijavalintaa, opintotukea, opiskelun henki-

lökohtaistamista, opintojen seurantajärjestelmiä sekä kouluterveydenhuoltoa. Lisäksi joustavan perusopetuksen kokeilut vakinaistetaan osaksi normaalia toimintaa. (KESU – luonnos 2007, 8, 14, Aholan & Kivelän 2007, 8 – 9 mukaan.)

Luonnoksessa asetetut tavoitteet voivat ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja tärkeää olisikin, että ne saataisiin näkymään myös käytännön toiminnassa. Joskus tehokkuusajattelu ja puheet syrjäytymisen ehkäisystä ovat kuitenkin keskenään ristiriidassa, ja osa oppilaista voi pudota koulutuksen ulkopuolelle juuri koulutuksen tehostamisen vuoksi. Esimerkiksi opintojen etenemistahti, opetussuunnitelman asettamat haasteet sekä kilpailu oppilaiden kesken, voivat edesauttaa väliinpuotoamista.

Opetusministeriön, lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyä käsittelevässä muistiossa, syrjäytyminen nähdään varsin monitahoisena ilmiönä koskettaen hyvin erilaisia ryhmiä eri syistä. Esimerkiksi pitkäaikaistyöttömien, ylivelkaantuneiden tai asunnottomien ohella, syrjäytyminen koskettaa myös ongelmaperheiden lapsia sekä oppimisvaikeuksista kärsiviä lapsia ja nuoria. Lisäksi syrjäytymisvaarassa voivat olla myös maahanmuuttajat, joiden kohdalla koulutus on erityisen tärkeä osa syrjäytymisen ehkäisyä. (Opetusministeriö 2003, Aholan & Kivelän 2007, 9 mukaan.) Yksilön elämänuran ja – laadun sekä yhteiskunnan toimintakyvyn turvaamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi, opetusministeriö on asettanut tavoitteen nimeltä koulutustakuu (KESU 2004, 20, 23, Aholan & Kivelän 2007, 9 mukaan). Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelmassa vuosille 2008 – 2011 koulutustakuutavoitteena on, että vähintään 97,5 prosenttia peruskoulun päättävästä ikäluokasta aloittaa samana vuonna toisen asteen koulutuksessa tai perusopetuksen lisäopetuksessa (Opetusministeriö 2007, 3, 23, Aholan & Kivelän 2007, 10 mukaan).

Suomalainen koulutuspolitiikka elää murrosvaiheessa. Toisaalta suomalaisesta koulutuspolitiikasta löytyy edelleen pohjoismaisen hyvinvointiajattelun piirteitä, toisaalta koulutuksen järjestelyt näyttävät kytkeytyvän yhä enemmän maailmantalouden määrittämään kilpailuajatteluun. Nuorten kannalta kaksijakoisuus näyttäytyy nuoria erottelevana huippujen tuottamisena ja huono-osaisten tukemisena. (Järvinen 2001, 60.) Kysymys kuuluukin ketä tällainen erottelu mahdollisesti palvelee ja

kuinka pitkälle ollaan valmiita menemään esimerkiksi erilaisten ongelmien yksilöllistämässä. Nivelvaiheissa olevien nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa, tulisi mitä todennäköisimmin huomioida myös yhteiskunnan asettamien haasteiden vaikutus näiden nuorten elämään. Kouluissa annettava tuki ja ohjaus eivät välttämättä yksin riitä vaan nuorta tulisi tarvittaessa ohjata myös muiden palvelujen piiriin.

Nykyinen hallitus on lanseerannut erityisen lasten, nuorten ja perheiden syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävän politiikkaohjelman. Ohjelman tavoitteena on puuttua syrjäytymiskehään kokonaisvaltaisesti alkaen vanhemmuuden tukemisesta ja perheiden sosiaalisen ahdingon lievittämisestä edeten lasten koulutusuran ja nuorten työllisyyden tukemiseen. (Ahola & Kivelä 2007, 8.) Syrjäytymiskehään voidaan puuttua muun muassa kehittämällä ennaltaehkäisevää palvelujärjestelmää ja varmistamalla siirtymä-, muutos- ja kriisivaiheisiin tarkoitettujen lähi- ja peruspalvelujen toimivuus. Lisäksi moniammatillisen yhteistyön rakenteita ja työmuotoja on vahvistettava. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007 - 2011, 13.)

7 SEINÄJOEN KOULUTUS- JA PALVELUTARJONTA

Tässä luvussa esitellään Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjontaa, joista osa suunnataan nivelvaiheissa oleville nuorille ja osa myös muille käyttäjille. Palvelukartoituksestamme ovat jääneet pois työvoimahallinnon alaiset tukipalvelut, sillä ne eivät varsinaisesti kosketa kohderyhmäämme. Vuoden 2009 alusta lähtien Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjonnan piiriin ovat liittyneet Nurmon ja Ylistaron kunnat.

7.1 Sosiaali- ja terveyspalvelut

Sosiaali- ja terveyskeskus tukee omalta osaltaan nuorta ja hänen perhettään eri elämäntilanteissa, pyrkien tarjoamaan asiakaslähtöisiä ja monimuotoisia palveluja. Keskeisiä toimintaperiaatteita ja tavoitteita ovat muun muassa ennaltaehkäisy, alueellisuus, ammatillisuus sekä yhteistyö. (Perhe- ja sosiaalipalvelut, [viitattu 26.1.2009].) Lastensuojeluyksikössä hoidetaan lastensuojeluun liittyviä asioita, joita ovat lastensuojeluilmoitusten vastaanotto, lastensuojelutarpeen selvitys ja avohuolto, kiireellinen sijoitus ja huostaanotto, sijaishuolto sekä jälkihuolto (Lastensuojelu, [viitattu 29.8.2009]). Seinäjoen kaupungin perhekeskus vastaa lastensuojelun avo- ja laitospalveluista sekä niiden kehittämisestä (Perhekeskus, [viitattu 29.8.2009]). Nuorisoasema Steissin toiminta on saanut alkunsa kentän tarpeista. Toiminta on suunnattu 13 – 25 -vuotiaalle nuorille sekä heidän vanhemmilleen, jotka tarvitsevat tukea ja neuvontaa. Steissillä käsitellään nuoren mieltä askarruttavia asioita esimerkiksi tulevaisuuteen tai kotioloihin liittyen. Nuori voi hakea Steissiltä myös ammattiapua, kun alkoholin, lääkkeiden tai huumeiden käyttö huolestuttaa. (Nuorisoasema Steissi, [viitattu 26.1.2009].) Lisäksi päihdepalveluja tarjoavat nuorille myös A- klinikka sekä selviämis- ja katkaisuhuoltoasema erityistapauksissa yksilön tarpeiden mukaisesti. (A- klinikka, [viitattu 19.9.2009], Selviämis- ja katkaisuhuoltoasema, [viitattu 19.9.2009].) Toimeentulotukea myönnetään pääsääntöisesti täysi-ikäisille, mutta Setälä (2008) toteaa puhelinkeskustelussa, että erityistapauksessa myös alaikäinen kuuluu toimeentulotuen piiriin.

7.2 Nuorisopalvelut

Seinäjoen nuorisotoimi tukee alle 29 -vuotiaiden nuorten tervettä kasvua ja hyvinvointia järjestämällä harrastus- ja toimintamahdollisuuksia. Toimintaan kuuluu muun muassa nuorisotilojen ylläpito, järjestöjen ja toimintaryhmien tukeminen avustuksin sekä moniammatillinen yhteistyö (Nuorten Seinäjoki, [viitattu 26.1.2009].) Nuorisotoimen kautta nuori saa tietoa myös opiskelumahdollisuuksista sekä muista mieltä askarruttavista asioista. Tätä varten on perustettu erikseen myös Seinäjoen seudulla toimivat JIBBO – nuorisotiedotuspisteet. (Jibbo – nuorisotiedotuspiste, [viitattu 26.1.2009].) Seinäjoen seurakunta tekee nuorisotyötä sekä tukee nuoria eri elämänvaiheissa ja uskonnollisissa kysymyksissä (Seinäjoen alueseurakunta, [viitattu 26.1.2009]).

7.3 Opetustoimi

Seinäjoella on 31 ala-astetta ja viisi yläastetta. Erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille tarjotaan opetusta kahdessa erityiskoulussa. (Seinäjoen kaupungin peruskoulut, [viitattu 26.1.2009].) Peruskouluopetus takaa oppilailleen yksilölliset tarpeet huomioivaa kasvatusta ja opetusta hyvien perustietojen ja taitojen osalta. Keskeisenä lähtökohtana pidetään elinikäisen oppimisen periaatetta. (Koulukaupunki Seinäjoki, [viitattu 26.1.2009].) Peruskouluilla opetuksen tukena toimivat useimmiten erityisluokat, jotka on tarkoitettu oppilaille, joilla on vaikeuksia sopeutua isoon perusopetusryhmään (Erityisluokat, [viitattu 29.8.2009]). Lisäksi Seinäjoen lyseon alaisuudessa toimii vuoden kestävä lisä- eli kymppiluokka, jossa korotetaan peruskoulusta saatuja arvosanoja (Järvinen 2009). Kouluilla kokoontuvat myös oppilashuoltoryhmät, jotka koostuvat koulun henkilökunnasta, esimerkiksi koulukuraattoreista, kouluterveydenhoitajista sekä oppilaan ohjauksen lehtoreista. Lisäksi ryhmät kutsuvat mukaan tarvittaessa ulkopuolisia asiantuntijoita. Oppilashuoltoryhmä käsittelee kaikenlaisia oppilasta ja koulua koskevia ongelmia, ja pyrkii edistämään koulun työrauhaa ja miellyttävää opiskeluympäristöä. (Opetuksen tukena [viitattu 26.1.2009].) Jokainen peruskoulu muodostaa myös oppilashuoltoryhmänsä omien tavoitteidensa ja opetussuunnitelmien mukaisesti. Oppi-

laat ovat oikeutettuja myös maksuttomiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin joita kouluilla on velvollisuus järjestää.

Seinäjoella on viisi lukiota, joiden opiskelijoita tukevat koulun henkilökunnasta koostuvat opiskelijahuoltoryhmät sekä opinto-ohjaajat (Seinäjoen lukio, [viitattu 26.1.2009]). Lukiolaiset saavat opinto-ohjaajilta tietoa muun muassa korkeakouluhausta ja kuraattori tukee nuorta kun opiskelussa ilmenee vaikeuksia. Koulutuskeskus Sedua ylläpitää Seinäjoen koulutuskuntayhtymä, johon kuuluu 26 kuntaa. (Sedu kouluttaa ammattiin, [23.2.2009]). Sedu – hakijan oppaan (2009, 3, 9) mukaan koulutuskeskus Seduun kuuluu 15 eri opetuspistettä. Se tarjoaa toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoille, nuorille ja aikuisille, mahdollisuuden kehittyä oman alansa osaaviksi ja arvostetuiksi ammattilaisiksi. Sedu tarjoaa opiskelijoilleen tukea opintojen eri vaiheissa kuten lukiotkin, esimerkiksi kuraattoritoiminnan ja opinto-ohjauksen muodossa. Sedu – hakijan oppaassa (2009, 78) esitellään myös ammattistartti, joka on ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus. Se on suunnattu erityisesti nuorille, jotka haluavat selkiyttää ammatinvalintaa sekä vahvistaa opiskeluvalmiuksiaan. Ammattistartti voi olla ratkaisu niille nuorille, jotka muutoin joutuisivat jäämään koulutuksen ulkopuolelle. Sedu Aikuiskoulutus [viitattu 26.1.2009] verkkosivujen mukaan aikuiskoulutus organisoii oppisopimuskoulutuksen. Oppisopimus on työntajan ja opiskelijan solmittu määräaikainen työsopimus, jossa opiskelija oppii käytännön töiden kautta ammattiin. Oppimista täydennetään teoriaopinnoilla ja tutkinto suoritetaan näytöillä, joko opiskelun aikana tai sen päätteeksi. Seinäjoen kansalaisopiston [viitattu 26.1.2009] verkkosivujen mukaan opisto tarjoaa yleissivistäviä opintoja sekä ammatillista täydennyskoulutusta. Opistossa voivat opiskella kaikki aikuiset ja 16 - vuotta täyttäneet nuoret.

7.4 Muiden toimijoiden tarjoamat etuudet ja palvelut

Itsenäisesti asuva nuori, joka ei opiskele, on oikeutettu saamaan Kansaneläkelaitokselta eli Kelalta yleistä asumistukea, asumismenojensa vähentämiseksi. Tuen määrääntymiseen vaikuttavat muun muassa asumismenot ja asukkaiden määrä

sekä asunnon pinta-ala ja sijaintikunta. (Yleinen asumistuki 2009.) Lasten- ja nuorisopsykiatrian yksikkö tarjoaa nuorille mielenterveyspalveluja. Yksikköön kuuluvat poliklinikat ja osastot varhaisnuorille sekä nuorille. Tutkimukset ja hoito perustuvat erikoislääkärijohtoiseen, moniammatillisen työryhmän toimintaan ja ne toteutetaan aina yhteistyössä niin nuoren, hänen perheensä kuin muiden hoitoon osallistuvien tahojen kanssa. (Lasten- ja nuorisopsykiatrian toimintayksikkö, [viitattu 26.1.2009].) Etelä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry tuottaa palveluja asiakkaidensa kuntoutumiseen, elämönhallintaan, opiskeluun ja työllistymiseen yksilöllisten edellytysten mukaisesti. (Toiminta-ajatus, [viitattu 26.1.2009].) Opintovalmennusyksikkö Aake on Etelä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen alainen itsenäisen asumisen ja opintovalmennuksen toimipiste. Se on suunnattu Koulutuskeskus Sedussa opiskeleville ja opiskelemaan hakeutuville henkilöille. Aakessa pyritään tukemaan nuoria opiskelussa ja ammattiin valmistumisessa, asumisessa ja elämönhallinnassa. (Opintovalmennusyksikkö Aake, [viitattu 26.1.2009].) Lisäksi Etelä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry tarjoaa Opinpolku elämään - opintovalmennusta nuorille aikuisille, joilta puuttuu ammatillinen koulutus. Opintovalmennuksen aikana kehitetään ja harjoitellaan yksilöllisesti niitä taitoja, mitä tarvitaan tämän päivän opiskelumaailmassa. (Opinpolku elämään – opintovalmennus, [viitattu 29.8.2009].)

Kaks'kättä Työpaja Oy tarjoaa yksilöllistä tukea alle 25-vuotiaille nuorille työssäoppimisessa, koulutuksessa sekä henkilökohtaisen ohjauksen muodossa (Kaks'kättä Työpaja Oy, [viitattu 26.1.2009]). Työpajan alainen etsivän työn hanke on suunnattu nivelvaiheissa oleville nuorille. Nuoren kanssa käydään läpi opiskelua ja työmahdollisuuksia, keskustellaan harrastuksista, esitellään projekteja sekä ohjataan oikeiden palveluiden piiriin esimerkiksi terveys, raha- ja asumisasioissa. Tämän lisäksi hankkeen työntekijät jalkautuvat nuoren kanssa virastokäynneille ja tapaamisiin. (Etsivän työn hanke, [viitattu 26.1.2009].)

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimus lähti käyntiin, kun tapasimme moniammatillisen työryhmän jäsenet ensimmäisen kerran 22.9.2008, Seinäjoen seudun työvoiman palvelupisteessä. Esittelimme heille opinnäytetyön tutkimussuunnitelman ja keskustelimme miten opinnäytetyö vastaisi parhaiten sekä työryhmän intresseihin että omiin tavoitteisiimme. Seuraavan kerran tapasimme moniammatillisen työryhmän 26.1.2009 opinnäytetyön teoriaosuuden valmistuttua. Tuolloin saimme vinkkejä ja yhteystietoja aineiston hankintaa varten.

Saimme tutkimusluvan tietojen hankkimiseen Seinäjoen kaupungin sivistystoimelta (LIITE 2). Tarkoituksenamme oli kartoittaa, kuinka moni Seinäjoen alueella peruskoulunsa päättänyt nuori on ilman opiskelupaikkaa tai on jättänyt toisen asteen opinnot kesken. Toiveenamme oli saada koulujen kautta nivelvaiheissa olevien nuorten yhteystietoja tutkimusta varten. Lähetimme yhteistyötahoille sähköpostitse esittelykirjeen (LIITE 3), muun muassa Seinäjoen yläasteiden ja lukioiden rehtoreille, kuraattoreille ja opinto-ohjaajille. Kirjeessä esittelimme itsemme ja kerroimme opinnäytetyöstä, tämän jälkeen otimme heihin yhteyttä puhelimitse. Tutkimusprosessin edetessä ja yhteydenottoja tehdessämme huomasimme, että Koulutuskeskus Sedulta tarvittiin vielä erillinen tutkimuslupa, joka solmittiin suullisesti Sedun johtajan Reija Lepolan kanssa.

Yhteystietoja hankkiessamme törmäsimme tietosuojakysymykseen. Sivistystoimen ja Sedun tutkimusluvista huolimatta kouluja arvelutti, voivatko he luovuttaa meille nuorten yhteystietoja. Sovimme koulujen kanssa, että he informoisivat nuoria työstämme, ja nuorille sekä heidän vanhemmilleen suunnatut esittelykirjeet (LIITE 4) lähetettäisiin koulujen toimesta. Kirjeessä esittelimme opinnäytetyön ja kerroimme yhteistyökumppaneistamme sekä tutkimuksen tarkoituksesta. Painotimme myös, että tietoja tullaan käsittelemään luottamuksellisesti ja anonyymisti, sekä meitä sitoo vaitiolovelvollisuus, sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (L 22.9.2000/812) mukaan. Koska kyseessä olivat alaikäiset nuoret, luvan pyytäminen huoltajilta oli itsestäänselvyys. Mukaan liitettiin lomake, jolla huoltaja

antaisi suostumuksensa nuoren tutkimukseen osallistumisesta (LIITE 5). Lomake palautettaisiin Seinäjoen nuorisotoimen kustantamien vastauskuorien mukana. Laitoimme palautuslomakkeisiin mukaan aikarajan, jonka sisällä vastaukset tulisi postittaa meille.

Kävimme kertomassa opinnäytetyöstämme Koulutuskeskus Sedun ammattistartissa sekä Seinäjoen lyseon alaisella lisä- eli kymppiluokalla. (Opinnäytetyössä käytetään nimitystä kymppiluokka, koska nuoret kokivat tämän nimityksen luontevimmaksi.) Tapaamisista sovittiin Koulutuskeskus Sedun johtajan sekä Seinäjoen lyseon rehtorin kanssa. Käydessämme esittelemässä opinnäytetyötä sekä kertoessamme sosionomin työstä ja ammatista nuorille, jaoimme heille paikan päällä esittelykirjeet ja kerroimme mihin mennessä ne tulisi palauttaa meille. Yhteistyötahojen suuren määrän sekä erinäisten tietosuojakysymysten luomien haasteiden vuoksi, esittelykirjeiden lähettäminen sekä vastausten odottaminen ja saaminen venyi kokonaisuudessa puolen vuoden mittaiseksi. Tekemämme kartoituksen ja koulujen kautta saatujen tietojen mukaan alle 17 -vuotiaita nivelvaiheissa olevia nuoria olisi Seinäjoella 31. On kuitenkin otettava huomioon, että pääyhteistyötahonamme oli sivistystoimi, eikä esimerkiksi sosiaalitoimelta ollut tutkimuslupaa. Näin ollen oletamme, että etsimiämme nuoria voi olla enemmän kuin yhteistyötahojemme kautta oli mahdollista tavoittaa. Loppujen lopuksi tutkimukseen osallistui neljä (4) alle 17 -vuotiasta nuorta, jotka kertoivat meille elämästä nivelvaiheissa (ryhmä 1). Otimme nuoriin yhteyttä ja sovimme haastatteluajankohdista ja -paikoista.

Tutkimukseen osallistuneet kolme (3) 22 – 30 -vuotiasta nuorta aikuista olivat meille entuudestaan tuttuja, ja tiesimme heillä olevan omakohtaisia kokemuksia nivelvaiheista (ryhmä 2). Otimme heihin henkilökohtaisesti yhteyttä ja kerroimme opinnäytetyöstämme sekä tietojen luottamuksellisesta käsittelemisestä ja anonymiteetista. Ryhmä 2 osallistui tutkimukseen motivoituneena ja valmiina jakamaan kokemuksensa, auttaakseen niitä nuoria, jotka olivat nyt elämäntilanteessa, jossa he joskus olivat olleet. Ammatillaiset (ryhmä 3) löytyivät opinnäytetyön tutkimukseen mukaan harjoitteluiden sekä opinnäytetyön työelämäyhteyksien kautta. Toivoimme, että he osallistuisivat tutkimukseen omalla nimellään ja toisivat esiin näkemyksiä nivelvaiheissa olevista nuorista oman ammattinsa kautta.

8.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita asioista, joita ei voi yksinkertaisella tavalla mitata määrällisesti eli kvantitatiivisesti. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, sillä tapahtumat muovaavat samanaikaisesti toinen toistaan. Objektiviisuuttakaan ei voida saavuttaa tutkittavaan ilmiöön perinteisessä mielessä, sillä se kuka tutkii ja se mitä tiedetään, kietoutuvat saumattomasti toisiinsa. Toisin sanoen tutkija ei voi irtisanoutua omista arvolähtökohdistaan, sillä juuri arvot muovaavat sitä, mitä ja miten tutkimiamme ilmiöitä pyrimme ymmärtämään. Yleisesti ottaen kvalitatiivisen tutkimuksen pyrkimyksenä on pikemminkin löytää ja paljastaa asioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Tällöin suositaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja oma ääni pääsevät esiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001,152, 155.)

Opinnäytetyön tutkimus oli laadullinen, sillä pyrkimyksenä oli tarkastella ja tuoda esille nivelvaiheissa olevien nuorten tarpeita ja sitä miten koulutus- ja palvelutarjonta Seinäjoella niihin vastaa. Tarkoituksena oli tuoda nuorten oma ääni kuuluville. Elämästä nivelvaiheissa haluttiin saada mahdollisimman laaja kuva. Tästä syystä tutkimukseen osallistui kolme (3) tutkimusryhmää. Näin pyrittiin tarkasteltavan ilmiön kokonaisvaltaiseen kuvaamiseen. Opinnäytetyön tekijöinä ja tutkimuksen toteuttajina ei ollut kuitenkaan mahdollista tarkastella ilmiötä objektiivisesti, sillä emme kyenneet täysin irtautumaan yhteiskunnan ja koulutuksen asettamista arvolähtökohdista. Myös omakohtaiset kokemukset varhais- ja keskinuoruudesta sekä koulunkäynnistä, koskettivat vielä läheltä ja näin ollen saattoivat vaikuttaa tutkimuksen objektiivisuuteen. Opinnäytetyön tutkimuksessa tähdättiin kuitenkin siihen, että nivelvaiheissa olevien nuorten tarpeet tuodaan esiin ja selvitetään, miten koulutus- ja palvelutarjonta niihin vastaa. Tämä voi mahdollistaa nuorten yksilöllisemmän ja tarkoituksenmukaisemman kohtaamisen.

8.2 Tutkimusmenetelmät

Laadullisessa tutkimuksessa käytettyjä aineistonkeruumenetelmiä ovat muun muassa haastattelu, havainnointi, kysely sekä erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto, esimerkiksi kirje. Niitä voidaan käyttää joko rinnakkain tai eri tavoin yhdistellen tutkimusresurssien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 73.) Opinnäytetyön tutkimusta tehdessämme käytimme kaikkia kolmea yleisintä tutkimusmenetelmää, eli haastattelua, joka toteutettiin teemahaastatteluna yhdeksälle (9) henkilölle, yhtä (1) kyselyä sekä yhtä (1) dokumenttia, tässä tapauksessa kirjeeseen perustuvaa tietoa.

8.2.1 Teemahaastattelu

Haastattelu voidaan toteuttaa yksilö-, pari- tai ryhmähaastatteluna (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 197). Teemahaastattelun idea on hyvin yksinkertainen; halutessamme tietää miten ihminen asiat kokee, ja miksi hän toimii niin kuin toimii, on järkevintä kysyä sitä häneltä itseltään, haastattelussa vastaukset annetaan suullisesti. Haastattelun etuna on ennen kaikkea joustavuus, on mahdollista toistaa kysymyksiä, oikaista väärinkäsityksiä, selventää kysymysten muotoa ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Ei kuitenkaan voida kysellä aivan mitä tahansa, vaan teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. Edetään etukäteen valittujen, keskeisten teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Teemahaastattelussa korostetaan ihmisten omia tulkintoja asioista, heidän asioille antamia merkityksiä sekä sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 74, 77 – 78.) Haastattelu on menetelmä, johon harjaantuu ja jota voi myös harjoitella. Ennen varsinaisia haastatteluja voi vaikkapa niin sanotusti koehaastatella tuttavien kanssa. Näin voidaan huomata monia puutteita omassa haastattelurungossa tai tekniikassa. Haastattelutilanteen ilmapiiri on merkittävä tekijä haastattelun onnistumisen kannalta. Tulisi olla riittävästi intensiteettiä, että siihen voitaisiin keskittyä puolin ja toisin, eikä tilanteeseen saisi liittyä minikäänlaisia häiriötekijöitä. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 87.)

Tutkimuksen pääasiallisena aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua ja se toteutettiin yksilöhaastatteluna yhdeksälle (9) henkilölle, eli jokaiselle haastateltavalle erikseen. Aineistoa kerätessä, 1. ryhmän haastatteluteemat olivat nuoruus elämänvaiheena, koulukokemukset peruskoulun yläasteella, kokemukset nivelvaiheista sekä kokemukset Seinäjoella tarjottavista palveluista (LIITE 6). Ryhmä 2:lle tehdyissä haastatteluissa teemat olivat samat kuin nuorilla, mutta keskustelu painottui enemmän nivelvaiheiden muisteluun ja näkemyksiin siitä, miten silloisesta elämäntilanteesta siirryttiin eteenpäin ja ”selvittiin”. Ryhmä 3:lle tekemissämme haastatteluissa haastatteluteemoina olivat nivelvaiheissa olevat nuoret, ammatillinen rooli, organisaatioiden välinen yhteistyö, kehittämissuhteet sekä avoin kysymys jossa haastateltava sai tuoda esille muita, esiin nousseita näkemyksiä ja mielipiteitä (LIITE 7).

Ennen tiedonkeruun aloittamista harjoittelimme haastattelemista tekemällä koehaastattelun toisillemme. Tällä tavoin huomasimme, kuinka muotoilla kysymykset haastateltavalle mielekkäiksi ja saimme kokemuksen siitä, miltä tuntui olla haastateltavana. Haastattelupaikan valitsimme aineistontuottajan toiveiden mukaisesti, esimerkkeinä mainittakoon opettajanhuone, nuorisopsykiatrian osasto sekä omat asunnot. Vaihtelevat haastattelupaikat vaikuttivat haastattelutilanteen ilmapiiriin. Esimerkiksi opettajanhuone, joka on käytössä myös henkilökunnan taukotilana, on rauhattomampi haastattelutila mahdollisine keskeytyksineen, verrattuna omaan, yksityiseen asuntoon.

Keräsimme tutkimusaineiston ensin pareittain ja myöhemmin ajan ja resurssien rajoittaessa, erikseen. Pareittain toteutetuissa haastatteluissa teimme selkeän työnjaon, toinen toimi haastattelijana ja se joka ei haastatellut, piti huolen käytännön asioista. Mainittakoon esimerkiksi nauhurin toiminta, kahvien keittäminen ja tarjoilu sekä rauhallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin luominen. Käytännön asioista huolehtiva saattoi tehdä myös tarkentavia kysymyksiä, joita haastattelija ei tilanteen intensiivisyyden vuoksi ehkä huomannut esittää. Yksin toteutetuissa haastatteluissa keskittyminen itse tiedonkeruuseen oli haastavampaa, sillä yksi ihminen vastasi haastattelutilanteen kaikista eri osa-alueista. Toteutettiin aineistonkeruu sitten yksin tai pareittain, tärkeintä oli luoda turvallinen, luottamuksellinen ja välitön

ilmapiiri tutkijan ja haastateltavan välillä. Niin sanotut ulkopuoliset pyrittiin pitämään haastattelutilan ulkopuolella ja haastateltavalle kerrottiin meitä sitovasta vaihtolovelvollisuudesta. Haastattelut olivat kestoaltaan noin puolesta tunnista tuntiin ja tilanteet olivat rauhallisia ja kiireettömiä.

8.2.2 Kysely

Haastattelun ja kyselyn jyrkkää erottelua ei katsota järkeväksi. Kuitenkaan ne eivät ole käsitteinä täysin synonyymisiä. Haastattelussa vastataan suullisesti, kyselyssä kirjallisesti. Näiden kahden tiedonkeruumenetelmän ero siis liittyy haastateltavan toimintaan tiedonkeruuvaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75.)

Opinnäytetyön tutkimuksessa toteutettu kysely (LIITE 8) suunnattiin ammattihenkilölle, joka asuu toisella paikkakunnalla, eikä meillä tutkimuksen tekijöinä ollut resursseja toteuttaa aineistonkeruuta haastattelemalla. Laadimme kyselyn samoja teemoja hyödyntäen, joita olimme käyttäneet tehdessämme teemahaastattelua ammattihenkilöille. Kysymykset käsittelivät siis nivelvaiheissa olevia nuoria, ammattilaisen roolia, organisaatioiden välistä yhteistyötä, kehittämisehdotuksia ja loppuun lisättiin avoin kysymys, johon aineistontuottaja sai lisätä vapaasti omia havaintojaan, jotka nousivat hänelle mieleen kyselyyn vastatessaan.

8.2.3 Dokumentit: Julkinen/ yksityinen

Laadullisen tutkimuksen myötä ovat yleistyneet monet sellaiset tiedonkeruutavat, joissa pyritään ymmärtämään aineistontuottajia heidän itsensä tuottamien kertomusta ja tarinoiden avulla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 204.) Tutkimusaineistona käytettävä kirjallinen materiaali voidaan jakaa joukkotiedotuksen tuotteisiin sekä yksityisiin dokumentteihin. Yksityisillä dokumenteilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi kirjeitä, päiväkirjoja, muistelmia tai puheita. Joukkotiedotuksen tuotteita taas ovat esimerkiksi sanoma- ja aikakauslehdet. Yksityisten dokumenttien käyttö

tutkimusaineistona olettaa, että kirjoittaja kykenee ja on parhaimmillaan ilmaistes-
saan itseään kirjallisesti. Tämän vuoksi aineistontuottajan ikä sekä kirjalliset kyvyt
muodostuvat usein kyseisen aineistonkeruumenetelmän kynnyksymyksiksi.
(Tuomi & Sarajärvi 2002, 86.)

Yhtenä aineistonkeruumenetelmänä käytimme kirjettä eli yksityistä dokumenttia.
Laadimme ohjeistuksen kirjeen kirjoittamista varten, mukaillen 2. ryhmän haastat-
teluteemoja (LIITE 9). Aineiston tuottaja oli nuori aikuinen, joka ei asu Seinäjoella.
Näin ollen koimme kirjeen kirjoittamisen parhaimmaksi menetelmäksi tämän henki-
lön kohdalla. Lisäksi tiesimme, että kyseinen henkilö kokee kirjoittamisen luonte-
vaksi tavaksi ilmaista itseään. Toki menetelmän valintaan vaikuttivat myös resurs-
sit eli ajan ja rahan puute.

8.3 Tutkimuksen reliaabelius ja validius

Tutkimuksessa pyritään välttämään virheiden syntymistä, mutta silti tulosten päte-
vyys ja luotettavuus vaihtelevat. Tämän vuoksi tutkimuksen luotettavuutta pyritään
arvioimaan kaikissa tutkimuksissa. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa voi-
daan käyttää erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. Reliaabelius tarkoittaa mittaustu-
lostien toistettavuutta, toisin sanoen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Tä-
mä voidaan todeta usealla tavalla. Esimerkiksi kahden arvioijan päätyminen sa-
manlaiseen tulokseen voi mahdollistaa tutkimuksen reliaabeliuden. Toisaalta
myös, jos samaa henkilöä tutkitaan eri tutkimuskerroilla ja saadaan sama tulos,
tulokset voidaan todeta reliaabeleiksi. Toinen tutkimuksen arviointiin liittyvä käsite
on validius, eli pätevyys. Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän tai mittarin kykyä
mitata sitä, mitä on tarkoituskin mitata. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 213.)

Kvalitatiivisissa tutkimuksissa reliaabelius ja validius ovat saaneet useita erilaisia
tulkintoja sillä termit saatetaan kytkeä kvantitatiiviseen tutkimukseen. Nämä termit
ovatkin syntyneet kvantitatiivisen tutkimuksen piirissä, ja niiden käyttöä pyritään
välttämään laadullisessa tutkimuksessa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta
kuitenkin kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta ja tarkkuus

koskee kaikkia tutkimuksen vaiheita. Validiutta parantaa myös useiden eri menetelmien käyttö tutkimuksessa. Aineiston tuottamisen olosuhteet on kerrottava selvästi ja totuudenmukaisesti. Samoin kerrotaan haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät, haastattelun virhetulkinnat sekä tutkijan oma itsearviointi tilanteesta. Laadullisen aineiston analyysissä keskeistä on, että lukijalle kerrotaan luokittelun syntymisen alkujuuret sekä luokittelujen perusteet. Tulososiossa olisi kerrottava millä perusteella tutkija esittää tulkintoja, ja mihin hän päätelmänsä perustaa. Lukijaa auttaa, jos tutkimuselosteita rikastutetaan suorilla haastatteluotteilla tai muilla dokumenteilla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 214 – 215.)

Pyrimme parantamaan tutkimuksen luotettavuutta kirjoittamalla auki tutkimusprosessin ja – toteutuksen eri vaiheet mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Opinnäyte-työtä tehtäessä arvioimme jatkuvasti omaa toimintaa ja valintojamme, itsereflektio oli meille tärkeä työskentelytapa tutkimuksen validiuden kannalta. Analyysin toteutus -luvussa olemme perustelleet aineiston teemoittelun lähtökohdat ja perusteet. Tulososiossa olemme tuoneet esiin päätutkimustehtävän ja aineiston jakautumisen eri teemojen alle. Lisäksi olemme käyttäneet suoria haastattelu- ja dokumenttiotteita.

8.4 Tutkimuksen eettisyys

Tutkijalla on eettisiä velvoitteita yhteiskuntaa ja yhteisöä kohtaan, sillä tutkimuksen tulee tähdätä luotettaviin tuloksiin ja ennakoivasti torjua tulosten väärinkäyttöä sekä virheellisiä tulkintoja. Tutkijalla on velvollisuuksia myös tietojen antajia kohtaan, sillä tutkimuksen tulisi perustua heidän suostumukseensa. Osallistumisen merkitystä voidaan perustella aineiston tuottajalle, mutta ei tungetteluun tai taivutteluun saakka. Vapaaehtoisuudesta tulee pitää kiinni silläkin uhalla, että tutkimuksen yleistettävyyden saattaisi kärsiä. Etiikka menee siis yleistettävyyden edelle. Yksilöä koskevia perustietoja ja hänen henkilöllisyyttään ei saa paljastaa muille. Anonyymisyys kieltää tuomasta tutkimustuloksia julki siten, että yksittäiset kohteet voidaan tunnistaa. Jos tutkittavalle kerrotaan, miten tutkimustuloksia tullaan käyttämään, näistä sopimuksista on pidettävä kiinni. Luottamuksellisuuden turvaamista

voidaan perustella myös hyötynäkökulmasta, sillä mikäli aineiston tuottaja ei voi luottaa tutkimuksen tekijöihin, myös hänen tuottamansa aineiston laatu kärsii ja vaikuttaa koko tutkimukseen. Eräs tutkimuseettinen dilemma on myös tutkimuksen tarkoituksellinen kaunistelu, ja pyrkimys korottaa se merkittävämmäksi kuin onkaan. Juuri tutkijan tulisi raportoida tutkimuksensa puutteet ja olla näin tutkimuksensa ensimmäinen kriitikko. Tulisi erottaa mahdollisimman selkeästi varsinaiset tulokset ja omat tulkinnat ja näkemykset. (Uusitalo 1991, 30 – 33.) Tutkimuseettiset ongelmat liittyvät siis pääasiassa itse tutkimustoimintaan, kuten tutkimukseen tulevien informoimiseen tai aineiston keräämisessä ja analyysissä käytettävien menetelmien luotettavuuteen sekä anonymiteettiin. Vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta ja tutkimuksen rehellisyydestä sekä vilpittömyydestä on tutkimuksen tekijällä itsellään. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 125, 130; Eskola & Suoranta 2000, 56 – 57.)

Sosiaalialan tulevina ammattilaisina toteutimme opinnäytetyön sosiaalialan ammattietiikkaa noudattaen. Tutkimusta toteutettaessa, aineistonkeruu- ja analyysivaiheissa noudatimme lakia sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (L 22.9.2000/812). Pyrimme siihen, ettei kukaan osallistuneista tuntisi itseään pakotetuksi tutkimukseen, vaan jokainen lähtisi mukaan vapaaehtoisesti. Tutkimukseen osallistuneita informoitiin siitä, mihin heidän vastauksiaan tullaan käyttämään ja että heidän anonymiteettinsä on taattu. Tutkimuksen tulososiossa ei käytetä nimiä, vaan esille tuodaan ainoastaan osallistujien sukupuoli, syntymävuosi sekä heidän osuutensa nivelvaiheissa. Poikkeuksen tekevät tutkimukseen osallistuneet ammattihenkilöt, jotka suostuivat antamaan tietoja omalla nimellään. Aineistoa kerättyessä takasimme luottamuksellisen ilmapiirin esimerkiksi varaamalla yksityisen tilan haastattelua varten, ja mikäli paikalle tuli ulkopuolisia, haastattelu keskeytettiin siksi aikaa. Tällä tavoin pyrittiin siihen, että haastateltava uskalsi luottaa meihin ja tuottaa näin entistä henkilökohtaisempaa ja laadukkaampaa tietoa.

Tutkimusta tehtäessä pyrimme tarkastelemaan työtämme kriittisesti ja arvioimaan omia tarkoituseriämme sekä motiivejamme aineistoa analysoidessa. Esimerkiksi käyttäessämme suoria haastattelutekstejä ja muita dokumentteja, pyrimme lainaamaan lauseita ja tekstiä niin, ettei niiden alkuperäinen merkitys muuttuisi. Tulevina sosionomeina toimintamme laillisuus ja oikeudenmukaisuus oli meille tärkeää.

Ymmärsimme, että laadullisessa tutkimuksessa ei ole mahdollista saavuttaa täydellistä objektiivisuutta tutkittavaan ilmiöön tai tuloksiin, sillä tulkitsemme asioita oman itsemme kautta. Parityönä toteutetun opinnäytetyön yhtenä etuna oli, että olemme vuorovaikutuksessa voineet peilata ja reflektoida omaa toimintaamme. Tämän lisäksi opinnäytetyönohjaajan tekemät havainnot ja kehittämissuhteet ohjasivat omalta osaltaan työn toteuttamista.

9 ANALYYSIN TOTEUTUS

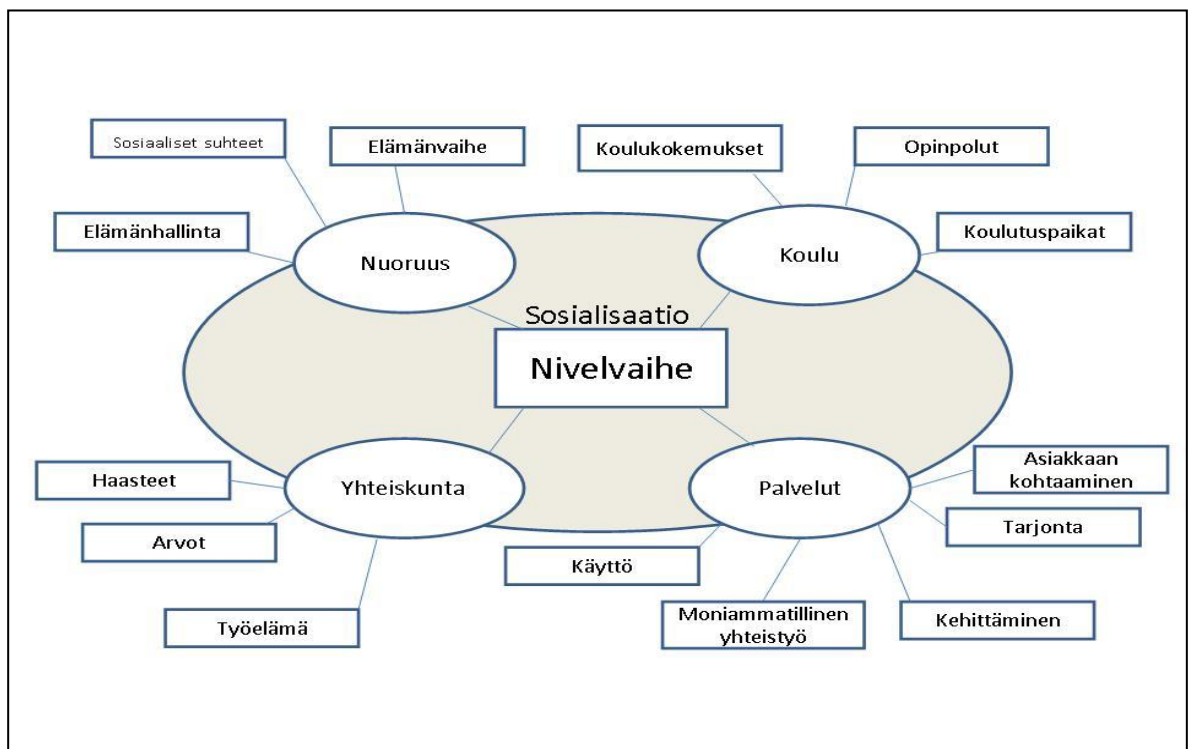
Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta sekä johtopäätösten teko on tutkimuksen ydinasia. Se on tärkeä vaihe, siihen tähdätään tutkimusta aloittaessa. Analyysivaiheessa tutkijalle selviää minkälaisia vastauksia hän saa tutkimuskysymyksiinsä. Toisaalta voi käydä niinkin, että analyysivaiheessa selviää miten tutkimuskysymykset olisi oikeasti pitänyt asettaa. Aineistosta päästään tekemään päätelmiä vasta esitöiden jälkeen. Tallennettu laadullinen aineisto on useimmiten tarkoituksenmukaista kirjoittaa puhtaaksi sanasta sanaan, tätä nimitetään litteroinniksi. Litterointi voidaan tehdä koko kerätystä aineistosta tai valikoiden teema-alueiden mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 222; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 207.)

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimusaineiston järjestelyssä ja analyysissa on suuri työ. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 208). Perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa, on sisällönanalyysi. Se voidaan nähdä sekä yksittäisenä metodina että väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Aluksi tulee päättää vahvasti, mikä aineistossa kiinnostaa. Sitten käydä aineisto läpi erotellen ja merkiten ne asiat, jotka sisältyvät omaan kiinnostukseen, kaikki muu tulee jättää pois. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93 – 95.)

Rajauksessa haasteellista on, että laadullisen tutkimuksen aineistosta löytyy aina useita kiinnostavia asioita, joita ei ole etukäteen osannut edes ajatella. On kuitenkin valittava jokin tarkkaan rajattu ilmiö – mutta on kerrottava kaikki, mitä siitä irti saa. Se, mistä juuri tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita, näkyy tutkimuksen tarkoituksessa ja tutkimustehtävässä. Kaikki muu mielenkiintoinen materiaali pitää siirtää seuraavaan tutkimukseen. Merkityt asiat kerätään yhteen ja erikseen muusta aineistosta, esimerkiksi luokitellaan tai teemoitellaan, jonka jälkeen kirjoitetaan yhteenveto. Teemoittelussa painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Kaiken kaikkiaan kyse on laadullisen aineiston pilkkomisesta tai ryhmittelystä erilaisien aihepiirien mukaan. Jos aineisto on kerätty teemahaastattelun avulla, sen pilk-

kominen on suhteellisen helppoa, sillä haastattelun teemat muodostavat jo itsessään aineiston jäsenyyksen. Tässä vaiheessa analyysia on selvitettävä itselleen hakeeko aineistosta erilaisuutta vai samanlaisuutta. Lisäksi voidaan hakea esimerkiksi toiminnan logiikkaa tai tyypillistä kertomusta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93 – 95.)

Tutkimusaineisto saatiin kerättyä ja koko aineisto litteroitua heinäkuun 2009 loppuun mennessä. Luimme yhdessä läpi litteroinnit ja saimme näin yleiskuvan siitä, millaista aineistoa olimme saaneet. Tarkistimme, sisältyykö materiaaliin virheellisyksiä tai puuttuuko sieltä jotain tutkimuksemme kannalta olennaista tietoa. Aineistosta muodostimme käsitekartan (Kuvio 1.) jonka avulla pystyimme hahmotamaan ja jäsentämään saatua tietoa. Käsitekartassa tuodaan esiin neljä teemaa, jotka koskettavat nivelvaiheita. Teemat ovat nuoruus, koulu, yhteiskunta sekä palvelut, ja nämä teemat jaetaan vielä pienempiin osa-alueisiin. Tätä karttaa laatiessa huomasimme, että tämän kaiken taustalla vaikuttava tekijä on sosialisatio. Nuori tulee yhteiskunnan jäseneksi sosiaalisten suhteiden ja koulutuksen sekä käyttämiensä palvelujen kautta. Yhteiskunnan jäsenenä oleminen ja ryhmään kuuluminen saattavat olla ihmisenä olemisen peruslähtökohtia.

Kuvio 1. Aineiston käsitekartta.

Sovimme käsitekartassa oleville teemoille oman värin joiden mukaan alleviivasimme litteroitua aineistoa. Nuoruusteemaa käsittelevät haastatteluotteet ja muut dokumentit alleviivattiin keltaisella, kouluteemaa kuvasi punainen väri, yhteiskuntateema merkittiin sinisellä ja palveluteema vihreällä värillä. Alleviivauksia tehtäessä pidimme mielessä tutkimustehtävämme, eli tarkkailimme ennen kaikkea teemojen kautta esiin nousseita nuorten tarpeita ja sitä miten niihin pyrittiin vastaamaan Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjonnassa. Kaiken kaikkiaan käsitekartan laatiminen helpotti aiheessa pysymistä ja aineiston rajaamista tutkimustehtävän mukaisesti.

Aineiston laadullinen käsittely ja analyysi perustuvat loogiseen päättelyyn ja tulkitaan jossa aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan loogiseksi kokonaisuudeksi. Analyysia tehdään laadullisessa aineistossa tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.) Laadullisen analyysin muotoja ovat aineistolähtöinen, teorialähtöinen ja teoriaohjaava analyysi. Tässä jaottelussa korostuu teorian tai teoreettisen merkitys laadullisessa tutkimuksessa. (Eskola 2001, Tuomen ja Sarajärven 2009, 95 mukaan.) Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa käsitteistö tulee valmiina, ilmiöstä jo tiedettynä. Tässä analyysimuodossa on teoreettisia kytkentöjä, mutta ne eivät pohjautu suoraan teoriaan tai teoria voi toimia apuna analyysin tekemisessä. Analyysiyksiköt tai teemat valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto voi ohjata tai auttaa analyysia. Tutkija pyrkii yhdistelemään aineistolähtöisiä ja valmiita malleja toisiinsa pakolla, puolipakolla ja välillä luovastikin. Yhdistelyn tuloksena saattaa syntyä jotain aivan uuttakin. Kaiken kaikkiaan analyysista on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta teoriaa ei niinkään testata, vaan pikemminkin auotaan uusia ajatusuria. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117, 96 - 97.)

Analysoimme aineistoa tutkimusprosessin edetessä. Opinnäytetyömme analyysitavaksi muodostui teoriaohjaava analyysi. Aloitimme opinnäytetyön muodostamalla teoreettisen viitekehysten, joten teoriasta tuleva käsitteistö vaikutti aineiston keräämiseen, tutkimusmenetelmiin ja analyysiin. Käsitekartan (Kuvio 1.) teemoittelu oli kuitenkin muodostettu aineiston pohjalta, joten työssämme sekä teoria että tutkimusaineisto ohjasivat analyysia. Kokosimme teemojen ja pienempien

osa-alueitten alle haastattelu- ja dokumenttiosotteita, jotka sisälsivät jonkin nuoren esittämän tarpeen, tai keinon, jolla tähän tarpeeseen voitiin vastata.

10 TUTKIMUKSEN TULOSOSIO

Tulososiossa tarkastellaan, millaisia tarpeita nivelvaiheissa olevilla nuorilla on, ja miten Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjonta niihin vastaa. Tutkimukseen osallistui neljä (4) alle 17 -vuotiasta nivelvaiheissa olevaa nuorta jotka nimesimme 1. ryhmäksi. Lisäksi tutkimukseen osallistui kolme (3) 22–30 -vuotiasta nuorta aikuista, jotka nimettiin 2. ryhmäksi. Tutkimukseen osallistuneet neljä (4) ammattilaista muodostivat 3. ryhmän. Ryhmä 3:een kuuluivat Koulutuskeskus Sedun opinto-ohjaaja, Timo Järvinen; Ammattistarttin vastuupettaja, Virpi Lammassaari; Opin-tovalmennusyksikkö Aaken ohjaaja, Jukka Lehto sekä Espoon Viherlaakson yläasteen lehtori, Tuomas Välimäki.

Nimesimme tutkimusryhmät seuraavasti:

- Alle 17 -vuotiaat nuoret (4 henkilöä) ovat ryhmä 1.
- Nuoret aikuiset (3 henkilöä) ovat ryhmä 2.
- Ammatillaiset (4 henkilöä) ovat ryhmä 3.

Aineistoa tulkittiin neljän (4) pääteeman kautta, joita olivat nuoruus, koulu, palvelut sekä yhteiskunta. Nuoruusteeman kautta tarkasteltiin nuorten tarpeita ja niihin vastaamista sosiaalisissa suhteissa, elämänhallinnassa sekä ylipäättään kasvussa ja kehityksessä. Kouluteemassa nuorten tarpeita ja niihin vastaamista selvitettiin koulukokemusten, opinpolkujen ja koulutuspaikkojen kautta. Palveluteemassa tarpeet ja niihin vastaaminen nostettiin esiin muun muassa palvelukokemuksista sekä tuen ja ohjauksen merkityksestä. Yhteiskuntateeman avulla nuorten tarpeita ja niihin vastaamista tuotiin esiin työelämän, yhteiskunnan asettamien haasteiden ja arvojen kautta.

Päätutkimustehtävänäimme oli selvittää:

- Millaisia tarpeita nivelvaiheissa olevilla nuorilla on ja miten Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjonta vastaa niihin.

Pyrimme löytämään vastauksia tutkimustehtävään neljän (4) eri teeman kautta:

- Nuoruus
- Koulu
- Palvelut
- Yhteiskunta.

Tulososio esitetään sekä auki kirjoittaen että haastattelu- ja dokumenttiotteiden avulla. Haastattelu- ja dokumenttiotteissa kerrotaan 1. ja 2. ryhmässä sukupuoli, syntymävuosi ja heidän osuutensa nivelvaiheissa. Samana vuonna syntyneet ja samaa sukupuolta olevat erotetaan toisistaan kirjaimin a, b ja c. Ryhmä 3:n kohdalla mainitaan nimi, työpaikka sekä ammattinimike. Kaikkien ryhmien kohdalla tuodaan esiin se, kuinka moni osallistuneista on tuonut esiin samantyyppisiä tarpeita tai niihin vastaamisia.

10.1 Nuoruus

Perhe. Kaikki 1. ja 2. ryhmään kuuluvat kertoivat perheen olevan heille tärkeä voimavara elämässä. Kolme neljästä 1. ryhmän haastateltavasta toi esiin, että heidän perhettään pitää yhdessä jokin oma, yhteinen ”juttu”. Esimerkiksi ominta-keinen huumorintaju mainittiin. Yhtä nuorta aikuista lukuun ottamatta kaikki 1. ja 2. ryhmään kuuluvat olivat saaneet tukea ja turvaa vanhemmiltaan ja perheeltään niin isoissa kuin pienissäkin asioissa elämän varrella.

No ne vaan tuki mua (lukion keskeytyksessä)... ne on mun elämäni.. että ei ne siihen mitään sanonut. (Nainen a, 1992. Nivelvaihe I.)

Ystävät ja ystävyys olivat jokaiselle 1. ja 2. ryhmään kuuluvalla merkittävä osa elämää. Ystävän tai ystävien kanssa harrastettiin, ”hengailtiin” sekä jaettiin ilot ja surut. Ryhmä 1:ssä ja 2:ssa yhtä nuorta lukuun ottamatta, ystäviä oli enemmän kuin yksi, ja vapaa-aikaa vietettiin isolla porukalla.

No mulla on aika paljon erilaisia kavereita, että ne on kaikki sellaisia has-suja. -- Me käydään aika paljon meidän nuorisotilalla ja kesällä me ollaan piknikillä paljon, käydään uimassa ja sit meillä on se bändi, et siinä on kaikki keskenään hyviä ystäviä ja soitellaan yhdessä. (Nainen c, 1992. Nivelvaihe II.)

Niin ei oo ku se yksi paras kaveri, eikä mulla enää semmosia hyviä kavereita oo pahemmin kuin tää yksi. -- No nyt kun se on alkanut seurustella ite niin mä oon sitten jäänyt kotiin. (Nainen a, 1992. Nivelvaihe I.)

Arvot. Aineistosta kävi ilmi, että kolme neljästä 1. ryhmän haastateltavasta arvosti perhettä ja ystäviä. Lisäksi mainittiin mielekäs työ, perheen perustaminen, usko ja uskonto. Aineistosta näkyi, että nuorilla oli unelmia ja toiveita tulevaisuuden suhteen.

Oikeestaan ihmiset (ovat elämässä tärkeitä). Ei ainakaan mitenkään raha. Ja sitten mä haluaisin semmosen työn jossa mä oikeesti viihdyn. Ei mua niin kiinnosta se, että saanko mä kunnolla palkkaa mutta se on mulle tärkeä että mä viihdyn. (Nainen a, 1992. Nivelvaihe I.)

Poikaystävä ja ystävät muutenkin, perhe ja no uskokin on aika lähellä mun sydäntä. Terveys tietten ja sitten se, että ois kaikki hyvin. -- sellainen lähimmäisen rakkaus ja justin se, et kaikki ihmiset on otettava huomioon. (Nainen c, 1992. Nivelvaihe II.)

Eriyiset haasteet nuoruudessa. Ryhmä 2:sta kaksi kolmesta henkilöstä kertoi haasteellisista elämäntilanteista nuoruudessaan. Toiselle nuorista aikuisista yläasteelle siirtyminen oli ollut haasteellinen tilanne.

Vanha luotettava kaveripiiri hajosi eri rinnakkaisluokkiin ja sivukouluista tuli uusia "vahvoja" persoonia. Muutuin epävarmaksi murrosiän myllerryksessä ja aloin vetäytyä sivummalle. (Mies, 1981. Nivelvaiheen jälkeen.)

Molemmat olivat myös olleet koulukiusattuja, mikä vaikutti suoraan elämänhallintaan sekä koulunkäyntiin. Toisella nuorista aikuisista oli ollut sosiaalisten tilanteiden pelkoa ja toinen oli kärsinyt paniikkihäiriöstä. Nämä asiat olivat vaikeuttaneet molempien kohdalla jokapäiväistä elämää.

Nuoren kohtaaminen. Ryhmä 3:sta, eli ammattilaisista, kaikkia (4) puhutti nuorten ammatillinen kohtaaminen.

Se ammatillisuus tulee siinä esiin, et sä tiedät ja tunnet sen nuoren, tiedät sen ongelmat ja osaat suhtautua niihin. --Tärkeintä ei oo välttämättä aina se et jos nuorella on joku ongelma, se saadaan ratkaistua, vaan paljon tärkeämpää voi olla se yhteinen hetki, se mitä siinä mietitään ja kuinka paljon nuori itse sitä miettii. Lopputulos ei siis aina ole tärkeintä, eniten se ammatillisuus tulee esiin siinä ihmisten välisessä kanssakäymisessä. (Jukka Lehto, Aaken ohjaaja.)

Lisäksi todettiin, että aidosti nuoren maailmassa eläminen olisi äärimmäisen tärkeää, myös ammattilaisen asenne ratkaisee (Järvinen 2009; Lammassaari 2009).

10.2 Koulu

Koulunkäynnin raskaus nousi esiin aineistostamme. Suuri työmäärä ja vapaa-ajan niukkuus rasittivat nuoria. Ryhmä 1:ssä kolme neljästä haastateltavasta koki koulunkäynnin kuluttavaksi ja rankaksi, yksi haastateltavista jopa ahdistavaksikin. Koulunkäynnin raskaus vaikutti myös motivaation vähenemiseen yhden nuoren kohdalla.

Se on raskasta ja ahdistavaa.. Ja jotenkin käy voimien päälle. (Nainen b, 1992. Nivelvaihe II.)

Kyl mä niinku tiesin, et se (lukio) on rankkaa ja näin, mutta ehkä mä odotin kuitenkin, et se olis ollu enemmän sitä vapaa-aikaa. Ehkä sit ku kaikki aika meni niihin koulujuttuihin. -- et se opiskeluympäristö oli tosi hyvä, mut työmäärä oli liikaa. -- Kyl sielläkin (lukiossa) viihtyi, mut sit kun tuli tosi paljon kaikkea tekemistä, niin tuntu, et hukkuu niihin. Sitten se motivaatio-kaan ei ollu enää kovin korkealla. (Nainen c, 1992. Nivelvaihe II.)

Aineistosta ei käynyt ilmi suoraan, kuinka koulunkäyntiä voitaisiin keventää silloin kun se koettiin liian kuormittavaksi. Mutta yksi 2. ryhmän henkilöistä, eli nuorista aikuisista, totesi saaneensa helpotusta koulunkäyntiinsä ilmaistuaan tarpeensa opinto-ohjaajalle.

Mut se autto -- et puhu sen varsinaisen (lukion) opon kanssa. Ja sitten saatiin silleen että pyydettiin esim. rehtorilta lupa, että mä saan suorittaa äidinkielen yo-kirjoitukset vaikka mulla puuttui pari niitä pakollista kurssia. -- Ja joitakin asioita helpotettiin kans sillai että mä sain tehdä ne vähän pitemmällä aikavälillä, kunhan suoritin ne. (Nainen, 1987. Nivelvaiheen jälkeen.)

Oli tulkittavissa, että koulunkäynnin raskautta oli mahdollista keventää, jos nuori itse kertoi ja pyysi asiaan apua. Tämä ei kuitenkaan ollut itsestäänselvyys nuoren elämässä. Jokainen 2. ryhmässä oli peitellyt omia huoliaan ja vaikeuksiaan opettajilta sekä koululta. Avun pyytämistä opettajilta ja vaikeuksien myöntämistä ei nähty mahdollisuutena, ja se koettiin niin sanotusti kasvojen menettämisenä. Lisäksi yksi 3. ryhmän vastaajista totesi, että tällainen oppilas saattaa jäädä opettajalta huomaamatta (Välimäki 2009).

Tuki ja ohjaus. Nuoret kaipasivat koulun henkilökunnalta ymmärrystä ja tukea erilaisissa elämäntilanteissa ja vaikeuksissa. Kaksi neljästä 1. ryhmän haastateltavasta, eli alle 17-vuotiaista nuorista, koki että esimerkiksi opettaja ei ollut ymmärtänyt tai tukenut riittävästi.

Lukion alussa todettiin lukihäiriö ja se oli sit vähä vaikuttanu yläasteella. -- Opettajatkin sanoi ettei vaan viitti opiskella. -- ainakin se, et mä en pitäny yhtään opettajista.. se ainakin on vaikuttanu.. (Nainen b,1992. Nivelvaihe II.)

Positiivisiakin kohtaamisia löytyi 1. ja 2. ryhmästä. Tukea ja ohjausta saatiin monipuolisesti koulun henkilökunnalta.

Se kuraattori oli tosi mukava! Sille saattoi puhua asioista --- kyllä mua heti suoraan alettiin ohjaamaan MTK:lle (Mielenterveyskeskukselle) koululta, että se ei ollut vaan mitään että mä käyn muutaman kerran puhumassa kuraattorille ja okei. (Nainen, 1987. Nivelvaiheen jälkeen.)

Kolme neljästä 3. ryhmän henkilöstä, jotka kaikki työskentelivät koulumaailmassa, painottivat nuoren huomioon ottamista omana yksilönä. Heidän mukaansa nuori tulisi kohdata luontevasti, eikä esimerkiksi opettajien tulisi piiloutua oppiaineen taakse. Ennen kuin nuoren tarvitsee hakeutua erityispalvelujen piiriin, koulutkin voivat tarjota monipuolista tukea oppilailleen, kuten terveydenhoitoa, kuraattoripal-

veluja sekä opinto-ohjausta, näin ollen aina jollakin ammattilaisella on tieto nuoren tilanteesta (Lehto 2009).

Motivaatio. Motivaation merkitys opiskelussa ja koulun käymisessä puhutti jokaisesta ryhmästä, eli yhtätoista (11) vastaajaa. Kaikki 1. ja 2. ryhmään kuuluneet tiedostivat motivaation laskeneen yläasteen aikana seitsemänneltä luokalta yhdeksännele luokalle ja tämä vaikutti myös heidän koulumenestykseensä. Sekä yksi nuori (1. ryhmä) että nuori aikuinen (2. ryhmä) oli ”lintsannut” koulusta motivaation laskiessa. Kaikki haastateltavat sanoivat kaiken muun kiinnostaneen tuolloin enemmän, kuin koulunkäynnin. Ystävät ja harrastukset veivät entistä enemmän aikaa. Kaksi neljästä 1. ryhmän haastateltavasta kuitenkin mainitsi terästytyneensä tietoisesti yhdeksännen luokan keväällä, yhteishaun lähestyessä.

Koulussa -- ei mikään motivoinut. Kuin ne ystävät, ne oli ainut syy mennä kouluun ne kaverit. -- Se koulunkäynti muuttui enemmän että se oli paikka tavata niitä. Ja sen takia se koulunkäynti jotenkin kärsi siitä. Eikä se siitä että koulu kyllä nautti käydä mutta sit se opiskelu lakkas kiinnostamasta. (Mies, 1978. Nivelvaiheen jälkeen.)

Aineistosta ei löytynyt selviä ratkaisuja opiskelumotivaation säilyttämiselle, mutta kolme neljästä 3. ryhmän vastaajasta tunnisti motivaation ylläpitämisen erittäin tärkeänä osana nuoren koulunkäyntiä ja – menestystä.

Opetuksen elävöittäminen korostui eri tavoin aineistossa. Yksi neljästä 1. ryhmän haastateltavasta koki, että oppitunnit olivat miellyttäviä silloin, kun opettaja unohti hetkeksi oman oppiaineensa.

No (äikän ja käsitöiden opettaja oli kivoja) ne oli sellasia tavallisia eikä ollu mitenkään paneutunu siihen yhteen aineeseen ja aiheeseen.. niin lujaa kun nuo muut. (Nainen b, 1992. Nivelvaihe II.)

Eräs 1. ryhmän nuori totesi myös, että mikäli oppitunteja elävöitetäisiin, opetettavat asiat saattaisivat jäädä paremmin mieleen. Yksi 3. ryhmään kuuluvista totesi, että niin sanottu yleistieto saattaa jäädä pintapuoliseksi, eikä kohtaa nuorta. Työelämän kokemukset voisivat rikastuttaa oppitunteja. Esiin tuotiin Opetusministeriön alainen Oppilaanohjauksen kehittämishanke, jonka tavoitteena on Seinäjoen alu-

eella muun muassa ”opetetti”. ”Opetetin” ideana oli lähettää opettaja kahdeksi päiväksi tutustumaan työelämään, paikkaan joka kosketti hänen opettamaansa ainetta. (Järvinen 2009.)

Omaan tahtiin eteneminen ja opiskeluiden yksilöllistäminen nousivat myös esiin aineistossamme. Kaksi neljästä 1. ryhmän haastateltavasta mainitsi, että omaan tekemiseen ja itseen keskittyessä koulunkäynti ja opiskelu sekä oppiaineiden suorituspaineeet helpottuivat huomattavasti. Näiden nuorten kohdalla kymppi-luokka oli tarjonnut tähän mahdollisuuden.

Nyt kun on niin pieni ryhmä (kymppiluokalla) että siellä saa olla ihan oma itsensä niin se on tosi hyvä eikä tarte keskittyä mihinkään muuhun kuin itseensä. -- Mä saan tehdä itsenäistä työtä. Että ei hypitä niskoille. – Tavallaan saa tehdä ihan itse. (Nainen a, 1992. Nivelvaihe I.)

Ryhmä 2:ssa yksi kolmesta henkilöstä mainitsi, että koulunkäynnin vaikeudet helpottuivat myös silloin, kun opettajien kanssa suunniteltiin lukiossa kevennetty, yksilöllisempi opintosuunnitelma. Ryhmä 3:n vastauksista nousi myös esiin tietoisuus opintojen yksilöllistämisen ja opettamisen eriyttämisen tarpeesta. Kolme neljästä 3. ryhmän vastaajasta koki kuitenkin samaan aikaan eriyttämisen erittäin haasteelliseksi rajallisten resurssien ja suurten luokkakokojen vuoksi. Jokainen ryhmä 3:sta totesi, että luokkakokojen pienentäminen ja opettamisen vieminen yksilöllisempään suuntaan olisivat yksi tärkeä kehittämisen paikka.

-- Tuottaa ongelmia, kun ryhmäkoko kasvaa. Vaikka siihen on nyt kovasti yritetty vaikuttaa että pienennettäis noin 20:ksi peruskoulun luokkamääräkokoja että siitä ylitettävästä määrästä ei enää tarvitsis kärsiä sen yksilön. Sais sen opetusmäärän, mitä hänen tavoite olis ja päämäärä siinä peruskoulussa ja pääsis sitten hyvillä papereilla jatkamaan. (Timo Järvinen, Sedun opinto-ohjaaja.)

Aineistosta nousi esiin muun muassa ammattistartin työskentelytapa laatia opiskelijalle henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Nuoren kanssa pohditaan, millainen oppija hän on, ja mitkä ovat hänen vahvuuksiaan ja kuinka niitä hyödynnetään. Näitä kartoitetaan muun muassa henkilökohtaisilla haastatteluilla, lukitesteillä sekä oppimisvalmiustesteillä. (Lamassaari 2009.) Aineistosta selvisi myös, että erilaisiin oppimistarpeisiin voitiin vastata joustavasti. Esimerkiksi Sedu ja Kaks’kättä

työpaja ovat yhteistyössä perustaneet pintakäsittelypuolen pajaryhmän. Pajalla opiskelu toteutetaan työvaltaisempana, mikäli teoriatunneille osallistuminen ei miellytä. (Lehto 2009; Samppala 2009.)

Yhteishaku. Yhteishaun merkitys nousi aineistosta esiin 1. ja 2. ryhmän, eli alle 17-vuotiaiden nuorten ja nuorten aikuisten kohdalla. Kaksi neljästä 1. ryhmän haastateltavasta mainitsi kuinka yhteishaun jälkeen tuntui, että oli tehnyt suuren ja jollain tavalla lopullisenkin valinnan joka vaikuttaa loppuelämään. Yksi 2. ryhmän vastaajista kuvasi yhteishakua jopa ahdistavaksi kokemukseksi.

-- Se että jos tekee väärän valinnan niin se on sitten koko loppuelämä siinä. (Nainen a, 1992. Nivelvaihe I.)

Pakotetaanko meidät näin nuorina päättämään, että mitä meistä isona tulee? -- Elät vielä 50 vuotta vähintään sen yhteishaun jälkeen ja sitten joutuisit olemaan siellä, minkä sä silloin 15-vuotiaana allekirjoitit sinne paperiin. Niin nyt sä sen takia joudut kärsimään koko loppuelämäsi. (Mies, 1978. Nivelvaiheen jälkeen.)

Aineistosta selvisi, että yhteishaun lopullisuuden leima oli pehmentynyt sähköisen yhteishaun myötä. Nykyään on mahdollista vaihtaa jo tehty hakuvalinta, mikäli nuori tulee toisiin ajatuksiin. Tämä ei ollut mahdollista paperihaussa. (Järvinen 2009.)

Tieto yhteishausta ja koulutuspaikoista. Aineistosta kävi ilmi, että kolme neljästä 1. ryhmän haastateltavasta olisi kaivannut tietoa koulutuspaikoista ja peruskoulun jälkeisestä yhteishausta aikaisemmin ja kattavammin. Haastateltavat kokivat, että aikaa tärkeän päätöksen tekemiseen oli liian vähän, kun koulutusvalinnoista ja yhteishausta alettiin kertoa yhdeksännellä luokalla.

Sitä tietoa (yhteishausta) ruvettiin antamaan vähän liian myöhään, et sitä olis voinu olla ennemmin ja vaikka koko yläasteen ajan. (Nainen c, 1992. Nivelvaihe II.)

No meillä oli tosi huonosti silleen että ei paljoa kerrottu mistään noista kouluista. Vasta siinä ysin puolivälissä ruvettiin kertomaan että mihinkä lähtis. -- Mun mielestä jo kasilta pitäisi alkaa keskustella siitä että mitä meinaa.. (Nainen a, 1992. Nivelvaihe I.)

Aineistosta ei noussut selkeää vastaamista tähän tarpeeseen, vaan 3. ryhmässä koettiin, että yhteishaku ja siitä saatava tieto oli riittävää. Sitä, missä vaiheessa tietoa tulisi antaa, ei tullut ilmi haastattelu- ja dokumenttiosotteissa.

Tieto muista palveluista. Ryhmä 1:ssä yksi neljästä haastateltavasta kertoi, ettei ollut saanut kymppiluokasta riittävästi tietoa yläasteella ja hänellä oli ollut ennakoasenne sitä kohtaan. Ennakkoluulot osoittautuivat kuitenkin vääriksi.

No siitä (kymppiluokasta) pitäisi puhua enemmän. Ettei tää oo mikään hämäreiden tyyppien luola että tänne voidaan ihan tulla.. Täällä voi vielä keilla että mitä sit haluaa oikeesti..” (Nainen a, 1992. Nivelvaihe I.)

Eräs 2. ryhmän vastaaja, eli nuori aikuinen, toivoi että koulun kautta voisi saada tietoa myös muista nuorille suunnatuista palveluista.

Opot olis mun mielestä sellasia miltä sitä (erityispalveluista) pitäis kuulla. Et jos menee vähän huonommin tai sit jos ei tiedä et mitä pitäis tehdä niin sit se vois ohjata sinne. --Lukioissa ja ammattikouluissa. Kyllä sit yläasteellakin vois jotakin vähän puhua, enemmän niistä vielä nuoremmille suunnatuista palveluista. (Nainen, 1987. Nivelvaiheen jälkeen.)

Saattaen vaihto – päivä. Koulujen välinen sekä koulun sisäinen yhteistyö ja tiedonkulku puhuttivat kahta neljästä 3. ryhmän vastaajasta. Esiin nousi muun muassa toivomus kentän ja hallinnon välisen tiedonkulun parantamisesta. Koulujen välisestä tiedonkulusta ja yhteistyöstä kertoi esimerkiksi Koulutuskeskus Sedun joka syksyinen saattaen vaihto- päivä. Tällöin peruskoulujen opinto-ohjaajat, terveydenhoitajat ja kuraattorit informoivat ammatilliseen koulutukseen siirtyvien oppilaidensa taustoista Sedun vastaavaa henkilökuntaa. Tämä ei kuitenkaan välttämättä riitä, mikäli nuoren elämäntilanne muuttuu. (Järvinen 2009.)

Mutta mun mielestä tämä (saattaen vaihto- päivä) ei yksin piisaa. Esimerkiksi jos ammatillisessa koulutuksessa tai lukiossa keskeyttää, kelle se tieto menee. -- Jos nuori on keskeyttänyt opinnot, niin oishan se hyvä tietää sen peruskoulunkin väen että nyt tämä nuori ei ole missään tällä hetkellä. -- Että tämmönen olis keväällä hyvä mun mielestä. Moniammatillisten yhteistyön kokoontumispäivä. (Timo Järvinen, Sedun opinto-ohjaaja.)

Koulutuksen ulkopuolella. Yksi 1. ryhmän haastateltavista totesi, että yläasteen aikana oli haastavaa keskittyä kouluun, sillä tulevaisuus sekä jatko-opintoihin haikutuminen jännittivät. Tämä taas vaikutti koulumenestykseen eikä nuori päässyt toiselle asteelle. Yksi 3. ryhmän vastaajista kertoi että nuoren päättäessä peruskoulun, opinto-ohjaajan tulisi seurata opiskelijoiden sijoittumista jatko-opintoihin. Seinäjoella opinto-ohjaajalla on velvollisuus raportoida sivistystoimenjohtajalle, minne peruskoulun päättäneet sijoittuvat, ja moniko on ilman opiskelupaikkaa, tätä kutsutaan seurantavastuuksi. Mikäli jatko-opintopaikka ei ole järjestynyt, peruskoulun opinto-ohjaaja yhdessä nuoren kanssa pyrkii etsimään sopivan opiskelupaikan syksylle. Aina tämä ei kuitenkaan toimi. (Järvinen 2009.)

Niitäkin kyllä on, että jotkut eivät tee asialle oikeestaan yhtään mitään kun näkevät, että suurin osa on sijoittunut, niin oton kesäloma voi alkaa melkein siitä. (Timo Järvinen, Sedun opinto-ohjaaja.)

Kolme neljästä 1. ryhmän haastateltavasta, eli alle 17-vuotiaista nuorista, oli keskeyttänyt toisen asteen opintonsa ja syyt olivat moninaisia.

Mä menin itte niin huonoon kuntoon kesällä. (Nainen b, 1992. Nivelvaihe II.)

Mä olin semmosella leirillä ja siellä oli sit semmonen ihminen joka opiskeli siellä.. Ja sitten se kerto siitä ja mä innostuin, et vau, vähän siistii. Et mä käyn vaan lukiota ja tuo käy tuollasta koulua. Se kuulosti heti sellaselta. (Nainen c, 1992. Nivelvaihe II.)

Mä vaan menin sinne (lukioon) ku en keksiny mitään muuta – mulla oli ensimmäises jaksos silleen, et neljä kurssia ja kahdesta sain hylätyn. No senkin takia, ajattelin kans et ei varmaan oo oikea paikka. (Mies, 1992. Nivelvaiheet I ja II.)

Kaksi neljästä 3. ryhmän vastaajasta totesi myös, että koulutuksen keskeyttämisen syyt voivat olla hyvin erilaisia ja niistä pyritään keskustelemaan nuoren kanssa.

Yritetään saada keskusteluyhteys nuoren kanssa, selvitetään asioita, et minkä takia asia on niin.. saadaan ehkä vanhemmat mukaan keskusteluun tai tietoiseksi. --Yleensä me sitten kerätään sitä porukkaa... opettajaa, terveydenhoitajaa, opo, riippuen siitä mikä se syy mahdollisesti on. Ni mietitään yhdessä ratkaisua. (Jukka Lehto, Aaken ohjaaja.)

Aineistossa kaksi neljästä 1. ryhmän haastateltavasta koki, että opinto-ohjaaja antoi heille tukea ja ohjausta, kun opiskelupaikkaa haluttiin vaihtaa toisella asteella. Nuoret saivat opinto-ohjaajalta ohjausta vaihtamisprosessin aikana.

Opolle mä puhuin ku kävin jättää sen erolapun... no se ymmärsi ja anto – hakuoppaan.. sen se sano, et kannattaa kuitenkin hakee niin moneen paikkaan ku haluaa. (Nainen b, 1992. Nivelvaihe II.)

Opo oli tosi kannustava, et kertoi niistä hyvistä puolista mitä siinä (opiskelupaikan vaihtamisessa) on ja taas niistä huonommista puolista. (Nainen c, 1992. Nivelvaihe II.)

Mikäli nuori kuitenkin päätyy koulutuksen ulkopuolelle, yksi 3. ryhmän vastaajista nosti esiin tilanteen haasteellisuuden.

Tämä on taas tämmönen että kuka, onko loppujen lopuksi ne vanhemmat jotka ottaa sitten vastuun siitä -- 16-17- vuotiaasta nuoresta, joka ei oo missään. -- Kun ei koulukaan voi enää ottaa kun hän on eronnut koulusta ja hän on peruskoulusta lähtenyt. Tää on mun mielestä niinkun semmoinen että tässä ei oo mitään taas. Kun eihän työvoimatoimista voi kun hän on alle 17. Ei Typpi voi ottaa, ei mikään voi ottaa. Että tää on mun mielestä aivan musta aukko. (Timo Järvinen, Sedun opinto-ohjaaja.)

10.3 Palvelut

Tietoisuus eri palveluista. Aineistosta ei löytynyt selkeää mallia, mistä tai keneltä 1. ja 2. ryhmään kuuluvat, eli alle 17 -vuotiaat nuoret ja nuoret aikuiset, olivat saaneet tietoa eri palveluista, kuten nuorisoi-, sosiaali- ja terveystieteiden palveluista.

No, tuonne Steissille äiti mut pisti. Siitä se on sit kuullu jotakin. Nuoppareista mä oon itekin kuullu ja ku ne jotka ennen asu siinä missä me asuttiin, ne niinku pitää kans noita. (Mies, 1992. Nivelvaiheet I ja II.)

Lisäksi yksi kolmesta 2. ryhmän henkilöstä totesi, että erilaisia toimijoita ja heidän tarjoamiaan palveluita tulisi mainostaa enemmän, sillä hänen mukaansa kaikki nuoret eivät niistä tiedä. Esimerkkinä hän mainitsi Etelä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen tarjoamat palvelut sekä työvoimahallinnon alaiset palvelut.

Aineistosta kävi ilmi, että myös ammattilainen kaipasi tietoa eri toimijoista ja palveluista.

Ainakin se mitä mä kaipaon on, että semmonen ois ehdottoman hyvä, että kuinka niitä palveluja nyt onkaan ja kaikenlaisia hankkeita, jotka samaa populaa pyörittää...-- Että yhteiset tapaamiset... tai ainakin tietoisuus siitä mitä on ja kenelle. Ettei vaan tapahdu sellaista turhaa päällekkäisyyttä. (Virpi Lammassaari, Ammattistartin vastuuopettaja.)

Organisaatioiden välinen yhteistyö ja tiedonkulku. Yksi 2. ryhmään kuuluvista nuorista aikuisista toivoi, että yhteistyötä olisi enemmän eri paikkakuntien toimijoiden välillä. Hän totesi, että yhteistyö olisi tarpeen, mikäli tiettyjä palveluita käyttävä nuori muuttaa paikkakunnalta toiselle. Tietoisuus uudella paikkakunnalla tarjottavista palveluista nopeuttaisi siirtymistä palvelusta toiseen.

Myös jokaista 3. ryhmän vastaajaa organisaatioiden välinen yhteistyö, tiedonkulku ja tietosuojakysymykset puhuttivat, mutta kyse oli saman paikkakunnan sisällä tarjottavista palveluista. Kaikki 3. ryhmään kuuluvat kokivat, että yhteistyötä kyllä oli, mutta sen pitäisi olla tiiviimpää ja järjestelmällisempää. Kaikki 3. ryhmässä totesivat, että mikäli tietosuoja oli liian tiukka, eikä nuoren asioista voitu puhua yhteistyötahojen kesken, vaarana saattoi olla nuoren kanssa väärin toimiminen. Vaitiolovelvollisuudesta johtuen esimerkiksi opettajakaan ei välttämättä saanut riittävästi tietoa nuoren asioista, joista pitäisi olla tietoinen (Välimäki 2009).

-- Yhteistyötä on paljon ja ilman sitä ei voida enää nykyään toimia. Ongelmat on niin moninaisia, et kaikkia tarvitaan. Ja ei mun mielestä kannata edes puutua sellaisiin asioihin, joita oma työpaikka ei handlaa, et mieluummin -- pyytää apua. Et se tärkein ei oo sen työpaikan etu ja ne markat ja eurot vaan se nuoren etu...on se juttu. -- Tiedonkulku on monesti..se on ihan ok ja se toimii tietyissä piireissä mut sit voi olla tämmöstä, et kaikilla on se oma tietosuoja, et mitä saa ja ei saa kertoa, niin sen puitteissa jää yleensä kertomatta jotain. (Jukka Lehto, Aaken ohjaaja.)

Palvelujen käyttö ja tarve. Erilaisten palvelujen käyttö oli monipuolista 1. ryhmällä, eli alle 17-vuotiailla nuorilla. Esiin nousivat muun muassa Nuorisoasema Steissi, Seinäjoen nuorisotoimen nuorisokeskukset, seurakuntanuoret, lasten- ja nuorisopsykiatrian yksikkö sekä kansalaisopiston kurssitoiminta. Lisäksi yksi 2. ryhmään kuuluva mainitsi Etelä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen tarjoamat kuntoutus- ja valmennuspalvelut sekä toimeentulotuen. Kaikki 1. ja 2. ryh-

mään kuuluvat, yhtä lukuun ottamatta, olivat käyttäneet yläasteen aikana Seinäjoen nuorisotoimen palveluita. Ryhmä 3:ssa tuotiin esiin vielä muita nuorten käyttämiä palveluja kuten päihde- ja lastensuojelun palvelut (Lammassaari 2009).

Palveluja käytettiin 1. ja 2. ryhmässä harrastus- ja ajanviettotarkoituksiin. Kaksi neljästä 1. ryhmän haastateltavasta käytti palveluja selvittääkseen haasteellista elämäntilannettaan.

No on se (Ylistaron seurakunta) vaikuttanut paljon, et jos mä en olis käyny joka viikonloppu siellä pappilas tai jos se ei olis osa mun elämää...ni kyllä mä varmaan olisin tuol jossain ryypäämäs. Et on se vaikuttanut, esim. arvoihin ja sieltä on saanu kavereita. (Nainen c, 1992. Nivelvaihe II.)

-- Joo toi Steissi, ku mä olin vähä ahkera tuolla netis käymään. Pelamaan yhtä peliä, niin sit ku mä kävin tuolla muutaman kerran ni sit tulin vähän järkiini. (Mies, 1992. Nivelvaiheet I ja II.)

Seinäjoen nuorisopalvelut. Yksi neljästä 1. ryhmän haastateltavasta toivoi, että nuorille olisi monipuolisemmin tarjolla vapaa-ajan toimintaa. Hän koki, että seurakuntatoiminta painottui liikaa. Sekä 1. että 2. ryhmästä osallistuja jäi kaipaamaan Seinäjoen nuorisotoimen tarjoamaa nuorisotilatoimintaa vielä yläasteen päätyttyä sekä täysi-ikäisenä.

No nuorisotoimi, mä oon käynyt siellä Nurmon nuopparilla silloin yläaste aikaan, se oli yks semmonen. Se oli musta tosi mukava, harmi ku ei oo vanhemmille semmosta. Tai no on tietty baarit.. mutta ei siellä nyt oo ohjaajia tai mitään... (Nainen, 1987. Nivelvaiheen jälkeen.)

Lisäksi yksi kolmesta 2. ryhmään kuuluvasta henkilöstä toivoi, että nuorisotoimi olisi tarjonnut enemmän mahdollisuuksia toimia ja vaikuttaa nuorena, pelkän ajan kuluttamisen sijaan.

Tukea ja ohjausta oli 1. ryhmän kohdalla saatu sosiaali-, terveys- ja nuorisopalveluiden puolelta ja se oli koettu riittäväksi. Tukea ja ohjausta oli annettu esimerkiksi seurustelun päättyessä, mielenterveysongelmissa ja riippuvuuksissa sekä nuoruuteen liittyvissä, mieltä askarruttavissa asioissa.

No silloin, kun poikaystävän kanssa erosin, niin se oli mulle tosi vaikea paikka ja siitä juttelin niiden (nuoriso-ohjaajien) kanssa. (Nainen a, 1992. Nivelvaihe I.)

No oon ainakin jutellu...ja tääl (lasten- ja nuorisopsykiatrian yksikkö) on samanhenkisiä ihmisiä, on paljon helpompi olla. On niin paljon ymmärtäviä ihmisiä ympärillä. (Nainen b, 1992. Nivelvaihe II.)

Yksi 3. ryhmän vastaajista toi myös esille näkökulman siitä, kuinka nuorten tarpeisiin voitaisiin parhaiten vastata.

Sellaiset turhan jäykät systeemit tai jotkut sapluunat, niin ne ei pelitä. Nuorten tarpeet voi olla oikeesti niin tosi moninaiset. Olis aivan ihana jos olisi sellaisia ihmisiä ympärillä, jotka ottaisi sen nuoren asiat omakseen ja varmistaisi sen siirtymän sinne seuraavaan paikkaan. Eikä ajatella niin, et okei mä hoidan vaan tän sun masennusasian, et kysy jostain muualta sit lisää. (Virpi Lammassaari, Ammattistartin vastuuopettaja.)

10.4 Yhteiskunta

Koulutuksen ulkopuolella. Ryhmä 3:ssa kaksi neljästä tutkimukseen osallistuneesta näki syrjäytymisen ehkäisemisen yhteiskunnan etuna.

Yhteiskuntajärjestyksenkin kannalta on tärkeää että syrjäytymisen ehkäisemiseen panostetaan ja voiko yhteiskunnan yleisen edun kannalta (joka tietysti nykyään on synonyymi talouskasvulle) olla järkevää menettää noin suuri osa koulutetusta työvoimasta. (Tuomas Välimäki, lehtori, Espoo.)

Syrjäytyvä nuori tulee yhteiskunnalle erittäin kalliiksi ja Seinäjoella yksikin toisen asteen nivelvaiheeseen päätyvä nuori on liikaa (Järvinen 2009). Koulun keskeyttäminen voitiin nähdä myös toiselta kannalta. Yksi 3. ryhmään kuuluva totesi Suomen olevan maa, jossa pitkälle kouluttautumista painotetaan ja odotetaan nuorelta. Alanvaihdot ja keskeyttämiset eivät ole mikään ihme opiskelujen venyessä monien vuosien mittaisiksi. (Lehto 2009.) Koulutuksen ulkopuolella olevan nuoren tilanne kuitenkin huolestutti. Yhteiskunnassa suorittavan työn ja niin sanottujen ”hanttihommien” määrä on vähentynyt ja koulutus tuntuu olevan edellytys lähes minkä tahansa työn saamiseksi (Välimäki 2009).

Resurssien suuntaaminen. Ryhmä 3:sta kaksi neljästä vastaajasta nosti esiin näkemyksen siitä, mihin yhteiskunnan tulisi suunnata resursseja.

Jos mä saisin itse päättää, et mihin kaikki miljoonat ja rahat laittais ni ihan jo tuonne pieniin lapsiin ja perusopetukseen. Et sinne satsaaminen olis tosi tärkeitä. (Virpi Lammassaari, Ammattistartin vastuuopettaja.)

Mielestäni yhteiskunnan tulisi satsata voimakkaammin koulupudokkaisiin. 10 - 15% koulupudokasluvut ovat aivan liian suuria ja jokaiselle tulisi tarjota opiskelupaikka. -- Ymmärrän kyllä että aina tulee olemaan ryhmä, joka syrjäytyy mutta yli joka kymmenes viestii siitä että yhteiskuntajärjestelmässä on tämän asian suhteen jotain vikaa. (Tuomas Välimäki, lehtori, Espoo.)

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätökset on jaettu pääteemojen mukaisesti neljään osaan. Tämän jaon teki kuitenkin haasteelliseksi se, että ihmisen elämää ei todellisuudessa voi rajata erillisiin osa-alueisiin, vaan kaikki vaikuttaa kaikkeen. Johtopäätöksiä tehtäessä pyrimme pitämään mielessä tutkimustehtävämme eli keskittymään nivelvaiheissa olevien nuorten tarpeiden tarkasteluun sekä siihen, miten Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjonta vastaa niihin. Mikäli aineistosta ei löytynyt suoria tarpeisiin vastaamisia, olemme esittäneet kysymyksiä ja pohdintoja siitä, miten tilannetta voitaisiin mahdollisesti muuttaa. Olemme tulkinneet ja tehneet johtopäätöksiä tulososiosta ja peilanneet ilmi tulleita asioita teoriaosuuteen. Lisäksi olemme lisänneet joitakin tuoreita ja ajankohtaisia lähteitä.

11.1 Nuorelle tukea ja turvaa

Nuorille koti ja perhe muodostivat tärkeän tukiverkon, joka mahdollisti omien siipien kokeilun turvallisesti. Myös ystävät ja kaverit olivat merkittävä osa nuoren elämää ja heidän kanssaan vietettiin suuri osa vapaa-ajasta. Sekä perheeltä että ystäviltä haettiin tukea ja rohkaisua elämän eri tilanteisiin. Teoriaosuudessa esitetty siirtyminen perhekeskeisyydestä ystäväkeskeisyyteen ei korostunut tutkimusaineistossa (Koivusilta & Rimpilä 2000, 157; Aho & Rinkinen 2005, 57). Oletettavaa on, että ilman tällaisia sosiaalisia suhteita ja verkostoja, nuorelta puuttuu yksi tärkeimmistä asioista elämässään. Koti ja ystäväpiiri ovatkin tärkeimpiä tekijöitä, jotka vaikuttavat nuoren minäkäsitykseen ja itsetunnon kehitykseen (Laine 2005, 41, 44). Nuori tarvitsee siis turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet sekä suotuisan kasvuympäristön (Aaltonen ym. 2003, 15; Kaimola 2005, 18). Nuoret toivat esiin varsin ihanteellisia arvoja, muun muassa lähimmäisen rakkauden ja tasa-arvon. Yksi nuori korosti vahvasti, ettei rahalla ollut merkitystä hänen elämässään eikä se tuo onnea. Nuoret uskalsivat unelmoida menestyksestä harrastuksissa, yksityiselämässä ja työssä.

Nuoret aikuiset kertoivat kohtaamistaan haasteista nuoruudessaan. Esimerkiksi yläasteelle siirtyminen oli ollut iso muutos vanhan, luotettavan kaveripiirin hajotessa. Murrosikä oli saanut aikaan epävarmuuden tunteita, mikä vaikutti sosiaalisiin suhteisiin. Erityistä tukea olisi tarvittu sosiaalisten tilanteiden pelon ja paniikkihäiriön lieventämiseksi, sillä ne vaikuttivat merkittävästi elämänlaatuun. Murrosikään liittyvä herkkyys ja haavoittuvuus olivat näkyvissä myös teoriaosuudessa (Kinnunen 1999, 33 - 34; Lehtinen & Lehtinen 2007, 61). Ammattilaisten mielestä olisi tärkeää kohdata nuori aidosti ja hänen omassa ympäristössään; tulisi olla läsnä ja kuulla mitä nuorella on oikeasti sanottavana.

11.2 Koulusta eväät elämään

Kouluteeman osalta oli tulkittavissa, että koulunkäynti koettiin raskaaksi nimenomaan lukion osalta. Nuoret eivät olleet osanneet varautua työmäärään, joka jatkui tehtävien tekemisenä vielä koulupäivän jälkeenkin. Vapaa-aika jäi liian vähäiseksi, mikä vaikutti myös opiskelumotivaatioon. Mikäli koulunkäynti tuntui liian raskaalta, sitä ei kuitenkaan kehdattu kertoa koulun henkilökunnalle. Asiaa ei haluttu tuoda ilmi, koska se tuntui hävettävältä. Tämä saattaa johtua kasautuneista paineista ja kilpailuhenkisyydestä kouluissa, minkä vuoksi heikkoutta ja epäonnistumista on vaikea näyttää. Olemme jo aikaisemmin kertoneet opinnäytetyössämme, että kilpailuhenkisyys ja suorituspaineeet ovat levinneet yhteiskunnasta myös kouluihin (Koivusilta & Rimpilä 2000, 167; Takala 1992, 18; Wilenius 2002, 11). Lohdullista oli tutkimustuloksista selvinnyt tieto, että mikäli nuori uskalsi kertoa koulunkäynnin raskaudesta, koulun henkilökunta oli valmis tukemaan nuorta ja helpottamaan hänen opiskeluaan ja koulunkäyntiään. Pohdittavaksi jää voitaisiinko nuorten koulupaineita jotenkin lieventää tai ainakin tehdä avun pyytäminen helpommaksi nuorille, ja voisiko tällä olla vaikutusta myös koulujen keskeyttämistilastoihin.

Tutkimuksesta oli pääteltävissä, että opiskelun yksilöllistäminen keventäisi koulunkäynnin asettamia paineita. Oppilaan koulunkäynnin yksilöllistäminen toteutui aineistomme mukaan Ammattistartissa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman kaut-

ta. Muita opiskelupaikkoja, joissa nuoren erilaisiin oppimistarpeisiin voitiin vastata, olivat tutkimustuloksien mukaan kymppiluokka sekä pintakäsittelypuolen pajaryhmä. Sekä tutkimukseen osallistuneet ammattilaiset että Aaltonen ym. (2003, 69 - 70) kritisoivat sitä, että Suomen koululaitoksessa arvostetaan tiedon muistamista sen sisäistämisen sijaan, tämän lisäksi esiin tuotiin resurssipula, joka saattaa vaikuttaa siihen, ettei kaikkia nuorten yksilöllisiä tarpeita voida ottaa aina huomioon. Koulutuspolitiikan tavoite on kuitenkin perinteisesti ollut pyrkiminen entistä yksilökeskeisempään koulutusmalliin (Helve 2002, 46; Lampinen ym. 1982, 70).

Nuoret kaipasivat koulun henkilökunnalta tukea ja ohjausta erilaisissa elämäntilanteissa ja tähän tarpeeseen oli vastattu vaihtelevasti. Osa koki, että opettaja ei ollut ottanut heitä ja heidän yksilöllisiä tarpeitaan huomioon. Joillakin taas oli erittäin positiivisia kokemuksia saamastaan tuesta koulun henkilökunnalta. Tästä voidaan päätellä, että niin paljon kuin on yksilöllisiä nuoria yksilöllisine tarpeineen, on myös ammattilaisia ja heidän tapojaan kohdata nuori. Teoriaosuudessamme nostettiin esille näkemys, että vanhemmilta ja ystäviltä saatavan tuen lisäksi myös muilta yhteisöiltä saatu tuki on merkittävää (Puuronen 2006, 16).

Motivaatio vaikutti suoraan koulunkäyntiin ja opiskeluun. Mielenkiintoista oli huomata nuorten motivaation laskeneen selvästi yläasteen seitsemänneltä luokalta yhdeksännelle luokalle edetessä. Tulosten taustalla oli nähtävissä murrosiän vaikutus nuorten elämään ja koulunkäyntiin. Vapaa-ajan vietto ystävien ja kavereiden kanssa kiinnosti koulua enemmän, mikä vastasi myös teoriaosuudessa viitattuihin näkemyksiin (Aaltonen ym. 2003, 60; Helve 2002, 125; Jarasto & Sinervo 1999, 51). Tutkimustuloksista nousi esiin nuorten tarve oppituntien sisällön monipuolistamiseen. Pelkkä oppiaineen käsitteleminen ilman syvällisempää ja keskusteluvampaa lähestymistapaa ei vastannut nuorten tarpeisiin oppituntien elävöittämisestä, ja saattoi myös osaltaan vaikuttaa opiskelumotivaatioon. Pelkän oppiaineen käsittely ilman nuoren elämään rinnastamista jätti tiedon pintapuoliseksi ja tätä käsiteltiin oppinäytetyömme teoriaosuudessa (Aaltonen ym. 2003, 69 - 70). Tulososiossa esitetyn Oppilaanohjauksen kehittämishankkeen yksi päämäärä Seinäjoella on ”opetetti”, mikä voisi olla yksi keino elävöittää oppitunteja ja tuoda oppiaine lähemmäs käytäntöä ja nuorta. Kysymykseksi nousee, voisiko nuorten ehdot-

tama, oppituntien elävöittäminen, olla juuri se motivointikeino, johon tulisi kouluissa panostaa.

Nuoret kokivat yhteishaun ja koulutusvalinnat tärkeiksi ja tulevaisuuden kannalta jopa lopullisiksi päätöksiksi. Mikäli mieluinen jatko-opintopaikka ei ollut vielä selkiytynyt nuorelle tai koulumenestys oli heikko, yhteishaku tuntui ahdistavalta. Nämä nuorten kohtaamat haasteet tunnistettiin myös opinnäytetyön teoriaosuudessa Aaltosen ym. (2003, 51 – 60), Blomin ym. (2005, 10) ja Helven (2002, 49) mukaan. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että yhteishaun lopullisuuden leimaa voitiin lieventää sähköisellä haulla, johon voitiin tehdä muutoksia vielä varsinaisen hakutilanteen jälkeen. Lisäksi nuoret kaipasivat tietoa koulutuspaikoista ja yhteishausta jo paljon ennen yhdeksättä luokkaa. Tämä oli jäänyt ammattilaisilta vähemmälle huomiolle, sillä yhteishausta ja koulutuspaikoista annettu tieto oli koettu riittäväksi. Sitä missä vaiheessa tätä tietoa tulisi antaa, ei noussut esiin ammattilaisten haastattelu- ja dokumenttiotteista. Teoriaosuudessa tuotiin esiin, että nuoret saavat riittävästi tietoa koulutuspaikoista, mutta nuoret ja annettu ohjaus eivät kohtaa toisiaan (Kivessä 2001, 21, Aholan & Kivelän 2007, 25 mukaan). Tutkimus kuitenkin osoitti, että nuoret eivät koe saaneensa riittävästi tietoa koulutuspaikoista ja lisäksi tieto tuli liian myöhään. Toisin sanoen onko nyt kyse siitä, että tietoa oli kyllä annettu, mutta nämä nuoret eivät olleet tarttuneet siihen. Vai oliko kyse siitä, että tietoa ei ollut annettu riittävästi ja tarpeeksi ajoissa. Voiko tiedon ja ajan puute johtaa siihen, että nuori tekee yhteishaussa pakko- tai näennäisvalinnan?

Nuoret kaipasivat tietoa koulun kautta erilaisista palveluista, etenkin silloin kun eivät tieneet kenen puoleen pitäisi kääntyä, kun oli huolia ja murheita. Kouluilta siis toivottiin palveluohjauksellisempaa otetta. Esimerkiksi yksi nuori ehdotti, että kymppiluokkaa kohtaan olevia ennakoasenteita pitäisi purkaa kertomalla siitä enemmän. Tämäkin voisi omalta osaltaan helpottaa ahdistusta, jota nuori saattaa kokea, jos koulumenestys on heikko tai jatko-opintopaikka ei ole selkiytynyt. Koetaisiin, että kymppiluokalle ei jouduta vaan sinne päästään parantamaan omia mahdollisuuksia tulevaa yhteishakua ajatellen.

Aineistosta nousi ammattilaisten osalta esiin toive koulujen välisen sekä koulun sisäisen yhteistyön kehittämistä. Lisäksi toivottiin tiedonkulun parantamista ken-

tän ja hallinnon välillä. Toimiva esimerkki koulujen välisestä yhteistyöstä oli Koulutuskeskus Sedun joka syksyinen saattaen vaihto – päivä. Tämä helpotti nuoren siirtymistä peruskoulusta toiselle asteelle. Lisäksi aineistosta nousi esiin, että opinto-ohjaaja oli tärkeä tuki alle 17-vuotiaalle nuorelle sekä peruskoulun jälkeisessä että toisen asteen nivelvaiheissa. Peruskoulusta toiselle asteelle siirryttäessä opinto-ohjaajaa sitoi seurantavastuu, ja tutkimustulokset osoittivat että seuranta tehdään ja se toimii Seinäjoella. Näitä paikallisia toimintamalleja esitellään myös opinnäytetyön teoriaosuudessa (Nuorten osallisuushanke 2007; Blom ym. 2005, 96).

Tutkimuksesta selvisi, että toisen asteen nivelvaiheessa keskeyttämisen syyt olivat moninaisia, ja koulun henkilökunta pyrki selvittämään ja ratkaisemaan niitä ennen kuin nuori teki lopullisen päätöksensä. Ongelmana nähtiin, että mikäli nuori kuitenkin keskeytti toisen asteen opintonsa, epäselväksi jäi kuka ottaa vastuun nuoresta keskeyttämisen jälkeen. Kehitysehdotukseksi tälle ongelmalle esitettiin saattaen vaihto – päivää myös keväällä, jolloin tieto keskeytyksistä vietäisiin takaisin peruskouluun. Kysymykseksi nousee, kuuluuko tämä tieto enää peruskouluille, koska nuori on jo koulunsa päättänyt. Toisaalta ennen kuin nuori on toisen asteen keskeyttänyt, tukitoimia on pyritty hänelle jo tarjoamaan. Alle 17-vuotias nuori ei myöskään kuulu työvoimahallinnon palvelujen piiriin, joten kysymys kuuluu; kuka ottaa vastuun? Yhtenä ratkaisuna Opetusministeriön työryhmä on esittänyt lakimuutoksen, jossa nuorisotyöntekijä olisi taho, joka ohjaa nivelvaiheissa olevaa nuorta koulutukseen, työhön tai muiden palvelujen piiriin (Keltto 2009).

11.3 Palveluja moninaiisiin tarpeisiin

Teoriaosuudessa esittelimme Seinäjoella tarjottavia palveluja. Aineistossa näkyi, että tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat käyttäneet niitä laajasti. Tästä voitiin päätellä, että tarvetta erilaisille palveluille oli ja syyt niiden käyttöön olivat moninaiset. Tukea ja ohjausta erilaisissa elämäntilanteissa oli tarjottu ja saatu riittävästi. Yksi ammattilainen myös vetosi nuorten parissa toimiviin työntekijöihin nuorten kokonaisvaltaisemman ja yksilöllisemmän kohtaamisen puolesta. Saukon (2009)

mukaan Seinäjoella onkin nyt kehitteillä niin sanottu hyvinvointikäytävä, jonka tarkoituksena on koota eri palveluntarjoajat saman katon alle. Tämä mahdollistaisi sen, että nuori voisi käyttää muun muassa Nuorisoasema Steissiä ja nuoriso- sekä perusterveydenhuollon palveluja ilman turhaa siirtymistä paikasta toiseen. Hyvinvointikäytävä voisi nopeuttaa nuorten tilanteisiin puuttumista sekä vastata tehokkaammin nuorten yksilöllisiin tarpeisiin.

Nuorisopalvelujen käyttö painottui aineistossa ja vapaa-ajan toiminta oli tärkeää varhaisnuoruudesta aina myöhäisnuoruuteen saakka. Nuorisotoimelle tuli toivomus mahdollisuudesta vaikuttaa ja osallistua enemmän nuorena henkilönä, pelkän ajan kuluttamisen sijaan. Lisäksi nuorisopalvelujen tarjoamaa tilatoimintaa ja paikkaa jonne mennä, kaivattiin yläasteen päättymisen ja täysi-ikäiseksi tulemisen jälkeenkin. Esimerkiksi ”nuopparit” nähtiin paikkoina, jotka olivat suunnattuja yläasteikäisille, ja jonne täysi-ikäisen ei ollut enää suotavaa mennä. Palvelukartoituksessa, nuorisotoimen osalta, on kuitenkin nähtävissä että toiminta on suunnattu alle 29 -vuotiaille (Nuorten Seinäjoki, [viitattu 26.1.2009]). On siis pääteltävissä, etteivät nuoret olleet täysin tietoisia siitä, minkä ikäisille nuorisotoimen palvelut ovat suunnattuja. Tulisiko Nuorisotoimen siis profiloitua enemmän myös nuorten aikuisten palveluna?

Selkeää mallia siitä, mistä ja miten nuoret saivat tietoa eri palveluista, ei pystytty aineiston pohjalta päättämään. Nuoret olivat saaneet kaipaamaansa tietoa monelta eri taholta ja osa koki sen olleen riittävää. Esitettiin kuitenkin toive, että Seinäjoella tarjottavia palveluita tulisi mainostaa enemmän, lisäksi tietoa voisi antaa muidenkin paikkakuntien palvelutarjonnasta. Tästä voitiin päätellä, että palvelut eivät ole välttämättä riittävän näkyviä kaikille nuorille. Itse huomasimme opinnäyte-työtä tehdessä, että esimerkiksi kymppiluokasta oli vaikea saada tietoa. Jossain vaiheessa meille jopa kerrottiin, että kymppiluokka olisi lopettanut toimintansa Seinäjoella. Kenties ammattilaisetkaan eivät olleet tietoisia kaikista nivelvaiheissa oleville nuorille tarjotuista palveluista. Ammattilaiset toivoivatkin, että saman asiakasryhmän parissa toimivat palveluntarjoajat olisivat tietoisempia toisistaan, esimerkkinä mainittiin erilaiset hankkeet. Tällä tavoin minimoitaisiin niin sanottu turha ja päällekkäinen työ. Aineistosta oli siis nähtävissä, että tiedon jakamista erilaisista nuorille tarjotuista palveluista tulisi lisätä. Jos ammattilaiset eivät ole tietoisia näis-

tä palveluista, kuinka tieto voi saavuttaa nuoriakaan? Voitaisiko tähän tarpeeseen vastata kehittämällä jonkinlainen päivitettävä ohjaus- ja palvelukaavio, joka kattaa nivelvaiheissa oleville nuorille tarjottavat palvelut ja niiden sisällöt.

Ammattilaiset kokivat että yhteistyötä eri toimijoiden välillä oli, mutta sen pitäisi olla järjestelmällisempää ja tiiviimpää. Myös tietosuojan hyvät ja huonot puolet nousivat esiin aineistossa. Asiakkaalla on oltava lain velvoittama tietosuoja ja ammattilaista sitoo vaitiolovelvollisuus asiakkaan asioista. Ammattilaisia kuitenkin puhutti se, missä tietosuojan rajat menevät. Saattoi olla, että jos ammattilaiset eivät pystyneet jakamaan keskenään asiakasta koskevia tietoja, toimittiin väärin hänen kohdallaan. Toisin sanoen moniammatillisessa yhteistyössä on vielä kehitettävää, jotta voitaisiin paremmin vastata nivelvaiheissa olevien nuorten tarpeisiin. Tämä tavoite on asetettu myös Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa (2007 – 2011, 13).

11.4 Nivelvaiheissa olevat nuoret yhteiskunnassa

Aineistosta kävi ilmi, että syrjäytyminen tulee yhteiskunnalle kalliiksi ja sitä tulisi ennalta ehkäistä. Yhteiskunnan yleisen edun kannalta ei ole järkevää menettää koulutettua työvoimaa. Jokaisen yhteiskunnan jäsenen tulisi pystyä vastaamaan markkinatalouden tarpeisiin ja nuoria pyritäänkin valmentamaan yhteiskunnallisiin tehtäviin, kuten työhön, vanhemmuuteen ja kansalaisuuteen (Harinen 2000, 31 – 35; Nivala & Saastamoinen 2007, 11 – 12). Tämän päivän yhteiskunnassa koulutautumisella on merkittävä rooli nuoren tulevaisuuden kannalta ja esimerkiksi koulun keskeyttäminen saatetaan nähdä syrjäytymiskiirteen alkuna, ja tästä kerrotaan myös teoriaosuudessa Komosen (2001, 51) pohjalta. Toisaalta koulutuspolitiikassa vallitseva syrjäytymiskeskustelu on liian koulutus- ja tutkintokeskeistä (Ahola & Mikkola 2004, 100, Aholan & Kivelän 2007, 36 mukaan). Eräs ammattilainen totesikin, että olisi ihme jos keskeyttämiä ei tulisi näin koulutuskeskeisessä yhteiskunnassa. Huolta kuitenkin aiheutti koulutuksen ulkopuolella olevan nuoren tilanne, sillä ilman tutkintoa voi olla haasteellista saada työpaikka. Tämä nousi esiin niin aineistosta kuin omista ennakkopäätelmistämmekin teoriaosuudessa.

Aineistossa oli nähtävissä kaksi eri näkökulmaa koulun keskeyttämiseen ja koulutuksen ulkopuolelle joutumiseen. Jos kouluttautuminen nähtiin merkittävänä osana nuoren elämää, keskeyttäminen oli yksi pahimmista asioista mikä nuorelle saattoi tapahtua. Jos taas kouluttautuminen nähtiin vain yhtenä vaiheena nuoren elämässä, keskeyttämistä voitiin pitää jopa uutena mahdollisuutena. On tulkittavissa, että nivelvaiheissa olevien nuorten elämään suhtautuminen riippuu tarkastelunäkökulmasta. Esimerkiksi opettajan ja sosiaaliohjaajan näkemykset poikkesivat toisistaan.

Aineistosta nousi esiin ehdotuksia siitä, mihin yhteiskunnan tulisi suunnata resursseja. Esimerkiksi perusopetukseen tulisi satsata enemmän, ja koulupudokkaiden määrä nähtiin tällä hetkellä liian suurena. Valtion ensi vuoden budjetista sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetusministeriön osalta ollaankin suuntaamassa resursseja lasten, nuorten ja perheiden palveluihin (Kataja 2009).

Suurin osa tutkimukseen osallistuneista ammattilaisista oli huolissaan nivelvaiheissa olevista nuorista. Peruskoulun jälkeen ilman opiskelupaikkaa jääneet nuoret huolestuttavat myös peruspalveluministeri Paula Risikko, sillä nämä nuoret ikään kuin katoavat yhteiskunnan rekisteristä. Tällä saralla tapahtuu kuitenkin jotain ensi vuonna, sillä opetusministeri on varannut niin sanottuun etsivään työhön lähes kaksinkertaisen rahamäärän tähän vuoteen verrattuna, eli 4,65 miljonia euroa. (Kataja 2009.) Nivelvaiheissa olevien nuorten tarpeet tunnistetaan yhteiskunnallisessa keskustelussa ja niihin pyritään vastaamaan irrottamalla erilaisia resursseja lasten, nuorten ja perheiden palveluihin. Pohdittavaksi jää, ovatko nämä resurssit aina riittävän kohdennettuja juuri nivelvaiheissa olevien nuorten elämäntilanteiden tukemiseen. Positiivisena esimerkkinä näyttäytyy etsivään työhön varattu rahasumma ensi vuodelle.

12 POHDINTA

Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjonta vastasi nivelvaiheissa olevien nuorten tarpeisiin silloin, kun nuori oli vielä koulun oppilas tai opiskelija sekä silloin, kun nuorella oli joku erityinen tarve kuulua esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvelujen piiriin. Tutkimustulokset osoittivat, että kouluilla on tarjolla paljon erilaisia tukitoimia niin kauan kuin nuoret ovat koulussa. Myös Seinäjoen palvelutarjonta oli vastannut nuorten tarpeisiin ja nuorille annettu tuki ja ohjaus oli ollut riittävää. Opinnäytetyömme myös osoitti, että peruskoulun jälkeisessä nivelvaiheessa olevan nuoren tilanne on hyvä, sillä Seinäjoella opinto-ohjaajat ovat velvoitettuja seuraamaan nuoren sijoittumista eri koulutuspaikkoihin. Mikäli nuori ei saanut opiskelupaikkaa, tieto tästä tuli peruskoulun opinto-ohjaajalle. Toisin sanoen nuoren tilanteesta oltiin tietoisia ja siihen pyrittiin löytämään ratkaisu. Toisin oli kuitenkin toisen asteen opintonsa keskeyttäneen nuoren asema Seinäjoella. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että asema saattoi olla heikko, jos nuorella ei ollut hänen elämästään ja asioistaan välittäviä läheisiä eikä koulutus- ja palvelutarjonnallakaan ollut velvollisuutta tarttua häneen tilanteeseensa. Kuka siis ottaa kopin tästä nuoresta? Valoa tunnelin päässä on kuitenkin nähtävissä jos esimerkiksi kehitteillä oleva hyvinvointikäytävä toteutuu Seinäjoella, myös valtion suuntaamat resurssit etsivään nuorisotyöhön voivat parantaa nivelvaiheissa olevien nuorten asemaa yhteiskunnassa.

Tämä on ollut meille enemmän kuin opinnäytetyö. Tämä on ollut huikea kasvuprosessi ihmisenä ja kohti ammatillista kasvua. Syynä tähän lienee se, että tutkimus osoittautui haasteellisemmaksi kuin olimme osanneet odottaakaan. Opinnäytetyöhön uhrattiin paljon aikaa, jopa niinkin paljon, että valmistuminen myöhästyi. Tämä johtui siitä, että aineiston keruu alle 17 -vuotiaiden nivelvaiheissa olevien nuorten osalta, kesti noin puoli vuotta. Nuoria oli haasteellista tavoittaa ja välillä jouduttiin tekemään jopa etsivää työtä. Aineiston keruuta vaikeuttivat tiedonsaantiongelmat; kyse oli välillä tietosuojasta, toisinaan kyse tuntui olevan siitä, ettei tietoja haluttu luovuttaa sosionomi- opiskelijoille. Saimme kerran vaikutelman, että nuoria haluttiin jopa ”suojella” meiltä. Nähdäänkö sosiaaliala ja sosionomin työ siis näin ongelmakeskeisenä? Eikö tätä vanhaa ennakkoasennetta voisi jo vähän ravistella?

Sosionomin rooli on ennen kaikkea kulkea asiakkaan rinnalla sekä etsiä ratkaisuja ja voimavaroja yhdessä hänen kanssaan. Tutkimustulosten mukaan juuri tällaista tukea nivelvaiheissa oleva nuori kaipasikin. Opinnäytetyöprosessin aikana pyrimme omalta osaltamme luomaan myönteisempää kuvaa sosiaalialasta ja sosionomeista. Painotimme yhteistyötahoille, ettei tutkimuksen lähtökohtana ole ongelmakeskeisyys, esimerkiksi syiden etsiminen toisen asteen opintojen keskeyttämisen takana. Sen sijaan päätehtävänä oli selvittää nuorten tarpeita ja miten niihin vastataan, olivatpa nivelvaiheisiin päätyminen syyt mitkä tahansa.

Opinnäytetyölle asetetut tavoitteet toteutuivat mielestämme hyvin, vaikkakin omat henkilökohtaiset tavoitteet oli asetettu vielä korkeammalle. Huomasimme opinnäytetyöprosessin aikana olevamme varsin kunnianhimoinen työpari ja koimme tämän yhtenä vahvuutenamme työn etenemisen kannalta. Toisaalta korkealle asetetut tavoitteet toivat opinnäytetyön hyvin lähelle itseämme, mikä johti silloin tällöin väsymiseen ja ”itkuraivarikohtauksiin”. Mitä henkilökohtaisiin tavoitteisiimme tulee, uskomme että ne olisivat toteutuneet paremmin, mikäli olisimme saaneet nivelvaiheissa olevat nuoret kertomaan vielä enemmän tarpeistaan ja siitä, miten Seinäjoen koulutus- ja palvelutarjonta on niihin vastannut. Jos voisimme tehdä nyt jotain toisin, olisimme esittäneet enemmän tarkentavia kysymyksiä teemahaastatteluissa. Tämän lisäksi huomioon on otettava se, että tutkimustehtävän tarkastelua olisi laajentanut niin sanottujen päämäärättömästi ajelehtivien nuorten osallistuminen tutkimukseen. Opinnäytetyömme tutkimukseen osallistuneet, alle 17 -vuotiaat nivelvaiheissa olevat nuoret sekä nuoret aikuiset, olivat löytäneet paikkansa yhteiskunnassa ja suhtautuivat tulevaisuuteen luottavaisesti. Pohdittavaksi jää, tutkimme sitä mitä piti, ja olisimmeko voineet käyttää vielä jotain keinoja, joilla nämä ”päämäärättömästi ajelehtivat” nuoret olisi voitu tavoittaa? Olisimme halunneet saada myös heidän äänensä kuuluviin.

Toivomme, että opinnäytetyöstä olisi aidosti hyötyä nivelvaiheissa oleville nuorille sekä työelämäyhteydellemme. Johtopäätöksiä tehdessämme huomasimme, että saamamme tulokset olivat samansuuntaisia esimerkiksi Opetusministeriön kehittämistyöryhmän tekemien parannusehdotusten kanssa. Tästä syystä koemme, että opinnäytetyömme voi toimia hyvänä pohjana tuleville opinnäytetöille jotka käsittelevät elämää nivelvaiheissa. Etenkin aineistosta nousseet teemat vaatisivat

vielä erikseen lisätarkastelua. Sosionomiopiskelijan opinnäytetyön aiheeksi sopisi hyvin esimerkiksi se, miten palveluohjauksellinen työote näkyy kouluissa. Opinnäytetyömme voisi myös antaa jonkinlaisia suuntaviivoja Seinäjoella tehtävään nivelvaihteyöhön. Kenties nuorten parissa toimivat ammattilaiset saavat työstämme kipinän omien työmenetelmiensä tarkasteluun.

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilen, M. 2003. Nuoren aika. Helsinki: WSOY.

Aho, S. & Laine, K. 1997. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otavan kirjapaino.

Aho, T. & Rinkinen, T. 2005. Nuoruus ja seksuaalisuus – kokemuksia nuorten neuvontatyöstä. Teoksessa: J. Syrjälä (toim.) Vahva vanhemmuus – paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: Väestöliitto, 57 – 65.

Ahola, S. & Kivelä, S. 2007. Elämää nivelvaiheissa: nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. Vaskooli – projektin loppuraportti. [Verkkojulkaisu]. Turku: Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskus, RUSE. [Viitattu 15.1.2009]. Saatavana: http://www.vaskooli.fi/elamaa_nivelvaiheissa.pdf

Ahola, S. & Mikkola, J. 2004. Opinto-ohjaus, muutos ja epävarmuus – Turun yläasteiden ja lukioiden opinto-ohjaajien näkemyksiä ohjauksesta ja oman työnsä lähtökohdista. Turku: Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 62.

A- klinikka. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.9.2009]. Saatavana: <http://www.seinajoki.fi/sosiaalijaterveys/paihdepalvelut/a-klinikka.html>

Blom ym. 2005. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio. [Verkkojulkaisu]. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. [Viitattu 7.1.2009]. Saatavana: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2005/liitteet/opm_270_tr33.pdf?lang=fi

Broady, D. 1986. Piilo-opetussuunnitelma. Jyväskylä: Gummerus.

Erytysluokat. [Verkkosivu]. [Viitattu 29.8.2009]. Saatavana: <http://koulu.seinajoki.fi/yhteiskoulu/erityisluokat.html>

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. uud. p. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS – kustannus, 133 – 157.

Etsivän työn hanke. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: <http://www.edu.seinajoki.fi/paja/index.htm>

- Hall, S. 1999. Identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Harinen, P. 2000. Valmiiseen tulleet. Tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta. Nuorisotutkimusverkosto, nuorisotutkimusseura. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Helne, T., Hänninen, S. & Karjalainen, J. 2004. Sisään, mutta mihin ja minne? Kysymyksiä yhteisyydestä. Teoksessa: T. Helne, S. Hänninen & J. Karjalainen (toim.) Seis yhteiskunta – tahdon sisään. Jyväskylä: SoPhi, 7 – 19.
- Helve, H. 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. 6. – 7. uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hämäläinen-Luukkainen, J. 2004. Nivelvaiheen nuoret ja yhteistyö. Opinto-ohjaajien ja laaja-alaisten erityisopettajien näkemyksiä peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheessa. Jyväskylä: Jyväskylän kaupungin opetusviraston julkaisusarja. A. Raportteja ja selvityksiä 11.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 1999. Murrosikäisen ja nuoren maailma. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Jibbo – nuorisotiedotuspiste [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: http://www.seinajoki.fi/nuoriso/jibbo_nuorisotiedotuspiste.html
- Jokinen, K. 1996. Kasvaminen ja oppiminen traditioiden jälkeen. Teoksessa: L. Suurpää & P. Aaltojärvi (toim.) Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 23 – 51.
- Järvinen, K. 1993. Elämä hallintaan – erityisnuorisotyön opas tekijöille. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry.
- Järvinen, T. 1999. Peruskoulusta toisen asteen koulutukseen: valintojen konteksti ja selitysmallit. Nuorisotutkimus 18 (3), 46–49.
- Järvinen, T. 2001. Koulutusjärjestelmän yksilöllistyminen ja valinnan vapaus. Teoksessa: T. Kuure (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot – vuosikirja. Helsinki: Stakes; Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisu- ja 16; Nuorisoasian neuvottelukunta, Nuora, julkaisu- ja 19.
- Järvinen, T. 2009. Opinto-ohjaaja. Koulutuskeskus Sedu. Haastattelu 30.4.2009.
- Kaimola, K. 2005. Koti. Teoksessa: J. Syrjälä (toim.) Vahva vanhemmuus – paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: Väestöliitto, 11 – 21.

- Kaks'kättä Työpaja Oy. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: <http://www.edu.seinajoki.fi/paja/index.htm>
- Kataja, J. 2009. Nuorten syrjäytymisen estossa vain huonompaan suuntaan. Ilkka 7.9.2009.
- Keltto, S. 2009. Armeijasta vapautettu saa vieraakseen nuorisotyöntekijän. Ilkka 7.8.2009.
- KESU 2004. Koulutus ja tutkimus 2003–2008: kehittämissuunnitelma. Helsinki: Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Opetusministeriön julkaisu- ja 2004:6.
- KESU- luonnos. 2007. Koulutus ja tutkimus 2007–2012: kehittämissuunnitelma. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. [Viitattu 20.1.2009]. Saatavana: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/asiakirjat/KESU2007X2012_luonnos.pdf.
- Kinnunen, S. 1999. Murrosikäinen perheessä. Tasapainoilua tilan ja rajojen välissä. Helsinki: Karas-Sana.
- Kivekäs, M. 2001. Ammatillinen koulutus nuoren selviytymisen ja syrjäytymisen pelikenttänä. Teoksessa: M. Kivekäs & K. Suopajarvi (toim.) Syrjänpudotettu vai oman polkunsu kulkija. Nuori ammatillisen koulutuksen keskeyttäjänä. Kotka: Kotkan kaupungin sivistystoimi.
- Koivusilta, L. & Rimpelä, A. 2000. Nuoruusiässä luodaan terveyden perusta. Teoksessa: E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) Suomalainen elämäkulkku. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 155 – 173.
- Komonen, K. 2001. Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopisto. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 47.
- Koulukaupunki Seinäjoki. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: <http://koulu.seinajoki.fi/>
- Kuure, T. 2008. Hukassa tilastoista vai elämästä? Opettaja 103 (46), 28 – 29.
- L 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.
- Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu: Otava.
- Lamassaari, V. 2009. Vastuuopettaja. Ammattistartti. Haastattelu 1.7.2009.
- Lampinen, O., Savola, M. & Välke-Salmi, R. 1982. Koulutus käännekohtassa. Jyväskylä: K. J. Gummerus kirjapaino Oy.

- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007 – 2011. Tulevaisuus velvoittaa, tämä päivä ratkaisee. Helsinki: Opetusministeriö 2007: 41.
- Lasten – ja nuorisopsykiatrian toimintayksikkö. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: <http://www.epshp.fi/kotisivu/lastenjanuorisopsykiatria/index.htm>
- Lastensuojelu. [Verkkosivu]. [Viitattu 29.8.2009]. Saatavana: <http://www.seinajoki.fi/sosiaalijaterveys/perhepalvelut/lastensuojelu.html>
- Lehtinen, T. & Lehtinen, I. 2007. Mikä mättää? Murrosiän muutokset kotona ja koulussa. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lehto, J. 2009. Asuntolan Ohjaaja. Opintovalmennusyksikkö Aake. Etelä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistys. Haastattelu 17.7.2009.
- Mikkola, H. 2002. Sukupolvettomat? Nuoret ikäpolvensa kuvaajina. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 73. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Mäkelä, O. 2009. Nuorten syrjäytymiseen kaivataan järeämpää otetta. Ilkka 18.2.2009, 18.
- Mäki-Kulmala, A. 1989. Nuoruus on nuoruus. Kirjoituksia nuoruudesta, kulttuurista, yhteiskunnasta ja tutkimuksesta. Tutkijaliitto. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Nieminen, J. 2007. Nuorisokasvatus tieteen kentässä, kasvatuksen teoriassa ja nuorisotyön kehiksenä. Teoksessa: E. Nivala & M. Saastamoinen (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 30 – 64.
- Niittymäki, T. 2005. Selvitys vuonna 2005 perusopetuksen päättävistä oppilaista jotka eivät hakeneet opiskelupaikkaa kevään toisen asteen yhteishaussa. [verkkójulkaisu]. [Viitattu 30.8.2009]. Saatavana: <http://www.edu.fi/search.asp?path=498;507;511&mm=30&SearchPhrase=tutkimukset>
- Nivala, E. 2007. Kansalaisuus nuorisokasvatuksen teorian jäsentäjänä. Teoksessa: E. Nivala & M. Saastamoinen (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Nivala, E. & Saastamoinen, M. 2007. Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja, Nuorisokasvatuksen teorian kohde ja konteksti. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Nuoret ovat kunnan tulevaisuus. 2008. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö – Alianssi ry. Taustamateriaali: Nuorisotyön yhteiskunnallinen merkitys. Nuoret ovat kunnan tulevaisuus – kalvosarjalle. 9/2008.
- Nuorisoasema Steissi. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: <http://www.seinajoki.fi/sosiaalijaterveys/paihdepalvelut/steissi/>

- Nuorista Suomessa 2008 - 2009. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.
- Nuorten osallisuushanke. 2007. Nuorten osallisuushanke. [Verkkosivu.] [Viitattu 18.8.2009]. Saatavana: <http://www.edu.fi/SubPage.asp?path=498,24009,24538,24539,70680>
- Nuorten osallisuushanke. 2007. Teema 1: Nivelvaihe. [Verkkosivu]. [Viitattu 7.1.2009]. Saatavana: <http://www.edu.fi/page.asp?path=498,24009,24538,24539,70680,71297,71298>
- Nuorten Seinäjoki. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: <http://www.seinajoki.fi/nuoriso/>
- Nyysölä, K. 2004. Siirtymävaiheiden koulutusvalinnat – Koulutuspoliittinen tarkastelu. Kasvatus 35 (2), 222–229.
- Opetuksen tukena. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: http://koulu.seinajoki.fi/lyseo/opetuksen_tukena/
- Opetusministeriö 2003. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy koulutuksen alalla. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003: 4.
- Opetusministeriö 2007. Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2008–2011. Opetusministeriön julkaisuja 2007: 3.
- Opinpolku elämään – opintovalmennus. Etelä-Pohjanmaan Sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry. [Verkkosivu]. [Viitattu 29.8.2009]. Saatavana: <http://www.epsospsyk.fi/kehittamistoiminta.html>
- Opintovalmennusyksikkö Aake. Etelä-Pohjanmaan Sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: <http://www.epsospsyk.fi/kuntoutuspalvelut.html>
- Pekkanen, A. 2009. Yhteiskuntatieteiden maisteri. Seinäjoen aikuislukio. Puhelin-keskustelu 13.1.2009.
- Perhe- ja sosiaalipalvelut. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: <http://www.seinajoki.fi/sosiaalijaterveys/toimintaperiaatteet.html>
- Perhekeskus. [Verkkosivu]. [Viitattu 29.8.2009]. Saatavana: <http://www.seinajoki.fi/sosiaalijaterveys/perhepalvelut/perhekeskus.html>
- Pulkkinen, L. 1984. Nuoret ja kotikasvatus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Pulkkinen, L. 1996. Lapsesta aikuiseksi. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Puuronen, V. 2006. Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Päivänsalo, P. 2003. Ammatilliseen koulutukseen ja uralle. AKU-projektin väliraportti. Opetushallituksen moniste 8/ 2003.

- Samppala, E. 2009. Opinto-ohjaaja. Sedu. Puhelinkeskustelu 1.9.2009.
- Saukko, P. 2009. Sosiaalityön päällikkö. Sosiaali- ja terveyskeskus. Puhelinkeskustelu 14.9.2009.
- Sedu Aikuiskoulutus. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: <http://www.sedu aikuiskoulutus.fi/Suomeksi/Oppisopimus.iw3>
- Sedu – hakijan opas. 2009. Koulutuskeskus Sedu - Seinäjoki. Esite.
- Sedu kouluttaa ammattiin. 2.2.2009. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.2.2009]. Saatavana: http://www.sedu.fi/Koulutuskeskus_Sedu/Esittely.iw3
- Seinäjoen alue seurakunta. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: <http://www.seinajoenseurakunta.fi/nuoret.html>
- Seinäjoen kansalaisopisto. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: http://www.seinajoki.fi/kansalaisopisto/seinajoen_kansalaisopisto.html
- Seinäjoen kaupungin peruskoulut. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: http://koulu.seinajoki.fi/opetustoimi/seinajoen_kaupungin_peruskoulut.html
- Seinäjoen lukio. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: http://www.edu.seinajoki.fi/lukio/seinajoen_lukio.html
- Selviämis- ja katkaisuhuoltoasema. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.9.2009]. Saatavana: http://www.seinajoki.fi/sosiaalijaterveys/paihdepalvelut/selviamis- ja_katkaisuhuoltoasema.html
- Setälä, N. 2008. Toimistosihteerin. Seinäjoki sosiaali- ja terveyskeskus. Puhelinkeskustelu 15.6.2008.
- Sutinen, A. 1997. Miten sosiaalinen minä kehittyy? G.H. Meadin teoreettisten näkemysten tarkastelua. Teoksessa: P. Siljander (toim.) Kasvatus ja sosialisointi. Tampere: Gaudeamus, 77 – 97.
- Suurpää, L. 1996. Yksilöllistä sosiaalisuutta vai sosiaalista yksilöllisyyttä. Teoksessa: L. Suurpää & P. Aaltojärvi (toim.) Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä oy, 51 – 74.
- Takala, M. 1992. ”Kouluallergia” – yksilön ja yhteiskunnan ongelma. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto. Vammala: Vammalan kirjapaino.
- Toiminta-ajatus. Etelä-Pohjanmaan Sosiaalipsykiatrisen yhdistys ry. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2009]. Saatavana: <http://www.epsopsyk.fi/info.html>

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. 7. uud. p. Helsinki: WSOY
- Välimäki, T. 2009. Matemaattisten aineiden lehtori. Viherlaakson yläkoulu. Kysely 15.7.2009.
- Wais, M. 2005. Lapsuus ja nuoruus nykyaikana. Kasvatuksen mielekkyydestä ja mielettömyydestä. Suomen antroposofinen liitto.
- Wilenius, R. 2002. Miten käy lasten ja nuorten? Keskustelua ja filosofiaa kasvatukselta. Helsinki: Dialogia Oy.
- Yleinen asumistuki 2.1.2009. [Verkkosivu]. [Viitattu 27.1.2009]. Saatavana: <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/050901130444HV?openDocument>

LIITE 1: Sopimus opinnäytetyöstä

Liite 1. Sopimus opinnäytetyöstä

Opiskelijan nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Maria Kolehmainen / [redacted] / [redacted] / [redacted] (maria.kolehmainen@seamk.fi)
Mari Filander / [redacted] / [redacted] / [redacted] / mari.filander@seamk.fi

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyön ohjaajan nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Mirva Filtakorpi mirva.filtakorpi@seamk.fi

Toimeksiantajan/työn tilaajan/yhteistyöorganisaation edustaja ja asema organisaatiossa

Petka Hautamäki, nuorisotoimenjohtaja,
vastuualueen johtaja

Toimeksiantajan/työn tilaajan/yhteistyöorganisaation edustajan yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Pukantie 3, 60100 Seinäjoki, P. 4166385
petka.hautamaki@seinajoki.fi

Opinnäytetyön (15 op) alustava nimi/aihe Nivelvaiheessa oleville nuorille
suunnatut palvelut ja niiden taroituksenmukaisuus Seinäjoella

Opinnäytetyöhön kuuluvat tehtävät: Hyväksytyt työn erittely
työyhteisössä

Työn tekemisestä aiheutuvien kustannusten korvaaminen: sovitaan
erikseen

Arvioitu aika opinnäytetyön tekemiseen: 1 1 9 2008 - 1 1 4 2009

SeAMK / Opinnäytetyöohje syksy 2008

(2/2)

Päiväys 12 1 11 2008

Allekirjoittaneet sitoutuvat siihen, että opinnäytetyön raportti on julkinen asiakirja (rasti ruutuun)

Opiskelijan allekirjoitus:

Maria Kolehmainen

Ohjaajan allekirjoitus:

Mirva Filtakorpi

Toimeksiantajan/tilaajan/yhteistyötahon edustajan allekirjoitus:

Petka Hautamäki

HUOM! Sopimukseen mahdollisesti liittyvistä tekijänoikeuksista ja muista erityisehdoista on sovittava erikseen kirjallisesti.

LIITE 3: Kirje yhteistyötahoille

Hei!

Olemme kaksi SeAmkin sosiaalialan opiskelijaa. Valmistumme koulusta sosionomeiksi keväällä 2009 ja tällä hetkellä teemme opinnäytetyötämme. Aiheenamme ovat nivelvaiheessa olevat nuoret ja heille suunnatut palvelut ja niiden tarkoituksenmukaisuus Seinäjoella. Nivelvaiheella tarkoitamme sen ensimmäistä ja toista astetta eli peruskoulun päättäneitä nuoria jotka eivät ole hakeutuneet tai päässeet jatko-opintoihin tai ovat keskeyttäneet ne jostain syystä. Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää miten palvelujärjestelmän tarjonta vastaa näiden nuorten tarpeisiin. Tutkimus suunnataan 15-16-vuotiaille koulutuksen ulkopuolelle jääneille nuorille.

Työelämäyhteytenämme on Opetushallituksen alaisesta Nuorten osallisuushankkeesta poikinut työryhmä. Työryhmää koordinoivat Raisa Kurhela sekä Jaana Haukkala. Työryhmän tapaamisessa nousi esiin se, miten kartoitamme palvelujärjestelmää.

Tällä hetkellä keräämme tietoa teoriaosuutta varten. Tutkimme nuoruutta elämänvaiheena, sen haasteita sekä itsenäistymisen ja elämänhallinnan problematiikkaa. Työssämme myös kodin ja vanhemmuuden rooli on merkittävä, koska kyseessä ovat alaikäiset nuoret. Teoriaosuuteen pyrimme kartoittamaan myös nuorille kohdennettua palvelutarjontaa.

Toivoisimme, että voisimme järjestää tapaamisen jossa keskustelisimme yhdessä tästä ilmiöstä sekä siitä miten se näkyy teidän tahollanne.

Otamme teihin yhteyttä lähipäivinä asian tiimoilta, toivottavasti yhteistä aikaa löytyy syksystä ja kiireistä huolimatta.

Yhteistyöterveisin,

Maria Kolehmainen

xxx-xxxxxxx

Mari Filander

xxx-xxxxxxx

LIITE 4: Esittelykirje nuorille ja heidän vanhemmilleen

Hei!

Olemme kaksi Seinäjoen Ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) opiskelijaa. Valmistumme vuoden 2009 aikana ja tällä hetkellä teemme opinnäytetyötämme. Olemme tehneet tutkimussopimuksen Seinäjoen nuorisotoimen, opetustoimen sekä Koulutuskeskus Sedun kanssa. Aiheenamme ovat 15 -17 -vuotiaat nuoret jotka eivät ole peruskoulun jälkeen vielä jatkaneet toisen asteen opintoihin tai ovat jättäneet tutkintoon johtavan koulutuksen kesken. Tarkoituksenamme on selvittää nuorten kokemuksia niiden palveluiden suhteen, joita he käyttävät tässä välivaiheessa. Tahdomme saada nuorten äänen kuuluviin! Tutkimus tullaan toteuttamaan haastatteluina. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa kokemuksellista tietoa ja mahdollisia kehittämisehdotuksia nuorten parissa toimiville palvelun tarjoajille. Tulokset esitellään heille hyväksytyyn opinnäytetyön muodossa.

Lähestymme Teitä toivoen, että Teidän nuorene voisi osallistua tekemäämme tutkimushaastatteluun. Kaikkia tietoja tullaan käsittelemään luottamuksellisesti ja anonyymisti. Meitä sitoo salassapitovelvollisuus ja sen rikkomista koskevat säännökset. *Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)* Mikäli mieleenne nousee jotain kysyttävää tutkimukseen liittyen, ottakaa rohkeasti yhteyttä.

Liitteenä lomake jolla annatte suostumuksen nuorelleen tutkimukseen osallistumiseen. Toivomme että allekirjoittaisitte lomakkeen ja lähettäisitte sen sekä nuorene yhteystiedot _____ **mennessä** palautuskuoressa. Luvan myönnetty-änne voimme ottaa yhteyttä nuoreenne ja sopia haastatteluajankohdasta.

Mukavaa keväänjatkoa!

Yhteistyöterveisin,
Maria Kolehmainen
p. xxx-xxxxxxx
maria.kolehmainen@seamk.fi

Mari Filander
p. xxx-xxxxxxx
mari.filander@seamk.fi

LIITE 5: Palautuslomake

Huoltajalle:
Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Suostun että _____
_____ (nuoren nimi ja yhteystiedot)
saa osallistua Seinäjoen Ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä varten tehtävään
tutkimukseen.

Huoltajan allekirjoitus: _____

Huoltajalle:
Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Suostun että _____
_____ (nuoren nimi ja yhteystiedot)
saa osallistua Seinäjoen Ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä tehtävään tutki-
mukseen.

Huoltajan allekirjoitus: _____

Huoltajalle:
Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Suostun että _____
_____ (nuoren nimi ja yhteystiedot)
saa osallistua Seinäjoen Ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä tehtävään tutki-
mukseen.

Huoltajan allekirjoitus: _____

LIITE 6 (1): Teemahaastattelurunko nuorelle

TEEMAHAASTATTELUN AIHEALUEET

Nuoruus elämänvaiheena:

Perhe:

Kerro perheestäsi...
Mitkä asiat ovat olleet perheellesi tärkeitä?
Mikä on vanhempiesi koulutus ja ammatti?

Ystävät:

Kerro kavereistasi...
Mitä teette yhdessä?

Harrastukset ja kiinnostuksen kohteet:

Kerro vapaa-ajastasi...
Mitä harrastat?

Arvot, asenteet, ideologia:

Kerro mitkä asiat ovat sinulle elämässä tärkeitä...
Arvot, asenteet?
Mitä ajattelet koulunkäynnistä ja opiskelusta?

Unelmat, haaveet, toiveet:

Kerro tulevaisuudensuunnitelmistasi...
Haaveet?
Kerro millaisia odotuksia sinulla on tulevaisuuden suhteen...
Innostaako, jännittääkö?

Koulukokemukset peruskoulun yläasteelta:

Koulunkäynti:

Kerro opiskelustasi yläasteella...
Miltä opiskelu tuntui?
Mitkä olivat mieluisimmat/ikävimmät oppiaineet?
Kerro koulumenestyksestäsi...
Keneltä sait tukea koulunkäyntiin?
Henkilökunta, vanhemmat, kaverit?
Kerro miltä koulun ilmapiiri tuntui...
Mikä ja ketkä siihen vaikuttivat?
Millaiset välit sinulla oli luokkakavereihin/ opettajiin?
Oliko opiskelumotivaatiossa eroa, kun vertaat itseäsi 7 – ja 9 - luokalla?

Yhteishaku:

Kerro koulunkäynnistäsi yhteishakutilanteen lähestyessä?
Muuttuiko jokin (motivaatio/ asenne)?
Haitko yhteishaussa/ mihin hait ja miksi?

6 (2)

Mikä oli vanhempien/ kavereiden vaikutus koulutuspaikan valintaan?
Millaisiin koulutusvalintoihin koulun ilmapiiri mielestäsi kannusti?
Kerro miltä yhteisvalintatilanne tuntui...
Kerro miltä tuntui haun jälkeen?
Koitko saaneesi yhteishakua ja koulutusta varten tarpeeksi tietoa?
Keneltä?
Miksi ei? Mistä olisit tarvinnut lisää tietoa?

Nuori peruskoulun jälkeisessä nivelvaiheessa:

Koulutuksen ulkopuolella:

Kerro mitä teit kun sait kuulla yhteishaun tulokset...
Millaisia huolia tilanne aiheutti? Mistä sait apua?
Miten läheiset/ kaverit suhtautuivat tilanteeseesi?
Millaista tukea sait ja keneltä?
Millaista tukea olisi kaivannut lisää? Miltä taholta?

Nuori toisen asteen nivelvaiheessa:

Opiskelu:

Kerro ajatuksista koulusta ja opiskelusta...
Millaisia odotuksia sinulla oli?
Kerro millaista opiskelu oli...
Miltä opiskelun aloittaminen tuntui?
Mitä hyvää/ huonoa opiskelussa oli?
Kerro koulumenestyksestäsi...
Kerro opettajista ja luokkakavereistasi...

Keskeyttäminen:

Kerro keskeyttämispäätöksestäsi...
Keskustelitko päätöksestäsi etukäteen kenenkään kanssa?
Miten lähipiirisi/ koulun henkilökunta suhtautui päätökseesi?
Miten itse koit päätöksesi?
Kerro fiiliksistäsi keskeyttämisen jälkeen...
Oliko keskeyttäminen näin jällempäin katsottuna mielestäsi oikea ratkaisu?

Opiskelupaikan vaihto:

Kerro haustasi uuteen kouluun...
Mistä tai keneltä kuulit koulutuksesta/saitko tukea hakuun?
Kerro tämän hetken fiiliksistäsi...

Kokemukset lisäluokasta tai ammattistartista:

Tiedon saanti:

Kerro hakeutumisestasi tähän opiskelupaikkaan...
Mistä tai keneltä sait tietoa/ oliko se riittävää?

6 (3)

Kerro mielikuvistasi joita sinulle syntyi opiskelupaikasta...

Opiskelu:

Kerro opiskelustasi...

Mikä on parasta ja huonointa opiskelupaikassa?

Millaisena koet paikan ilmapiiriin?

Onko opiskelu vastannut odotuksia?

Kerro muuttaisitko jotain tässä opiskelupaikassa...

Kokemukset Seinäjoella tarjottavista palveluista:

Palvelujen käyttö:

Kerro, mitä palveluja käytät...

Kerro mistä kuulit palvelusta? Kuka ohjasi sen piiriin?

Millä tavalla palvelu on vaikuttanut elämääsi?

Muuttaisitko jotain tässä palvelussa?

Kerro saamastasi asiakaspalvelusta...

Mikä on parasta/ huonointa asiakaspalvelussa?

Kerro millaista tukea ja ohjausta olet saanut...

Lista olemassa olevista palveluista Seinäjoella:

- Sosiaali- ja terveystyöpalvelut
 - Perhepalvelut
 - Lastensuojelu
 - Nuorisoyhteistyökeskus Steissi
 - Päihdepalvelut
 - A-klinikka
 - Selviämisen- ja katkaisuhuoltoasema
 - Toimeentulotuki
 - Kriminaalihuoltolaitos
- Nuorisopalvelut
 - Nuorisotoimi
 - Nuorisoyhteistyökeskus
 - JIBBO – nuorisotiedotuspiste
- KELA
 - Yleinen asumistuki
 - Sairauskulujen korvaukset
 - Sotilasavustus
- Etelä - Pohjanmaan Sairaanhoidopiiri
 - Lasten- ja nuorisopsykiatrian toimintayksikkö
- Etelä - Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen ry
 - Opintovalmennusyksikkö Aake
- Kaks' kättä Työpaja Oy
 - Etsivän työn hanke
- Seinäjoen seurakunta
 - nuorisotyö

LIITE 7: Teemahaastattelurunko ammattilaiselle

Teemahaastattelu

Nivelvaiheessa olevat nuoret

Kerro nivelvaiheessa (I ja II) olevien nuorten tilanteesta

- Koulutuspaikat
- Palvelut
- Tavoitettavuus
- Haasteet ja yhteiskunta
- Vanhempien ja koulujen yhteistyö

Yhteishaku

Kerro yhteishausta ja sen toimivuudesta

Työntekijän rooli

Kerro omasta ammatillisesta roolistasi ja tehtävistäsi

- Oma näkökulma

Organisaatioiden välinen yhteistyö

Kerro eri organisaatioiden välisestä yhteistyöstä ja tiedonkulusta

- Sosiaalivirasto – Koulut
- Tietosuojakysymys

Kehittämissuhteet

Kerro miten kehittäisit olemassa olevia palveluja

- Resurssit
- Voimavarat

Avoin kysymys

Mitä muuta haluaisit tuoda esille?

LIITE 8: Kysely ammattilaiselle

1. Kerro työstäsi
2. Miten näet oppilaat kouluilmapiirissä?
3. Erottavatko oppilaan kokemat mahdolliset oppimis- tai muut vaikeudet jotenkin opetus- tai luokkatilanteessa?
4. Miten tällaisissa tilanteissa toimitaan?
5. Millaisia haasteita kohtaat työssäsi suhteessa oppilaisiin ja opettamiseen?
6. Kerro opettajan rooleista ja tehtävistä omasta näkökulmastasi?
7. Kerro vanhempien asenteista opiskeluun, nuoren koulunkäyntiin sekä elämään.
8. Kerro nivelvaiheissa olevien nuorten tilanteesta omasta näkökulmastasi, miten koulu kohtaa heidät?
9. Kerro yhteishausta ja sen toimivuudesta, vaikuttaako se nuoriin jollain tavalla?
10. Mitä nuoret mielestäsi ajattelevat tulevaisuudesta ja koulutuksesta?
11. Kerro organisaatioiden välisestä yhteistyöstä ja tiedonkulusta, esim. sosiaalivirastot - koulut
12. Miten kehittäisit olemassa olevia palveluja ja koululaitosta?
13. Mitä mieltä olet resursseista ja työntekijöiden voimavaroista?
14. Miten näkisit vanhempien ja yhteiskunnan roolit nivelvaiheissa olevien nuorten tilanteessa tilanteessa?
15. Kerro koulun roolista nykypäivän yhteiskunnasta
16. Mitä muuta haluaisit tuoda esille, sana on vapaa tähän asti nousseista ajatuksista!

LIITE 9: Kirje nuorelle aikuiselle

Kirjeen kirjoittamisen tueksi:

Kerro jotain...

- perheestäsi
- ystävistä
- harrastuksista ja muista kiinnostuksen kohteista
- arvoista
- unelmista, haaveista, toiveista

Peruskoulukokemuksista...

- miltä opiskelu tuntui
- tuettiinko sinua vaikeissa tilanteissa/ olisitko tarvinnut enemmän tukea
- miten sinut kohdattiin esim. koulun henkilökunta, muut koulukaverit

Opinpoluista eli mitä tapahtui peruskoulun jälkeen?

- jatko- opinto
- työelämä

Miltä aika tuntui näin jälkeenpäin ajateltuna/tarkasteltuna?

- Tässä on siis jotain viitteitä, kaikki mitä kerrot on tärkeää.